

1 april

Debatter m. m.

Onsdagen den 1 april fm.

	Sid.
Anslag ur jaktvårdsfonden till Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare.....	5
Åtgärder för att hindra utrotning av vissa djurarter	15
Ett system att motverka skadeverkningarna av viss reklam.....	17
Kartläggning av mångsyssleriet inom politiken.....	19
Meddelande ang. plena.....	28
Likheten inför lagen	28
Utgifterna inom socialdepartementets verksamhetsområde:	
Bostadstillägg för barnfamiljer, m. m.	29
Bidrag till anordnande av barnstugor.....	38
Bidrag till driften av barnstugor.....	40
Bidrag till kommunala familjedaghem.....	48
Bidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning.....	54
Hälsovårdsupplysning.....	56
Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m.	61
Ungdomsvårdsskolorna: Vård utom skola.....	62
Bidrag till Länkrörelsen m. m.	64
Statens arbetsklirik.....	70
Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade.....	71

Onsdagen den 1 april em.

Utgifterna inom socialdepartementets verksamhetsområde (forts):	
Bidrag till driften av särskolor m. m.	79
Bidrag till De handikappades riksförbund.....	80
Bidrag till Hørselfrämjandets riksförbund	81
Arbetskyddsstyrelsen.....	83

	Sid.
Arbetsmedicinska institutet	83
Socialattachéer	84
Statens bosättningslånefond	86
Den allmänna arbetsgivaravgiften	87
Trafikpolitiken	105
Rätten till avdrag för reklam- och representationskostnader	106
Förbud mot avyttring till enskild av kommunägd mark	109
Begränsning av stadsplanläggning till samhällsägda mark	111
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Jönsson i Ingemarsgården (fp) ang. utarbetandet av deklara-	
tionsblanketter med anledning av den föreslagna skattereformen	114
herr Antonsson (cp) ang. tidpunkten för framläggande av proposition	
med anledning av informationsutredningens betänkande	114
herr Nygren (s) ang. omorganisation inom statens järnvägar	114
herr Lindahl (s) ang. beredskapen mot oljeskador	114
herr Wennerfors (m) ang. åtgärder för att förhindra fartygskollisioner	115
herr Eriksson i Bäckmora (cp) ang. rätt till inplacering i sjukpen-	
ningklass vid uppbärande av hemsjukvårdsbidrag	115
herr Eliasson i Sundborn (cp) ang. beskattningen av samaritersätt-	
ning för vård av anhörig	115
herr Persson i Skänninge (s) ang. beredande av sysselsättning för viss	
friställd arbetskraft	115
herr Hansson i Skegrie (cp) ang. fortsättning av rörelse efter konkurs	115

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 1 april fm.

<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 9, om anslag ur jaktvårdsfonden till	
Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare	5
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 6, ang. grunderna för ut-	
delning av utmärkelsen »För nit och redlighet i rikets tjänst»	15
— nr 7, om tillvaratagande av arkivmaterial i samband med företags-	
nedläggningar	15
— nr 8, om åtgärder för att hindra utrotning av vissa djurarter	15
— nr 9, om kontroll av bilhandel och bilreparationer	17
— nr 10, ang. ett system att motverka skadeverkningarna av viss	
reklam	17
— nr 11, om kartläggning av mångsyssleriet inom politiken	19
— nr 12, ang. ungdomsbrottsligheten	28
— nr 13, ang. likheten inför lagen	28
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 5, rörande utgifterna inom socialdeparte-	
mentets verksamhetsområde (punkterna 1—37)	29

Onsdagen den 1 april em.

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 5, rörande utgifterna inom socialdepartementets verksamhetsområde (punkterna 38—52)	79
— nr 41, ang. bemyndigande att beställa viss utrustning till akademiska sjukhuset i Uppsala	87
— memorial nr 42, ang. överlämnande till allmänna beredningsutskottet av två till statsutskottet hänvisade motioner	87
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 10, om den allmänna arbetsgivaravgiften	87
— nr 21, ang. trafikpolitiken	105
— nr 22, ang. tullklareringen av flygplan	106
— nr 23, ang. rätten till avdrag för reklam- och representationskostnader	106
— nr 24, ang. beskattningen av likvid för stormfälld skog	109
— nr 25, om ökad information till allmänheten i skattefrågor	109
<i>Andra lagutskottets</i> memorial nr 29, ang. överlämnande till statsutskottet av två till lagutskottet hänvisade motioner	109
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 21, om förbud mot avyttring till enskild av kommunägd mark	109
— nr 22, om begränsning av stadsplaneläggning till samhällsägda mark	111
— nr 24, ang. dels reglerna om personlig lämplighet för körkortsinnehav, dels införande av personlig prövning och test av körkortsökande	111

Onsdagen den 1 april

kl. 11.00

§ 1

Justerades protokollen för den 13, den 17, den 18, den 19 och den 20 nästlidne mars.

§ 2

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 60, med förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring, m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåg anvisande av förslagsanslag till Täckning av merkostnader för bidrag till sjukförsäkringen, till statsutskottet och i övrigt till lagutskott.

Härefter föredrogs Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 66, med förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring, m. m.; och hänvisades propositionen, såvitt avsåg anvisande av förslagsanslag till Folkpensioner till statsutskottet och i övrigt till lagutskott.

Slutligen föredrogs Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 74, med förslag till ny organisation av läkemedelsförsörjningen m. m.; och hänvisades propositionen, såvitt avsåg författningsförslagen, till lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

§ 3

Föredrogs, men bordlades åter bevilningsutskottets betänkanden nr 28—30, första lagutskottets utlåtanden nr 15, 21 och 22, andra lagutskottets utlåtanden nr 17, 18, 20 och 21, tredje lagutskottets utlåtande nr 23 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 1, 3, 10 och 12.

§ 4

Anslag ur jaktvårdsfonden till Jägarnas Riksförbund—Landsbygdens jägare

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 9, i anledning av motioner om anslag ur jaktvårdsfonden till Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare.

I de likalydande motionerna I: 917 av herrar *Ivar Andersson* och *Ove Karlsson* samt II: 1105 av herr *Wikner m. fl.* hade hemställts att riksdagen måtte besluta att uttala sig för att ett årligt anslag ur jaktvårdsfonden om 225 000 kr. tillerkändes Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte lämna motionerna I: 917 och II: 1105 utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Lage Svedberg*, *Wikner*, *Nygren* och *Brännström* (samtliga s), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 917 och II: 1105 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört angående årligt anslag ur jaktvårdsfonden till Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Före påsk diskuterade vi här jakten på katter och höll på med det en ganska lång stund. Nu skall vi diskutera en mera ceberer jakt, och därför skall jag denna gång ta litet längre tid på mig.

Anslag ur jaktvårdsfonden till Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare

Den fråga vi nu behandlar är som alla vet inte ny. Den har stötts och blötts flera gånger här i riksdagen. Men utskottsmajoriteten har aldrig ändrat attityd. Det har varit samma gamla dialog som upprepats i jordbruksutskottets skrivning år efter år. I nu förevarande utlåtande skriver utskottet: »Svenska jägareförbundet och dess lokalavdelningar utövar enligt beslut av 1938 och 1951 års riksdagar ledningen av jaktvårdsarbetet i landet och åtnjuter på grund därav årliga bidrag ur jaktvårdsfonden till sin löpande verksamhet.»

Utskottet fortsätter: »Utskottets förslag har motiverats med att kostnaderna för administrationen av jaktvården skulle öka om i motionerna föreslagen ordning infördes. Vidare skulle administrativ oklarhet uppstå på detta område.» Jag vill fråga utskottets ärade talesman vad som menas med den formuleringen.

Sedan tillägger utskottet: »I sammanhanget har utskottet framhållit att det skulle vara till fromma för jaktvården om samverkan kunde komma till stånd mellan jaktorganisationerna.»

Jag skall här i korthet redogöra för varför vi har två jägarorganisationer här i landet. Det gör jag därför att en del nya ledamöter i kammaren kanske inte känner till det rätta förhållandet. Sedan vill jag av utskottets talesman gärna ha ett klarläggande av utskottets skrivning.

Jägarnas riksförbund bildades 1938 i samband med att en helt ny jaktstadga utarbetades. De jägare som bildade det nya förbundet reagerade nämligen mot den feodalistiska stadga som Svenska jägareförbundet då presenterade och som innebar en beskärning av rätten att jaga för de små markägarna och de marklösa jägarna och ett gynnande av de stora markägarna. Denna reaktion från medlemmarna i det nya förbundet gjorde att jaktstadgan ändrades i vissa delar, och var och en kan ju förstå hur

det skulle ha sett ut i dag på jaktens område om inte denna reaktion hade kommit till uttryck. Sedan dess har Jägarnas riksförbund fortsatt att slå vakt om de små markägarnas och de marklösas jaktintresse. Jag vill i sammanhanget peka på den utredning som tillsatts rörande jaktmarkernas arrenden; en sak som väl i viss mån också har tillkommit tack vare den opposition som förts här i riksdagen av talesmännen för Jägarnas riksförbund.

Vi vill få till stånd en mera demokratisk jakt, i vilken alla jaktintresserade och jaktvårdande personer skall ha möjlighet att delta. Det är huvudmotivet för min och riksförbundets verksamhet. Dödande av viltet är inte vårt mål, utan det är viltvård, anpassad till vår fauna, och detta måste respekteras av alla jägare i vårt förbund. Den som inte följer dessa normer är inte heller någon jägare. Vi vänder oss vidare mot den reglerade älgjakten, mot vilken vi för en stark opposition.

Den 1 januari 1969 skedde en sammanslagning av Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare. Jag vill hävda att detta bidragit till ett ökat förtroende för förbundet. De båda sammanslagna förbunden har nu 135 avdelningar i 20 län. Jag anser det viktigt att så många jägare som möjligt blir organiserade och att varje jägare skall ha en självklar rätt att välja den organisation han vill tillhöra. Det är inte säkert att det gagnar jakten att det finns endast ett förbund. I Finland har man två jägarorganisationer. Skillnaden är där emellertid att båda organisationerna är sanktionerade av statsmakterna och samarbetar genom en central organisation. Båda åtnjuter också stöd för sin verksamhet.

Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare bedriver upplysningsverksamhet i jakt- och viltvårdsfrågor på möten och sammanträden och genom kursverksamhet på Karl-Ersgården. Denna kursverksamhet är ett nytt inslag i vår verksam-

Anslag ur jaktvårdsfonden till Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare

het. Karl-Ersgården är belägen i Sånghyttan utanför Hällefors. Förbundet strävar efter att bygga ut kursverksamheten för att engagera så många som möjligt av jägarna i jakt- och viltvårdsarbetet.

Jag vill i detta sammanhang anföra ett citat ur vår tidskrift, där det heter följande:

»Nu är det åter dags att planera för deltagandet i Förbundets populära kurser på Karl-Ersgården i Hällefors. I år kommer viltvårds- och viltspårskurserna att genomföras samtidigt.»

Det måste betraktas som synnerligen orättvist att bidrag till jaktvårdande verksamhet icke utgår till Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare. Ett sådant förhållande kan uppfattas och uppfattas ofta som att myndigheterna anser att en jakt- och viltvårdande åtgärd utförd inom Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare vore mindre värd än en motsvarande inom Svenska jägareförbundet. Jag anser att detta är en ren diskriminering av det viltvårdande arbete som den tidigare nämnda jägarorganisationen lägger ned.

Jag vill omnämna att det anslag motionärerna begär inte innebär någon merbelastning på årets statsverksproposition. Vi begär bara en omfördelning av jaktvårdsfondens medel. Jaktvårdsavgift inbetalas av alla jägare i landet oavsett vilken jägarorganisation de tillhör, och de bidrar därigenom till jaktvårdsfonden. Svenska jägareförbundet och länsjaktvårdsföreningarna erhåller efter ansökan bidrag med 5,5 miljoner kronor från jaktvårds- och älgskadefonderna. Det andra förbundet får inte så mycket som 5 öre. Jag frågar: Var finns logiken i detta förfarings sätt? På detta område lever utskottets majoritet kvar i feodalväldets tankevärld. Den mäktige skall ha mera medan de andra får klara sig på egen hand.

Med hänsyn till att det trots allt finns två jägarförbund i vårt land med både jakt- och viltvård på sina program bor-

de båda förbunden också komma i åtnjutande av det anslag ur jaktvårdsfonden som förbundens medlemmar bidrar till.

Man borde inte motivera ett avslagsyrkande med ett 30 år gammalt riksdagsbeslut. Vad vi motionärer för fram är ett demokratiskt rättvisekrav som inte har något som helst samband med det uppdrag som Svenska jägareförbundet fått.

När Svenska jägareförbundet fick det nämnda uppdraget fanns endast denna jägarorganisation i vårt land. Om Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare finge de anslag som de begärt tror jag att detta skulle stimulera till ett ännu bättre samarbete mellan de två olika förbunden, Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare och Svenska jägareförbundet, både på det regionala och det lokala planet.

Vi är övertygade om att riksdagen har intresse av att medverka till fortsatt samarbete. Detta skulle kunna understrykas genom bifall till den reservation som finns i jordbruksutskottets utlåtande nr 9.

Jag inledde mitt anförande, herr talman, med att uttala en önskan om att utskottets ärade talesman skulle klarlägga utskottets ställningstagande i denna fråga.

Till sist, herr talman, ber jag nu att få yrka bifall till reservationen i jordbruksutskottets utlåtande nr 9.

Herr TRANA (s):

Herr talman! Herr Wikner hemställde om att jag skulle klargöra utskottets ställningstagande så att han förstod vad utskottet menar. Såvitt jag kan förstå är detta onödigt, eftersom utskottet är efter år ända sedan 1966 mycket tydligt och enkelt har klargjort hur det ser på dessa frågor.

Jag skall därför i likhet med herr Wikner i stället ägna mig åt att ge en beskrivning av det rådande läget, vilket kan vara befogat eftersom den riksdag

Anslag ur jaktvårdsfonden till Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare

som skall ta ställning till ärendet delvis är förnyad och alltså har ledamöter som måhända inte tidigare studerat den här frågan.

Låt mig därför börja med en liten resumé! Som herr Wikner sagt finns i detta land två jägarorganisationer av betydelse: Svenska jägareförbundet med 80 000 enskilt anslutna medlemmar och med 170 000 medlemmar om man inräknar kollektivanslutna — dubbelanslutna medlemmar dock frånräknade — samt Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare med cirka 12 000 medlemmar.

Svenska jägareförbundet som är den helt dominerande jaktorganisationen och där Kungl. Maj:t tillsätter ordförande samt ytterligare en styrelseledamot anförtroddes av statsmakterna år 1938 — vilket också herr Wikner anförde — handhavandet av ledningen av jakt- och viltvårdsarbetet.

Detta uppdrag förnyades av riksdagen år 1951 och riksdagen har även under 1960-talet vid upprepade tillfällen med överväldigande majoritet ställt sig bakom den rådande ordningen.

1960-talets beslut i riksdagen har utan tvekan klargjort att riksdagen anser att Svenska jägareförbundet med statens naturvårdsverk — låt oss observera det! — som tillsynsmyndighet alltfört bör vara den samlande och ledande organisationen för jakt- och viltvård och att detta betydande intresseområde skulle ytterligare gagnas av ett samarbete mellan de båda jägarorganisationerna inom den ram för beslutsfattande som statsmakterna gett Svenska jägareförbundet.

Riksdagen har understrukit detta genom att konsekvent avvisa framställningar — motionsvis framförda — om att särskilda anslag till jakt- och viltvård också skulle utgå till annan jägarorganisation än Svenska jägareförbundet.

Detta förbund har å andra sidan i sin egenskap av utav riksdagen och Kungl. Maj:t befullmäktigat utövande organ för

jakt- och viltvården i landet efter ansökan och prövning de senaste åren ur jaktvårdsfonden och älgskadefonderna årligen erhållit anslag med cirka 5,5 miljoner kronor.

Jag har gjort denna resumé därför att de som tidigare stött herr Wikner i denna fråga i år inte återfinns som under-tecknare av motionen, möjligen med ett enda undantag, såvitt jag har kunnat finna. Detta tyder på att herr Wikners tidigare medmotionärer i denna fråga numera insett och accepterat riktigheten i riksdagens tidigare ställningstaganden. Man har tydligen klart för sig att en jägarorganisation, vars medlemsantal uppgår till cirka 65 procent av landets 260 000 jägare måste anses bättre skickad att leda jakt- och viltvårdsarbetet än en jägarorganisation, vars medlemsantal endast uppgår till cirka 5 procent av jägarantalet. Men herr Wikner, eller kanske rättare sagt hans uppdragsgivare, tycks fortfarande ha en annan uppfattning.

Den Wiknerska motionen upptar även i år det gamla kravet om att Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare skall tilldelas ett särskilt anslag av jaktvårdsfondmedel för sin verksamhet. Det begärda beloppet har i år höjts från tidigare 150 000 kronor till 225 000 kronor.

Herr Wikner och hans medmotionärer motiverar sitt anslagsäskande dels med att samarbete i enlighet med riksdagens uttalade intentioner under år 1969 inlets mellan de bägge jägarförbunden och att detta ur rättvisesynpunkt skulle motivera ett bifall till motionärernas framställning och dels med att riksdagen genom att godkänna uttalandet i propositionen nr 189 till 1951 års riksdag skulle ha uttalat sig för att bidrag kan utgå även till nuvarande Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare. Denna ståndpunkt vidhålls också i reservationen, och herr Wikner har anförts samma synpunkter i sitt anförande.

Anslag ur jaktvårdsfonden till Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare

Det verkar som om motionärerna skulle ha missförstått vad riksdagen egentligen avsett med sina tidigare beslut.

Vad först avser 1951 års riksdagsbeslut har detta tolkats så, att förutom bidrag till forskning bidrag endast utgått till Svenska naturskyddsföreningen med 130 000 kronor under en följd av år och indirekt till Sveriges ornitologiska förening, d. v. s. till organisationer som inte sysslar med jakt och viltvård. Motionärerna har alltså feltolkat innebörden i 1951 års riksdagsbeslut i detta avseende.

Vad sedan gäller det mellan de bägge jägarorganisationerna inledda samarbetet, som jag hälsar med tillfredsställelse — jag vet att även herr Wikner gör det — kan sägas att detta påbörjades inte år 1969 utan redan år 1968. Både herr Wikner och jag medverkade i inledningsskedet till detta samarbete lika väl som de bägge förbundsordförandena Boo och Skog. De sammanträden som då hölls lovade gott för framtiden, eftersom man snart nog fann att det var mera som förenade än som skilde i de bägge förbundens målsättningar.

Förhandlingarna har sedan fortsatt under år 1969 men med nya män från Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare. Den första frukten av detta samarbete under år 1969 blev en överenskommelse, vari följande inskrevs: »För att samarbetet centralt, regionalt och lokalt ska bli meningsfullt förutsättes, att debatten inte längre ska vara en polemik mot den andra organisationen som sådan utan begränsas till ett meningsutbyte, där man på ömse sidor behandlar sakfrågor. I verkligheten strävar nämligen båda organisationerna mot samma mål — en successivt allt bättre och mera riktigt bedriven jakt- och viltvård.» Denna deklaration, som var undertecknad av bl. a. förbundsordförandena Fritiof Boo och Harry Tång-ring, publicerades i de bägge förbundstidningarna som heter Svensk Jakt och

Jakt och Jägare—Kring Lägerelden. Uttalet godkändes också såvitt jag vet av båda jägarförbunden. Denna överenskommelse har strikt följts av Svenska jägareförbundet.

I motionerna hänvisas till att de kontakter som motionärerna haft med berörda organisationer bibringat dem den uppfattningen att bidrag ur jaktvårdsfonden även till Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare är en huvudfråga i förhandlingarna mellan de bägge jägarförbunden. Till detta vill jag först säga att veterligt har ingen av motionärerna haft någon kontakt med Svenska jägareförbundet under år 1969.

Men jag vill gärna understryka att Svenska jägareförbundets förhandlingsrepresentanter strävar efter samarbetslinjer som inom ramen för den av Kungl. Maj:t och riksdagen beslutade ordningen gör det möjligt för Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägares lokalavdelningar att i bidragsavseende bli likställda med Svenska jägareförbundets lokalavdelningar. Detta bör kunna ske genom någon form av fusion varigenom Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägares lokalavdelningar på med Svenska jägareförbundets lokalavdelningar likaberättigade villkor anlutes till Svenska jägareförbundet. Genom en sådan lösning skulle likställighet i arbetsbetingelserna på jakt- och viltvårdsområdet skapas för de bägge jägarförbundens medlemmar utan att den nuvarande administrativa organisationsformen undergrävs. En sådan lösning skulle dessutom innebära en större enhetlighet och slagkraft på jakt- och viltvårdens område och därtill stå i god överensstämmelse med de beslut som riksdagen med överväldigande majoritet fattat år efter år sedan 1966.

Så ser vi i samarbetsförhandlingsdelegationen på dessa frågor från Svenska jägareförbundets sida. Om jakt- och viltvårdsarbetet även för Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare är den huvudfråga som de Wiknerska motio-

Anslag ur jaktvårdsfonden till Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare

nerna hittills gett uttryck för borde en tillfredsställande lösning av jakt- och viltvårdsanslagets fördelning mellan de bägge jägarförbundens avdelningar ligga inom räckhåll.

Men samarbetsdelegationen bör också penetrera andra viktiga samordningsfrågor. I motionen framhålles och i reservationen understrykes Jägarnas riksförbunds—Landsbygdens jägares upplysningsverksamhet i jakt- och viltvårdsfrågor på möten och sammanträden och genom kursverksamhet på Karl-Ersgården utanför Hällefors.

Det är ju välbekant att Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare för en mycket från kampanj mot den av Kungl. Maj:t påbjudna reglerade älgjakten i Kronobergs och Västmanlands län, trots att erfarenheterna alltmer synes tala för att denna form av älgjakt, som tillkommit på försök som ett led i viltbiologernas forskningsarbete, kommer att leda till det resultat som forskarna har ansett sig kunna förutse, nämligen en kvalitets- och antalsmässigt ökande älgstam till fromma för både naturälskarna och jägarna. Mot detta anför Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare i sina upplysningskampanjer argument som inte onödigtvis bör få belasta riksdagens protokoll. Men jag ser med olust på denna från sakliga utgångspunkter helt odokumenterade kampanj, som stundom avslöjar helt andra prioriteringar än omsorgen om en god viltvård. Eftersom försöken med reglerad älgjakt har statsmakternas fulla stöd tror jag också att Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare med sitt ställningstagande i denna fråga har valt den sämsta tänkbara positionen, om man vill vinna statsmakternas förtroende som en jägarorganisation lämpad för saklig upplysningsverksamhet i jakt- och viltvårdsfrågor.

Jordbruksutskottet har i sitt utlåtande ånyo hänvisat till sina tidigare ställningstaganden inkluderande vikten av samverkan mellan de bägge jägarför-

bunden och från denna utgångspunkt avstyrkt bifall till motionerna I: 917 och II: 1105.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Den resumé som herr Trana lämnade har vi hört många gånger från denna talarstol. Han hänvisar ånyo till ett 30 år gammalt beslut om att Svenska jägareförbundet utövar ledningen av jaktvårdsarbetet. Jag upprepar vad jag tidigare har sagt: Hur skulle det se ut i vårt samhälle om vi inte kunde ändra på 30-åriga beslut? Jag behöver inte säga mer.

Herr Trana vidhåller att Svenska jägareförbundet fungerar som storebror då det gäller jakten och att så bör vara förhållandet även i fortsättningen. Ingen annan jägarorganisation skall ha möjlighet att säga sin mening, och man skall inte ha rätt att välja någon annan organisation. Men vi har flera organisationer på andra områden: t. ex. inom bildningsverksamheten. Jag tycker att herr Trana borde kunna tänka om när det gäller dessa två jägarorganisationer som faktiskt strävar åt samma håll.

Vidare efterlyste herr Trana samarbete. Ja, jag var väl den förste som tog upp frågan om samarbete mellan Svenska jägareförbundet och Jägarnas riksförbund, och vi hade också några sammankomster. Nu påstår herr Trana, om jag uppfattade honom riktigt, att det under senaste tiden inte har förekommit något initiativ till samarbete från Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare. Jag kan dock inte ta på mig ansvaret för detta, eftersom jag inte är med i den samarbetsnämnd som blivit tillsatt.

Herr Trana sade också, som jag uppfattade honom, att de som tidigare hade stött mig sedan hade vänt mig ryggen, och att det var andra som skrivit på motionen. Är herr Trana så säker på detta? Vi har ändå inte tagit ställning

Anslag ur jaktvårdsfonden till Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare

till detta problem, eller har herr Trana löst det redan nu? Vi kanske får lov att votera i denna fråga. Då har herr Trana möjlighet att få bekräftat vad han här har sagt.

Herr Trana erkänner uppenbarligen att dessa två jägarförbund strävar mot samma mål. Vore det då inte riktigt att vi fick detta fattiga anslag av de 5½ miljon kronor som Svenska jägareförbundet och länsjaktvårdsföreningarna fått sig tilldelade? Det gäller ju dock en ringa summa, 225 000 kronor. För oss gäller det ju först och främst ändå vilt- och jaktvården, och det har vi bevisat genom vår kursverksamhet vid Karl-Ersgården utanför Hällefors. Kom sedan inte och säg, herr Trana, att vi pratar hit och dit om reglerad älgjakt m. m. Om vi har en bestämd uppfattning i en fråga, så är det vår sak, och har herr Trana motsatt åsikt så får det stå för hans räkning. Jag kommer inte här att ta upp frågan om den reglerade älgjakten; jag nämnde den bara i förbigående, och vi får tillfälle att senare diskutera den. Men var säker på att vi skall hålla oppositionen levande!

Herr TRANA (s):

Herr talman! När man lyssnar på ett anförande så gäller det att inte höra mer än vad som sägs. Jag vet mig över huvud taget inte i mitt anförande, som jag hade i skriftlig form framför mig och noggrant följde, ha riktat några beskyllningar mot det andra förbundet. Herr Wikner är kanske litet väl känslig på denna punkt. Självfallet skall man ha rätt att tillhöra vilket förbund man vill, men det är inte detta det gäller. Vad frågan gäller är hur anslagen skall användas. Det är den stora stridsfrågan. Vi på vår sida vill skapa möjligheter för er att komma i åtnjutande av dessa anslag precis på samma grunder som vi. Men ni lika väl som vi får naturligtvis offra litet av er självständighet. Det brukar vara vanligt. Det brukar väl också vara så, att den stora organisa-

tionen betyder mer än den lilla. Men båda organisationerna sammanslagna skulle kanske betyda ännu mer. Om en sammanslagning kan ske på sådana villkor att ni så länge som det anses lämpligt bevarar er självständighet som eget förbund, tycker jag att vi från vår sida har givit ett gott erbjudande, som ni inte utan vidare borde vifta bort. Det är egentligen det som saken gäller. Att ni bedriver jakt- och viltvård och att den är lika mycket värd som annan jakt- och viltvård är det ingen människa som betvivlar. Men denna verksamhet måste bedrivas i de former som vi sedan många år har fastlagda. Detta tycks herr Wikner inte vilja fatta. Han säger att jag bara kommer med det gamla. I så fall tar vi ju på båda hållen fram gammal skåpmat. Men jag rättar mig efter de förhållanden vi har att utgå från och försöker på den vägen kanalisera över anslag till Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare.

Jag tror att det är rätt onödigt att vi från denna talarstol debatterar dessa saker. Det är som det är, och det lär inte bli annorlunda förrän vi vid förhandlingsbordet kan enas om gemensamma lösningar som blir båda parter till lika stor nytta. Jag vädjar till herr Wikner att arbeta härför. Jag själv gör det, och det kommer jag att göra så länge som jag tillhör denna förhandlingskommitté.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Det är uppenbart att utskottets talesman har den bestämda uppfattningen att vi skall sammanslås med Svenska jägareförbundet. Denna samarbetsnämnd — om vi får kalla den så — arbetar ju för att vi skall komma till lösningar på den vägen. Men saken är den att vi ännu inte nått så långt. Vi har olika uppfattningar i vissa frågor — jag har nämnt en sådan fråga, nämligen den reglerade älgjakten.

Vad vi vänder oss emot är att liksom bli infösta i storebrors organisation. Vi

Anslag ur jaktvårdsfonden till Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare

vill att storebror skall ta hänsyn till den lilla jägarorganisationen. En lösning måste åstadkommas genom att man sammanjämnar ståndpunkterna. Jag tror att det skulle gå mycket bättre om man på det sättet kunde få till stånd ett samarbete. Men om man, som herr Trana gör, utgår från att vi skall finna oss i vad Svenska jägareförbundet bestämmer, tycker jag att det är lika bra att man överger tanken på att slå ihop organisationerna. Då får vi väl arbeta var och en för sig.

Jag har sagt flera gånger från denna talarstol, att vi vill bli behandlade som en jägarorganisation som bedriver jakt- och viltvård och som har samma uppgifter som Svenska jägareförbundet. Därför vill vi också ha vårt ord med i laget, när frågan om en sammanslagning diskuteras, och inte bara dansa efter Svenska jägareförbundets pipa.

Herr TRANA (s):

Herr talman! Nej, herr Wikner, det är inte alls fråga om att fösa in i er i det stora förbundet. Jag har tvärtom redogjort för en helt annan ordning. Målsättningen har väl i varje fall vi båda varit ense om tidigare, nämligen att saken på lång sikt skulle vinna på att det bleve ett förbund. Jag har full förståelse för att man vill hålla på sitt och att man skulle uppleva det som kränkande att i nu rådande läge tvingas in i den stora organisationen. Det är heller inte avsikten att förfara på det sättet. Det förslag jag här har skisserat har till syfte att försöka skapa möjligheter att genom ett visst samarbete — men utan att tvinga in er i vårt förbund — låta er komma i åtnjutande av bidrag på samma villkor som Svenska jägareförbundet. Detta är alltså ett försök att gå er till mötes. Jag tycker ni skall försöka se detta som det är.

Vad skulle inträffa om staten började anslå medel direkt till er också? Det skulle såvitt jag förstår innebära att det för all framtid eller i varje fall för över-

skådlig tid komme att finnas två olika jägarförbund som skulle åtnjuta statsbidrag. Det är väl inte det vi strävar efter? Man strävar väl alltid efter att åstadkomma starka organisationer som kan tillvarata och samordna intressena för vissa grupper av medborgare.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Det kanske är lämpligt att en person som icke är jägare får säga några ord i denna diskussion mellan aktiva jägare.

Jag förvånar mig över herr Tranas olika utsvävningar. Jag har under helgen läst ridderskapets och adelns protokoll från 1765, alltså det år då sju riksråd avsattes, och tagit del av riksrådens handlande i olika sammanhang. Om herr Trana hade levt 1765 i stället för 1970 skulle jag förstå hans tankegångar. Han skulle ha stått på ridderskapets och adelns sida gentemot svensk allmoge och bondeklassen över huvud taget. Det kan inte vara herr Trana obekant att bonden på den tiden saknade rätt att jaga på egen mark. Herr Trana känner säkert även till bestraffningarna för brott mot denna regel. Vid sidan av dem som äger dessa förmåner till jakt m. m. finns det även en klass människor som alltid har ansetts sakna både ägodelar och rätt i detta land. Jag skulle vilja rekommendera herr Trana att tänka sig in i detta. I »Om rekognitionsskogar och under bruk skatteköpta hemman» skriver en rättsvetare så sent som 1916 om rätt till mulbete för hemman, torp eller fäbodlägenheter, om rätt till fiske, slåtter och jakt på småvilt:

»I samtliga dessa fall kunde enligt ovannämnda princip allmänningens upplåtande som rekognitionsskog ej lända till inskränkning i de redan existerande rättigheterna. Denna regel har fått sig uttryck i instruktionerna för bergskollegium den 16 oktober 1723 och 22 juni 1773 § 12. Kollegium anbefalldes vid allmänningens upplåtande till

Anslag ur jaktvårdsfonden till Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare

bruk noga tillse, att de, som av ålder därstädes haft rättigheter av antytt slag, skulle vid sitt nyttjande därav bibehållas. Om förbehåll skett i upplåtelsebrevet eller ej, har icke varit avgörande för rättigheternas bestånd. En huvudregel för praxis har nämligen varit den, att kronan ej kunde bortgiva eller försälja, vad den ej själv ägde.»

I fråga om rätt till jakt och andra rättigheter har kronan inte tagit hänsyn till att vi har en grundlag, som skall följas. Jag vet inte om herr Trana har läst grundlagen, men eftersom det just nu ligger ett nytryck på riksdagens bord, skulle jag vilja rekommendera herr Trana att läsa dem. Om han dessutom läste litet om hur jakt- och fiskerätt har nyttjats i Roslagen, skulle han ganska snart tänka om. På den tid då ridderskapet och adeln bestämde var allmogen tvungen att finna sig i vissa saker, men annorlunda är det sedan riksdagen en decemberdag 1918 beslöt att införa demokrati i vårt land. Herr Trana lever kvar i gamla föreställningar, och han kommer tydligen att fortsätta att leva i okunnighet om vad som har hänt i samhället.

Även om jag själv inte har varit och troligen inte heller kommer att bli aktiv jägare, tycker jag att rättvisan kräver att även den mer folkliga organisationen får det anslag som har begärts i reservationen. Därför, herr talman, kommer jag att rösta för reservationen, väl vetande att herr Trana inte kommer att påverkas av någon känsla för att det i en demokrati bör råda en viss likhet både inför lagen och i fråga om tänkesätt.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten, men jag vill bemöta ett uttryck som herr Trana använde. Han sade: Den stora organisationen bör väl ändå vara den tongivande.

Finland har som jag tidigare nämnt två jägarorganisationer, som är sank-

tionerade av staten och som båda får statsanslag. Jag tycker det är ett rättvisekrav att de två jägarorganisationerna i Sverige får anslag från en fond till vilken även de jägare som tillhör Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare får bidra.

Herr Trana sade också — jag fattade honom så: »Ni kommer att få del av anslaget om ni ansluter er till Svenska jägareförbundet.» I detta ligger väl ett hot, att vi inte kommer att få något anslag om vi inte ansluter oss. Som jag tidigare har anfört tycker jag inte detta är riktigt. Det är min bestämda uppfattning att samarbetet kommer att gå mycket bättre om Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare får ett anslag nu. Om så sker, tror jag inte herr Trana behöver stå här och tala om att den samarbetsnämnd som arbetar för en sammanslagning intar en kylig hållning, utan det kommer säkert att bli bra mycket varmare även där.

Herr TRANA (s):

Herr talman! Först några ord till herr Lundberg, som talade om mina utsvävningar!

Jag undrar om det inte är herr Lundberg som svävar ut. Vi talar nämligen om ett anslag till en jägarorganisation år 1970, inte 1775, som herr Lundberg talade om, ifall jag fattade honom rätt. Vi har väl alla stor beundran för herr Lundbergs beläsenhet och de forskningar i gamla tiders förhållanden som han har bedrivit, men när man går upp i en debatt om en dagsaktuell fråga gäller det att inte glömma sig kvar i de dammiga arkiven, utan behandla det som frågan gäller. Vad herr Lundberg här anförde har ingen som helst aktualitet i dag i detta ärende.

Sedan har jag inte så mycket att tillägga i anledning av herr Wikners anförande. Jag tror detta är tredje gången jag upprepar — läs referatet av mitt anförande, herr Wikner! — att jag icke har sagt att ni skall anslutas till Jägare-

Anslag ur jaktvårdsfonden till Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare

förbundet eller försas in i den organisationen. Jag har sagt att man kunde tänka sig någon form av fusion som skulle göra det möjligt för era lokalavdelningar att på samma grunder som våra lokalavdelningar komma i åtnjutande av bidrag ur jaktvårdsfonden. Jag förstår inte att herr Wikner inte kan höra vad man säger — jag har ändå uttryckt mig ganska klart.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag vill säga till herr Trana att om man över huvud taget skall kunna förstå någonting av detta ärende, måste man ha följt rättsutvecklingen och iakttagit de förändringar som har försiggått i samhället. Känner man inte till hur de lagar och förordningar som gäller i dag har tillkommit, förstår man inte heller hur allmogen reagerar mot den tillämpning av bestämmelserna som även de som tillhör herr Tranas förbund hävdar.

Om herr Trana reser ut till Roslagen och studerar hurudan rättstillämpningen har varit eller far till Ångermanland och ser hur det är i dag, finner han hur orimliga förhållandena är för vanliga människor. Eftersom herr Trana äger mark och är jägare, vill han ha någon sorts monopol. Det må vara honom förlåtet att han vill slå vakt om egna och andras intressen, men kom ihåg att denna fråga är dagsaktuell!

Här har talats om möjligheten att ansluta sig till en annan organisation. Om herr Trana fick anbud att ansluta sig till högern — jag nämner som exempel en organisation som har försvunnit — skulle han nog tycka att det inte vore lämpligt. Skulle man sedan säga: »Du får inte göra det eller det, om du inte ansluter dig till högern», skulle han naturligtvis protestera.

På samma sätt är det här. Det finns ett jägarförbund för allmogen, och det finns ett förbund som lever i kraft av privilegier, och herr Trana har av en tillfällighet genom arv eller köp kom-

mit att få en jordbit i Uppland. Detta är en rättvisefråga. Om man anser att det här skall finnas någon sorts förmån för vissa personer skall man inte heller ge anslag till något som inte svenska folket i allmänhet har möjlighet att komma i åtnjutande av utan är förbehållet en viss »överklass».

Herr TRANA (s) kort genmäle:

Herr talman! Tyvärr vittnar herr Lundbergs anförande i denna fråga om mycket stor okunnighet. Jag skall bara tala om för herr Lundberg att för ett par år sedan gjordes av en opartisk organisation som sysslar med sådant en utredning, varigenom konstaterades att i Svenska jägareförbundet då fanns 42 000 marklösa jägare.

Vidare vill jag säga med anledning av herr Lundbergs uttalande att jag slår vakt om det gamla och om privilegier för någon sorts överklass, vilket ju är skrottretande, att jag är med i den av Kungl. Maj:t tillsatta jaktmarksutredningen. Den har i uppdrag att försöka demokratisera jakten på de avsnitt där det kan riktas anmärkningar mot de nuvarande förhållandena, d. v. s. att skapa möjligheter för de marklösa jägarna att få tillfälle till jakt och att dessutom se till att inga av de små markägarna ställs utanför möjligheterna till jakt. Jag kan också säga utan att avslöja något från utredningsarbetet, att utredningen tar mycket allvarligt just på de aspekterna av det uppdrag som utredningen har fått.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Trana talar om okunnighet. Om herr Trana hade önskat skingra okunnigheten på detta område, förvånar det mig att inte herr Trana har läst vare sig rättshistoria eller historia i allmänhet i den fråga, om vilken han har yttrat sig — inte ens lilla abcd.

Vill herr Trana göra någonting för att skingra okunnigheten och få en de-

Åtgärder för att hindra utrotning av vissa djurarter

mokratisering till stånd måste han börja läsa på nytt och sätta sig in i vad som skett och sker på detta område. Jag tror inte att han kommer att medverka till en demokratisering, ty han har inte den inställning som krävs. De gamla privilegierna kan troligen leva kvar så länge herr Trana talar för sina intressen.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag vill bara yttra mig med anledning av att herr Trana införde det fina ordet »fusion» i debatten, vilket jag inte tror förekommit tidigare. Innebär inte en fusion ett samgående? Jag har ju sagt att Ni önskar ett samgående innan det lämnas anslag men innan fusionen kommer till stånd — om vi nu skall använda detta fina ord oss jägare emellan — måste vi lösa de problem som nödvändigtvis måste klaras av. Det finns i alla fall vissa frågor som måste lösas, och dem måste vi ta itu med. Eftersom detta arbete kan ta flera år tycker vi det vore riktigt om vi kunde få anslag till vår verksamhet.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wikner begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Lage Svedberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Wikner begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 145 ja och 48 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5

Föredrogs vart efter annat allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av motion angående grunderna för utdelning av utmärkelsen »För nit och redlighet i rikets tjänst», samt

nr 7, i anledning av motion om tillvaratagande av arkivmaterial i samband med företagsnedläggningar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6

Åtgärder för att hindra utrotning av vissa djurarter

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av motioner om åtgärder för att hindra utrotning av vissa djurarter.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Vi är några ledamöter av denna kammare som har motionerat om åtgärder för att förhindra en utrotning av vissa djurarter, främst de fläckiga kattdjuren, leoparden, gepard-

Åtgärder för att hindra utrotning av vissa djurarter

den, jaguaren och ozeloten, samt vissa krokodildjur. Det kanske låter löjligt att Sveriges riksdag skall befatta sig med en sådan fråga, men låt mig här göra en kort beskrivning av läget i dag.

Vad de svenska rovdjuren angår fridlystes de för några år sedan tack vare bl. a. några motionärers aktivitet här i riksdagen. Vid den tidpunkten fanns det inom Nordkalotten mellan 12 och 15 vargar kvar samt ett litet antal järv och något fler lodjur och björnar. Trots denna fridlysning finns det i dag bara fyra eller fem vargar kvar i vårt land, och det är nästan ett hopplöst företag att rädda dem. För järven går utvecklingen åt samma håll. Egentligen var vi sålunda för sent ute för att rädda dessa vilddjur.

Vi har heller inte lyckats att i Nordiska rådet etablera det samarbete som behövs för att kunna skydda de få rovdjur vi har kvar, detta på grund av att Norge och Finland ännu inte har anslutit sig till vår linje. Möjligen kan ett eller annat strövdjur vandra över till de svenska markerna från Ryssland, men att den svenska vargstammen skulle föröka sig i fortsättningen är knappast troligt. Den största faran för dessa vilddjur är i dag snöskotern och de övriga tekniska hjälpmedel som man nu har i fjällen.

Vi har här i vårt land gjort en del goda insatser för att rädda våra rovdjur, men i vissa delar av världen är man i dag på väg att utrota ett antal djurarter, som det vore värdefullt att ha kvar i världens fauna. Sålunda är de fläckiga kattdjuren, vilkas päls häres av så många kvinnor, utsatta för rovdrift nästan överallt där de finnes i naturligt tillstånd. De skjuts inte bara i vanlig ordning utan fångas också i fällor eller dödas med gift. Man räknar därför med att geparden inte kommer att finnas så många tiotal år ytterligare. Den kommer att utrotas. Det är också bara vart fjärde kattdjur vars päls kommer till användning. När djuren fastnat

i en fälla biter de nämligen av den fångna foten och släpar sig ut i djungeln, där de dör. Det skinnets går då inte att använda.

Det är motionärernas önskan att vi skall kunna hitta former att föra fram dessa frågor i internationellt sammanhang, så att man i framtiden kan bilda djurreservat där djuren kan leva och där man kan ha en reglerad avskjutning. Då skulle det också i fortsättningen finnas möjlighet för damerna att klä sig i ett eller annat skinn, när de vill se snygga ut. Men som utvecklingen nu är kommer rovdjuren att försvinna.

Jag vill i sammanhanget fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på vad som nu håller på att hända med sälarna. De klubbas ihjäl i hundratusental varje år, och det är mycket mer än återväxten. Eller vi kan tänka på den utrotning av val som nu pågår.

Vilka åtgärder önskar vi då skall vidtagas för att förhindra den utrotning som pågår? Vår önskan är bara att dessa frågor allvarligt tas upp i internationella sammanhang. Det räcker inte med den hänvisning som görs i allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 8 och som även naturvårdsverket gjort, nämligen att den internationella naturskyddsunionen »nyligen utarbetat ett utkast till konvention rörande import, export och transitering av vilda djur». Denna verksamhet, som avser överförande av djur till djurparker o. s. v., spelar inte någon betydelsefull roll i detta sammanhang, vilket däremot är fallet med den utskjutning som pågår för skinnens skull. Vi utrotar alltså dessa förnämliga rovdjur från världens fauna för att kunna klä oss med deras vackra pälsar.

Det finns vissa möjligheter att föra fram dessa frågor vid 1972 års miljövårdskonferens i Stockholm. Man kan göra det genom att rikta en särskild inbjudan till IUCN att dryfta dessa frågor i samband med naturvårdskonferensen. Man kan mycket väl göra detta

Ett system att motverka skadeverkningarna av viss reklam

tillägg till dess program. Man kan vidare rent allmänt ta upp frågan i FN, där det finns ett utskott för förberedande behandling av 1972 års naturvårdsfrågor liksom ett permanent utskott, det sociala och ekonomiska utskottet, som har dessa frågor på sitt program. FN håller också på att skapa ett tekniskvetenskapligt utskott som i huvudsak skall ta hand om miljövårdsfrågorna. Det vore angeläget att förbereda de nu aktuella frågorna för behandling i detta utskott. Det vore en värdig uppgift för ett land som Sverige, eftersom vi här tagit initiativet till miljövårdskonferensen, eftersom vi tidigare vidtagit åtgärder för att skydda våra egna svenska rovdjur och eftersom också vi har ett ansvar inför kommande generationer.

Jag tycker inte att utskottets skrivning är adekvat och fullständig. Man borde ha engagerat sig mera.

Herr talman! Jag har inget yrkande då första kammaren icke tagit upp frågan till votering, men jag har allvarligt velat taga upp frågan i riksdagen.

I detta anförande instämde fru *Frænkel* (fp).

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Också jag kunde ha sagt att jag instämmer i herr Lothigius' anförande. Jag blev mycket rörd av hans föredrag. Hade det bara innehållit något mera av konkreta förslag, hade man också kunnat engagera sig starkare i utskottet. Den enda konkreta åtgärd som föreslogs var, att denna fråga skulle tas upp vid miljövårdskonferensen 1972. Frågan är emellertid om denna konferens orkar med alla problem i samband med miljövårdsproblematiken. Denna första kongress skall ändå behandla en rad frågor som rör en annan och mycket viktig del härav, nämligen de skador på miljön som uppkommer genom vattenföreningar, luftföreningar o. s. v.

Jag menar liksom herr Lothigius, att problemet som tas upp i motionen, är av stort intresse. Vi har emellertid funnit, att det föreligger alltför små möjligheter att verka i någon bestämd riktning. Kanske kan frågan återkomma ett annat år.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av motioner om kontroll av bilhandel och bilreparationer.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8

Ett system att motverka skadeverkningarna av viss reklam

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av motioner angående ett system att motverka skadeverkningarna av viss reklam.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 952 av herrar *Eric Carlsson* och *Nils Nilsson* samt II: 1138 av fru *Nilsson m. fl.* hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning angående åtgärder för att skapa ett system för motreklam i vårt land.

Utskottet hemställde,

att de likalydande motionerna I: 952 och II: 1138 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru **NILSSON** (cp):

Herr talman! Allmänna berednings-

Ett system att motverka skadeverkningarna av viss reklam

utskottets utlåtande nr 10 behandlar motionsparet I: 952 och II: 1138.

Dessa motioner tar upp frågan om ett system för motreklam i vårt land, och vi motionärer har då i första hand tänkt på denna reklam i samband med skadeverkningarna av tobak och alkohol. Motionerna utmynnar i en anhållan om en skyndsam utredning för att få till stånd ett sådant system för motreklam.

Vi motionärer ifrågasätter om inte kraftbalansen i information och opinionsbildning om dessa gifter är orimlig. Det är framför allt våra ungdomar och skolan, som är den underlägsna parten i den kraftmätning som här äger rum. Vi frågar oss också om det inte är de vuxnas plikt att ge ungdomarna en bättre chans att få växa upp i ett samhälle som är mindre ensidigt giftvänligt.

Det är hög tid och har varit så länge att ta verkliga kraffttag i denna fråga, varvid enligt vår mening motreklamen bör få en framskjuten plats. Det gäller alltså att åstadkomma ekonomiska resurser för effektiv motreklam. Helst skulle man givetvis vilja ha lika mycket pengar som används i reklamen för tobak och alkohol för att tala om skadeverkningarna av dessa produkter. Men också en viss avgift i förhållande till de pengar som ges ut på den aktuella reklamen skulle kunna göra god nytta.

I dag är utgifterna för egentlig motreklam obefintliga. Om man sätter detta förhållande i relation till de skador som alkohol och tobak åstadkommer kan man lätt konstatera att tillståndet i vårt land är oroväckande. När frågan om motreklam förra året behandlades i riksdagen betonade samtliga remissinstanser — däribland socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, Centralförbundet för nykterhetsundervisning, Nationalföreningen för upplysning om tobakens skadeverkningar och Vin- och spritcentralen — vikten av en betydligt hårdare satsning från statsmakternas sida på

informationen om tobakens och alkoholens skadeverkningar än vad som nu görs.

Utskottet skriver i sitt utlåtande i år att den av oss motionärer föreslagna metoden för bedrivande av motreklam inte skulle vara praktiskt genomförbar. Men då vill jag framhålla att vi faktiskt redan har haft premiär för motreklam mot tobaken i vårt land. Nationalföreningen för upplysning om tobakens skadeverkningar genomförde under tre fjortondagarsperioder sommaren 1969 en affischkampanj i Stockholms innerstad. Den affisch som användes hade texten: »Barn bör vänta med att röka tills de är så vuxna att de inte vill börja.»

Reaktionerna på denna affischering var mycket positiva, varför försöksverksamheten får betraktas som uppmuntrande. Men affischkampanjen hade emellertid inte den genomslagskraft som man skulle ha önskat. Hundra affischer med måtten 70 × 100 centimeter räckte inte till för att väcka den önskvärda uppmärksamheten ens i ett så begränsat område som Stockholms city.

Om ekonomiska resurser ställdes till förfogande, skulle givetvis dylika kampanjer kunna genomföras i hela landet. Jag har svårt att förstå att vi längre kan avvisa denna form av information. En skyndsam utredning är alltså på sin plats.

Jag vill också i detta sammanhang erinra om den i USA:s massmedia tillämpade Fairness Doctrine, som bygger på samma idé som den vi motionärer här har framfört. Genom att ställa medel till förfogande för motreklam av samma dimension som den reklamen för tobak och alkohol har och som också kunde utsträckas till andra områden i vårt samhälle skulle ett system för motreklam kunna skapas som har tilltalande drag. Man skulle bl. a. med en gång klara av de svårigheter som tryckfrihetsförordningen skapar mot reklamförbud.

Kartläggning av mångsyssleriet inom politiken

Till sist skulle jag, herr talman, med televisionens hjälp vilja visa några mycket enkla exempel på affischer, som skulle kunna användas i kampen mot tobakens skadeverkningar.

Jag visar nu den första affischen. Den har texten: »Han har gått över till Kent och stinker lika fördömt fortfarande.»

Sedan kommer affisch nr 2. Den har texten: »Känt folk dör av Marvels också.» Dessa båda affischers texter anknyter alltså direkt till den reklam som vi dagligen ser i pressen.

Jag visar nu ett tredje och sista exempel. Det visar en herre som har flera cigaretter i munnen på en gång. Han får uppmaningen: »Ät upp dem i stället, så grisar du inte ned luften för oss andra!»

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motionerna I: 952 och II: 1138.

I detta anförande instämde herrar *Johansson* i Växjö, *Jonasson* och *Nilsson* i Tvärålund (samtliga cp).

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Med den motivering som finns i utskottets utlåtande ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 952 och II: 1138; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Nilsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 952 och II: 1138.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Nilsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 148 ja och 31 nej, varjämte 15 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9**Kartläggning av mångsyssleriet inom politiken**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av motion om kartläggning av mångsyssleriet inom politiken.

I en till allmänna beredningsutskottet hänvisad motion, II: 1107, av herr *Ahlmark* hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t toge initiativ till en kartläggning av »mångsyssleriets» omfattning och verkningar i svensk politik.

Utskottet hemställde,

att motionen II: 1107 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Eric Peterson*, *Kilsmo*, *Rimås* och *Sellgren* (samtliga fp), vilka ansett att utskottet bort hemställas,

att riksdagen måtte med bifall till motion II: 1107 i skrivelse till Kungl.

Kartläggning av mångsyssleriet inom politiken

Maj:t som sin mening ge till känna vad reservanterna anför.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Då och då tar någon tidning i landet upp mångsyssleriet i politiken till granskning. Man går igenom arbetsbördan för några riksdagsmän, överhopade av uppdrag, eller några kommunalpampar med lika många uppgifter. Och sedan frågar man de utpekade politikerna: Hur hinner ni med? Har ni tid att sätta er in i ärendena? Blir ni inte starkt beroende av tjänstemännen? Har ni någon fritid? Hinner ni läsa böcker?

Jag vet att det finns en del politiker också i denna kammare som blir irriterade över artiklar och intervjuer av det slaget. Man hittar småfel i dem. Man tycker att journalisterna inte förstår det behov av samordning som finns i politiken. Man menar att tidningarna glömmar de krav som andra ställer på att riksdagsmän skall sitta med i styrelser, nämnder och kommittéer.

Låt mig säga att jag hoppas att tidningarna ännu mer energiskt än hittills försöker granska politikernas uppdragsbörda, hur de fördelar sin tid mellan uppgifterna och vilka konsekvenserna blir av mångsyssleriet. Jag tror att problem av detta slag mer och mer kommer att ställas i centrum för debatten om politikens villkor. Jag har försökt att sammanfatta några av skälen i min motion 1107 i andra kammaren i år, och jag beklagar att majoriteten inte tycks inse frågans betydelse. Det enda om sakens vikt finns i slutet av utlåtandet, i folkpartiets reservation.

Får jag nämna ett enda exempel bland artiklarna de senaste veckorna i den här frågan. I en artikel i Aftonbladet räknas upp de poster som innehas av en ledande kommunalpolitiker i en stor stad i Sverige. Han har enligt Af-

tonbladet ungefär 30 uppdrag:

Verkställande direktör för Riksbyggen i Göteborg.

Vice ordförande i stadskollegiet.

Ledamot av stadsfullmäktige.

Delegat i stadens förhandlingsdelegation vid kontakter med staten.

Delegat vid frågor för Göteborg och landstinget.

Delegat vid sammanläggningsfrågor.

Vice ordförande i finanskommittén.

Vice ordförande i jubileumsnämnden.

Vice ordförande i fastighetsnämnden.

Vice ordförande i Västra Nordstads-kommittén.

Vice ordförande i stadsfullmäktiges organisationsberedning.

Ledamot av planeringsrådet för Göteborg och Bohus län.

Ombud för Svenska kommunförbundets länsavdelning.

Ordförande i Storgöteborgs samarbetskommitté.

Ledamot av samarbetsnämnden för Göteborg—Askim—Styrsö.

Ledamot av kontaktorganet för näringslivet.

Styrelsesuppleant i Svenska kommunförbundet.

Suppleant i Regionplanestyrelsen.

Ledamot av styrelsen för Förvaltnings AB Framtiden.

Vice ordförande i styrelsen för AB Göteborgshem.

Ordförande i styrelsen för Konsultbyrå GAKO AB.

Ledamot av styrelsen för Fastighetsbolaget Göta Lejon.

Ledamot av styrelsen för Bostads AB Nutiden.

Ledamot av styrelsen för Fastighets AB Rosenlund.

Ordförande i styrelsen för Lokalförmedlingen i Göteborg AB.

Ordförande i IFK Göteborg.

Ordförande i Göteborgs Arbetarekommun.

Ledamot av styrelsen för Västra Sveriges Restaurang AB.

Det var alltså *en* person som det här

Kartläggning av mångsyssleriet inom politiken

gällde. Jag har dragit denna lista för att illustrera ett viktigt principiellt problem. Några av Aftonbladets uppgifter kan naturligtvis vara felaktiga. En del uppdrag, särskilt inom partiet, brukar vara tidsödande och ändå inte komma med i uppräknings av detta slag. Jag har inte alls tagit upp det här fallet för att vederbörande råkar vara socialdemokrat — det finns liknande mångsysslare i andra partier — och jag försöker inte alls »komma åt» någon viss person.

Listan är intressant av följande skäl: den visar hur lätt det kan gå för en person som har några centrala förtroendeuppdrag att få flera uppdrag. Han sköter några saker bra — och så säger hans partivänner: Låt honom sköta ännu flera uppdrag. En del styrelseposter ligger i kompetensområden nära andra styrelseuppdrag. Låt oss samordna, menar man, genom att sätta samma person på båda eller alla ställen. Och så är mångsyssleriet i rullning utan att man egentligen velat ha det så eller planerat det så.

Men mångsyssleriet innebär minst två allvarliga risker.

För det första blir det alldeles för få människor i landet som får politiska förtroendeuppdrag. Makten kommer att koncentreras för mycket till ett för litet skikt av människor. Sprider man uppdragen mer kommer också flera människor att känna ansvar för stora samhällsfrågor, lära sig mera om dem och berika debatten och besluten mer än nu.

För det andra måste man ta hänsyn till mångsysslaren själv. För att hinna med alla sina uppdrag måste han eller hon missköta dem eller några av dem. Han får en rutin att snabbt sätta sig in i de viktigaste. Men för att hinna vidare till nästa sammanträde, nästa delegation, nästa föredragning får han inte den chans att tränga in i frågorna, som man egentligen skulle behöva. Det är framför allt det problemet som jag diskuterar i motionen. Om beslutsfattare i politiken har för mycket att göra, med-

för det stora faror för samhällsutvecklingen på flera sätt.

Politikerna hinner alltså inte sätta sig in i de stora frågor, som de skall handlägga. De måste, som jag sagt, ila vidare till en ny promemoria eller till ett nytt möte. De hinner inte fundera på möjliga alternativ till en viss lösning, på frågan hur framtiden kommer att gestalta sig på ett speciellt område om 5, 10 eller 15 år. Kan man undvika en del av framtida risker genom de beslut man fattar i dag? Kan man styra utvecklingen bort från faror som vi annars måste möta?

Vi talar ofta om framtidsforskning. Mer och mer av debatten om framtidsforskning handlar om hur snabbt teknik och samhälle förändras nu och längre fram, och hur viktigt det är att vi börjar lägga mer medvetna framtidsperspektiv på beslut som vi fattar i dag. Men det tar tid att göra detta. Det är jobbigt. Det kan verka litet »onödigt» eller litet »lyxigt» att syssla med det när man sitter mitt uppe i dag-för-dag-agerandet. Och så hinner inte mångsysslaren att ens ytligt ta del av framtidsbedömningar och framtidsstudier på de områden han förväntas sköta. Han blir ett hot mot det politiska livets vitalitet.

En annan fara är att de förtroendevalda blir alltför beroende av förvaltning och experter. De hinner själva inte i detalj sätta sig in i ärendena och i deras förutsättningar, eftersom de har för många uppdrag att sköta. Och så presenterar experterna en färdig lösning, som kan vara bra eller kan vara dålig. Men det blir för litet tid för politikerna att tränga in i den. Då är det lättare att säga ja än att säga nej och kräva alternativ. Och så läggs i praktiken mer och mer makt på dem som inte själva har ett politiskt ansvar.

Problem av den här typen blir allt viktigare under 1970- och 1980-talen, eftersom de politiska frågorna blir flera. Med »politiska» frågor menar jag avgöranden som måste träffas av politiskt

Kartläggning av mångsyssleriet inom politiken

ansvariga. Även problemens svårighetsgrad blir allt större. Man måste ta hänsyn till fler faktorer. Utvecklingen går allt snabbare och förändrar förutsättningarna för besluten. Samtidigt ökar politikernas möjligheter att påverka utvecklingen genom de väldiga resurser som ställs till förfogande för stat och kommun genom datateknikens och masskommunikationernas utveckling och mycket, mycket annat.

Men politikerna själva har inte fler timmar till sitt förfogande i dag än för 10, 50 eller 100 år sedan. De har fler experter och de har mer bakgrundsmaterial i form av undersökningar och fakta. Men deras tid att läsa in och tänka igenom frågorna har inte ökat. Det leder mig till slutsatsen att partier och politiker målmedvetet måste sträva efter att begränsa de uppdrag som varje enskild individ har och att sprida uppdragen till betydligt fler medborgare än vad som är fallet i dag.

Men om ni läser allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 11, finner ni att utskottet knappast har förstått någonting av allvaret i denna fråga. Man nämner en serie undersökningar och framhåller att det är ett »rikhaltigt material» som ger en god belysning av den här frågan. Det är alldeles fel. Jag har gått igenom de flesta av de undersökningar som nämns i utskottets utlåtande. De ger på sin höjd en uppräknings av en del uppdrag som en del politiker har. Men konsekvenserna av mångsyssleriet framgår inte alls av de här undersökningarna, vare sig de redan är utförda eller nu planeras. De frågor som jag ställt och som utskottet har citerat besvaras inte alls av dessa utredningar:

Hur fördelar politiker sin tid mellan olika uppdrag i riksdag, kommun, landsting, parti, organisationer eller annan verksamhet?

Hur mycket hinner politiker följa med i aktuell litteratur och i debatten om de frågor som de själva måste ta

ställning till?

Hur medvetna är partier och politiker om de risker som jag här försökt teckna?

Vilken typ av uppdragskoncentration har ett värde från samordnings-synpunkt och för ömsesidiga impulser?

Hur påverkar uppdragsbördan politikernas möjligheter att hålla kontakt med sina väljare?

Går utvecklingen mot mer eller mot mindre mångsyssleri?

Det finns många fler sådana frågor att ställa. Det är dem jag vill ha belysta genom ett kvalificerat forskningsprogram, som inte finns eller är planerat i dag men som kan få stor betydelse för framtiden.

Utskottet säger att det här med mångsyssleri är en »praktisk avvägningsfråga». Men avvägningar kan göras med mer eller mindre kunskap om bakgrunden, avvägningar kan göras med stöd av olika värderingar som baseras på fakta. Det bör ankomma på partierna att göra de bedömningarna, säger då utskottsmajoriteten. Ja visst, jag föreslår heller ingen lagstiftning mot mångsyssleriet. Vad jag vill ha är mer av kunskap om fenomenet, så att partier, tidningar, den allmänna opinionen och enskilda politiker blir mer medvetna om mångsyssleriets omfattning och följder.

Jag har alltså, herr talman, ingen patentlösning på den här frågan, men jag känner behovet av en kartläggning som mycket angeläget. Problemet finns i *alla* partier, och mer av kunskap på området skulle hjälpa *alla* partier att mer medvetet fördela uppdrag och arbetsuppgifter i framtiden. Jag yrkar bifall till reservationen.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det var en salva det! Jag måste erkänna att jag inte riktigt förstår herr Ahlmark. Har ni i ert parti verkligen inte reda på vad medlemmarna gör? I vår riksdagsgrupp är man mycket väl medveten om vilka uppdrag

Kartläggning av mångsyssleriet inom politiken

var och en har. Här har väl också skett en viss förändring. Tidigare fanns det enligt riksdagsberättelserna de som hade långa rader av utredningsuppdrag. Nu är det bara två eller tre som har fyra sådana utredningsuppdrag — det är det högsta antalet. Det kan hända att partiet tagit sig samman — det verkar så.

Herr Ahlmark målar ut det som en stor fara att några har många uppdrag. Han nämnde någon som hade en massa kommittéuppdrag. Jag kan inte kolla hur det är i det enskilda fallet; jag vet bara att det rör sig om en förtvivlat duktig karl — det brukar alltid vara karlar som har många uppdrag, så det är väl kanske kvinnorna som har möjligheten att bli tänkande Augustar och fundera över framtiden.

Herr Ahlmark sade, att mångsyssleriet var en fara, dels för den enskilde riksdagsmannen, som inte hinner med att tänka litet mer djuplodande, dels för hela det politiska livet. Har herr Ahlmark den uppfattningen, att de som har stora och många uppdrag tänker sämre? Eller att de är mindre verk samma? Jag brukar rikta kritik mot kamraterna, om de har så många uppdrag att de inte har tid att sköta väljarna. Om en riksdagsman eller en stadsfullmäktigeledamot har så många uppdrag, att han inte kan hålla kontakt dels med partiorganisationen, dels med väljarna, anser jag det vara ett stort minus. En lika viktig sida av ett offentligt uppdrag — i riksdag och i stadsfullmäktige — är att ständigt konfronteras med dem som har valt en och dem, som man hoppas skall rösta på partiet en annan gång. I det avseendet kan man rikta kritik mot en del ledamöter ibland, men åtminstone vi har en mycket hård press på oss från våra ombudsmän. Jag har aldrig tyckt mig ha någon möjlighet — om jag skulle ha velat begagna mig av någon sådan — att smita ifrån den sida av ett offentligt uppdrag, som består i kon-

takt med människor utanför riksdagen.

Jag vet inte riktigt, hur herr Ahlmark vill definiera en mångsysslare. Mig stöter det litet, när en riksdagsman inte bara har politiska uppdrag utan även har en tjänst vid sidan om. Jag vet inte om herr Ahlmark har någon tjänst vid sidan om. Jag tycker det skulle vara mycket svårt att förena det med ett riksdagsuppdrag, som man ju får använda både normal arbetstid och praktiskt taget all fritid till. Så har jag själv upplevt det. Skall kritiken gå ut över dem, som har sitt riksdagsuppdrag och fullgör det i kommittéer och styrelser och genom att sitta i sin bänk i riksdagen, och fyller ut nästan hela sitt dygn med kontakter utöver detta? Tycker herr Ahlmark det är fel att en person, som har fått fördelen att sitta i riksdagen, använder sin ställning även för låt oss säga en handikappgrupp? Ingenting skulle väl egentligen vara bekvämare än att kunna hänvisa till att vi inte har rätt att ha några sådana kontakter. Skall man vidare, därför att man har fått partiets förtroende, avstå från att sköta ett politiskt klubbarbete, en arbetarkommun etc.? Jag tycker att man helt har missförstått sitt uppdrag om man anser att en riksdagsman skall sitta och djuploda problemen och akta sig för att gå ut och ta del i organisationernas liv och livet utanför själva riksdagen. Tvärtom anser jag att en riksdagsman *måste* acceptera mångsyssleriet som princip. Han får inte bli expert på sina specialfrågor, som herr Ahlmark tycker, utan måste vara lyhörd och följa med vad som händer ute i samhället — annars kan han bli en kuf som sitter här och tänker djuplodande på problem som inte alls är de problem samhället vill ha lösta.

För mig framstår det som självklart att en riksdagsman bör vara mångsysslare, bör vara mångintresserad och ha många kontakter. Sedan är det en annan fråga, om han dessutom skall ha

Kartläggning av mångsyssleriet inom politiken

ett civilt arbete att sköta — det tror jag blir litet svårare. Inte bör man rikta anklagelser mot dem som håller kontakterna med verksamheten utanför riksdagen och partierna och som ägnar sin arbetskraft också åt de fria och frivilliga organisationer som dock bestämmer opinionen och utgör en styrka för vårt land.

Det kan vara kul att skriva i en tidning vilka uppdrag den ene eller andre riksdagsmannen har, men ligger det något värde i det? Bör inte en riksdagsman bedömas efter vad han gör? Jag tycker det är felaktigt att han skall dömas efter hur många uppdrag en tidning säger att han har. Bedöm den politiskt verksamme efter vad han gör och se till, att den som blir riksdagsman inte avskär sig från möjligheterna att syssla med många ting och ta kontakter med många människor! Skulle man gå herr Ahlmarks väg, skulle man kanske få en del spekulativa och i och för sig intressanta människor här på bänkarna men inte någon verklig representation för folket. Vi måste ibland göra oss omaket att ta ansvar för rätt många saker som inte ger oss någon ära men som tvingar oss att ta del av de bekymmer folk har.

Det är billigt att bara tala om mångsyssleri när man bedömer en människa, herr Ahlmark. Riksdagsmännen bör av sättas om de inte gör rätt för sig. Så hårda är vi inom vårt parti. Man åker all världens väg, om man inte håller god kontakt med allmänheten. Jag tror därför att partierna håller bäst rent om de får sköta sig själva, och detta är ingen fråga, som riksdagen behöver offra större ansträngningar på.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Jag är ledsen att fru Eriksson i Stockholm tycks ha missuppfattat allt som står i motionen, nästan vartenda ord av vad jag sade och

dessutom i stort sett hela den debatt som har förts i svensk press de senaste åren om farorna med mångsyssleri. Hon har inte förstått vad som är de centrala punkterna. Därför måste jag gå igenom en del av hennes argument.

Nancy Eriksson frågar, om vi i folkpartiet inte håller reda på vilka uppdrag riksdagsmännen i vårt parti har. Jo, det finns en förteckning över vilka uppdrag olika personer har. Men det här är ett problem som gäller *alla* partier. Det finns mångsysslare i *alla* partier. Och i *alla* partier finns det de som bekämpar mångsyssleriet — även om de inte tycks tillhöra beredningsutskottets majoritet. Detta förekommer emellertid på flera håll, också inom det parti som Nancy Eriksson tillhör.

Men det räcker inte att ha en lista över uppdrag t. ex. i statliga utredningar; de uppdragen brukar inte vara så många. Det gäller att få en samlad bild av allt det som ledande politiker i stat och kommun håller på med. Man bör försöka stimulera till debatt genom att analysera vad det betyder att en politiker har 25—30—35 olika uppdrag såsom den person vilkens uppdrag jag räknade upp från ett referat i Aftonbladet.

Om man nu anser att tidningsreportage är så ovederhäftiga som Nancy Eriksson säger med adress till Aftonbladet är det väl bra att få en vetenskaplig kartläggning som visar att posterna fördelas väl, åtminstone i vissa partier. Om man inte är rädd för en utredning, bör man väl inte ha någonting emot att den företas. Jag tror dock att det kommer att framgå att alla partier, också Nancy Erikssons, misskötter denna sak.

Så frågar fru Eriksson, om jag menar att de som har många uppdrag tänker sämre än andra människor. Jag tog tio minuter på mig för att försöka visa att den som har många uppdrag, säg 20—30, av rent »fysiska» skäl inte hinner läsa in alla de frågor som han är

Kartläggning av mångsyssleriet inom politiken

med att besluta om. Man behöver inte alls tänka sämre därför att man har svårt att hinna läsa in alla saker eftersom man har så mycket mer att göra än andra. Problemet är att man inte i lugn och ro hinner tänka på de stora frågor som man förväntas känna till.

Nancy Eriksson säger att det finns ett starkt skäl mot mångsyssleriet: det försvårar kontakten med väljarna. Ja, det är precis vad jag sade i mitt föregående anförande. Dessutom är detta det främsta skäl som anförs i reservationen mot mångsyssleriet. I folkpartisternas reservation står det: »Det är av stor betydelse bl. a. för vitaliteten i vår demokrati, för vår strävan att fördela ansvar och uppgifter på *många* människor och för politikernas tid och möjlighet att hålla kontakt med väljarna att mångsyssleriet motverkas mer än hittills.» När Nancy Eriksson säger att det är viktigt att hålla kontakt med väljarna och att mångsyssleri därför inte är bra genomför hon alltså i den delen av sitt anförande en plädering för den reservation som hon annars låtsas bemöta.

Så frågar Nancy Eriksson hur mångsyssleri definieras. Är mångsysslare bara personer som har politiska uppdrag eller personer som har arbeten vid sidan om, t. ex. i statlig förvaltning eller i företag?

Jag har inte gjort någon definition av mångsyssleri och är inte särskilt intresserad av sådana definitioner. Jag är intresserad av vad det innebär för en politikers möjligheter att hålla kontakt med utvecklingen och omgivningen om han har ett arbete vid sidan om eller har 20 uppdrag vid sidan om eller har både ett arbete och 20 uppdrag vid sidan om. Här tycker jag inte att det finns någon speciell skillnad — allt får ingå i det problemkomplex som borde utredas.

Skulle vi då inte få sitta med i styrelsen för en fri organisation, t. ex. en handikapporganisation? frågar Nancy

Eriksson. Jo, vi sitter båda med i organisationer utanför de partipolitiska, och naturligtvis skall vi fortsätta att göra det. Det är värdefullt att riksdagsmän har sådana uppdrag. Vad jag säger är att det inte är bra om riksdagsmän samlar på sig så fruktansvärt många uppdrag att de inte hinner sköta dem. Om man sitter med i tio, femton olika grupper och styrelser som inte har med riksdagsarbetet eller partiet att göra, får man inte den kontakt med människor utanför riksdagen som man skulle sträva efter. Jag är övertygad om att en person som har ett viktigt uppdrag i en handikapprörelse sköter det uppdraget mycket bättre om han *inte* har så många uppdrag utöver det politiska än om han har ytterligare tio femton uppdrag. Just för att vi skall kunna göra en insats t. ex. i en handikapprörelse är det viktigt att vi bekämpar mångsyssleriet.

Vi måste i alla fall acceptera mångsyssleriets princip, säger Nancy Eriksson. Riksdagsmän skall vara mångsysslare. Jag håller med om det, enligt en viss definition på »mångsysslare». Vi politiker skall inte var experter på samma sätt som de utomordentligt kunniga personerna i förvaltningen. Där emot måste riksdagsmän och ledande kommunalpolitiker kunna så mycket om frågorna att de kan hålla tummen på ögat på experterna och t. ex. kräva ett alternativ till den lösning som experterna har presenterat. Men det är svårt att hinna med också detta, om man jäktar från sammanträde till sammanträde, från möte till möte, från nämnd till nämnd.

Till slut uppberar fru Eriksson kravet att vi inte skall döma politikerna efter deras uppdragslistor, utan efter hur framgångsrika de är i sina uppdrag. Ja, just det! Det är precis vad motionen handlar om och reservationen talar för. Det räcker inte med sådana listor över uppdrag som tidningarna publicerar och som är det enda ma-

Kartläggning av mångsyssleriet inom politiken

terial vi har i dag. Vi bör försöka analysera om det finns starka skäl för en viss typ av uppdragskoncentration och svaga skäl för en annan typ. Man bör undersöka vad mångsyssleriet leder till. Sedan kan vi döma politikerna efter vad de gör. Detta är ett utomordentligt starkt argument för folkpartiets reservation.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det var ju roligt att höra att herr Ahlmark egentligen har samma uppfattning som jag om hur man skall sköta ett offentligt uppdrag, nämligen att man skall syssla med många ting och att det inte betyder så mycket om man har många uppdrag eller om man har få utan att det som betyder någonting är hur man sköter dem. Då är vi ju på samma linje.

Herr Ahlmark envisas med att mena att om reservationen av folkpartiet bifölls skulle utvecklingen mot idealiska politiska representanter befordras. Vad sägs då i denna reservation? Jo, man vill ge en mening till känna. Är det den mening som jag har framfört och som herr Ahlmark har instämt i, behövs det ingen reservation för att ge den till känna.

För övrigt står det i reservationen bara att det fordras mycket mer av kunskaper om mångsyssleriets omfattning och verkningar än vi har i dag. Det skulle man alltså få, om man i enlighet med reservationen skulle säga till Kungl. Maj:t, att det behövs. Det är en mycket tunn reservation.

Om man inte har några praktiska förslag att framföra och man för övrigt erkänner att mångsyssleri är en förutsättning för att man skall kunna följa med i ett politiskt arbete o. s. v., ser jag ingen mening i en reservation.

Herr Ahlmark sade att en politiker borde kunna hålla tummen på ögat på experterna. Vi försöker väl alla fylla det måttet. Om vi inte gör det, har vi våra grupper bakom oss som ser till

att vi gör det. Om något parti är så slappt, att det inte bryr sig om hur dess representanter sköter sig, tror jag inte att det har någon chans att klara sig i längden. Vi har i allmänhet varit mycket hårda mot våra representanter, och jag tror att det har varit riktigt. Vart och ett parti får väl försöka handla på samma sätt.

Det exempel herr Ahlmark målade upp av en människa, som jäktade från det ena sammanträdet till det andra och inte hann läsa handlingarna och kanske inte hann med att vara närvarande i riksdagen, är uppenbarligen en person som borde befrias från sina uppdrag så fort som möjligt. Men jag tror inte att det resultatet lättare uppnås om man ansluter sig till reservationen. Man kan inte i riksdagen uttala sig om hur människor skall vara i alla väder. Det finns väl för övrigt ingen grupp människor vilkas arbete man har möjlighet att följa så bra som politikerna. Många har ju rätt att kritisera dem och alla åtminstone inom den närmaste gruppen har tillfälle att inverka på deras möjligheter att få fortsätta som politiker.

Vi politiker är verkligen utsatta för en kritik som man skulle önska även då det gäller andra arbetande. Ingenting av detta vinnes genom bifall till reservationen, och jag är glad att herr Ahlmark i alla fall erkände att det inte är experter vi behöver utan personer med mångsidiga kunskaper och god kontakt med allmänheten.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Fru Eriksson går på två oförenliga linjer i sin senaste replik. Den ena linjen innebär att vi egentligen tycker detsamma. Jag har sagt att det viktiga är hur folk sköter sina uppdrag och inte antalet i och för sig. Frågan är vad många sysslor och uppgifter leder till när det gäller att sköta arbetet. Det har jag framhållit hela tiden. När Nancy Eriksson anslu-

Kartläggning av mångsyssleriet inom politiken

ter sig till den uppfattningen betyder det i själva verket en plädering för reservationen och motionen.

Men två minuter senare sade hon att det i dag i stort sett är bra, eftersom inga människors arbete belyses bättre än politikernas och inga utsätts för starkare kritik om de missköter sig än just riksdagsmän och ledande kommunalpolitiker. Enligt Nancy Eriksson är det här egentligen inget problem.

Men i så fall har vi mycket olika uppfattningar. Ty även om den demokratiska kontrollen i många fall är utomordentligt verksam, är den det inte i alla sammanhang. Jag har nämnt ett konkret exempel på en politiker med 30 uppdrag, vilket enligt min mening är alldeles för många. Jag tror också att många andra personer som har ungefär lika många uppdrag inte borde ha det.

Den insikten finns också inom fru Erikssons eget parti. I Aftonbladet återfinns ett uttalande av Rune Hammarbäck, som är organisationssekreterare i det socialdemokratiska partiet. Han säger: »Mångsyssleriet är en styggelse. Jag tycker först och främst det är olyckligt när en och samma person sysslar med både riks-, kommunal- och landstingspolitik. Jag tror inte det finns många som är mäktiga den uppgiften.» Han säger alltså att mångsyssleriet är en »styggelse», medan fru Nancy Eriksson tycker att det i stort sett är bra som det är i dag. Jag delar Rune Hammarbäck's uppfattning och anser det här är en styggelse som bör belysas med en utredning.

Sedan gick Nancy Eriksson över till sin sista försvarslinje. Hon sade att hon i och för sig inte har någonting emot reservationen utom det att den är litet för tunn. Men det är en avgörande värderingsskillnad mellan utskottsmajoriteten, som inte tycker problemet är viktigt, och reservanterna som menar att mångsysslerifrågan är allvarlig och betydelsefull. Det viktiga är emellertid att

reservationen i motsats till utskottet kräver att denna sak ska belysas genom ett kvalificerat forskningsprogram.

När fru Nancy Eriksson då frågar mig om jag har några lösningar som skulle kunna ändra förhållandena, exempelvis några lagförslag, blir mitt svar givetvis nekande. På många andra områden har det genomförts en mängd undersökningar för att få klarhet om politikens villkor utan att man för den sakens skull genast måste föreslå nya lagar. Det har gjorts doktorsavhandlingar och andra utredningar om hur partier arbetar, var frågor bereds, vilken makt partikongresser har o. s. v. — ingen har av den anledningen begärt lagstiftning om hur partier skall arbeta. Men vi anser att sådana fakta är viktiga att få fram och att de påverkar partierna. Det har i författningsutredningen undersökts hur nomineringarna går till inom olika partier. Men de flesta av oss har inte begärt att man skall lagstifta om nomineringsprocessen. Vi anser det i stället viktigt att dessa frågor klarläggs så att debatten, partierna och de enskilda politikerna får bättre grund för sitt handlande.

Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag vill bara säga att vår partistyrelse och våra ombudsmän just framhåller att mångsyssleriet är en styggelse, men vi håller rent på vår kant, vilket jag också rekommenderar andra partier att göra.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Nej, fru Eriksson, Rune Hammarbäck sade inte att mångsyssleriet är en styggelse som man kommit till rätta med. Han sade att mångsyssleriet är en styggelse som man *borde* komma till rätta med.

Härmed var överläggningen slutad.

Meddelande ang. plena — Likheten inför lagen

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ahlmark begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Eric Peterson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Ahlmark begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 155 ja och 41 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10

Meddelande ang. plena

Herr TALMANNEN yttrade:

Dagens sammanträde kommer att fortsättas till dess hela föredragningslistan är genomgången, vilket med hänsyn till det stora antalet förhandsanmälda talare torde kräva att kvällsplennum anordnas.

Såsom framgår av utdelad förteckning kommer på fredag att bordläggas

endast ett utskottsutlåtande. Sammanträdet onsdagen den 8 april kan därför nästan helt disponeras för avgörande av de ärenden, som inte medhinnes vid arbetsplennum fredagen den 3 april. Fredagssammanträdet avses skola inledas med behandling av jordbruksutskottets utlåtanden angående utgifterna inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde m. m. Sammanträdet kommer inte att fortsättas på kvällen, vilket får till följd att bl. a. bankutskottets utlåtanden om granskning av riksbankens och riksgäldskontorets verksamhet och angående den ekonomiska politiken m. m. upptas till avgörande onsdagen den 8 april.

§ 11

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av motion angående ungdomsbrottsligheten.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12

Likheten inför lagen

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av motioner angående likheten inför lagen.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Fru JONÅNG (cp):

Herr talman! Jag vill här bara helt kort understryka de synpunkter jag fört fram i det särskilda yttrande som jag fogat till allmänna beredningsutskottets förevarande utlåtande.

Utskottet, som har skrivit positivt, framhåller att man har bristfälliga kunskaper om flera av de problem som jag tagit upp i min motion, och man säger att det krävs effektiva forskningsinsatser på detta område. På den grunden har jag anslutit mig till utskottets ut-

Bostadstillägg för barnfamiljer, m. m.

§ 13

Utgifterna inom socialdepartementets verksamhetsområde

låtande. Vidare skriver utskottet att vissa brott är föremål för översyn samt att justitieministern har förebådat en genomgripande rättshjälpsreform. Jag vill emellertid understryka att likheten inför lagen inte enbart är en fråga om utformningen av strafflagstiftningen eller rättshjälpen. Likhet inför lagen är ju en av de grundläggande principerna för vårt samhälle, men dess faktiska tillämpning är inte vetenskapligt undersökt och bevisad. En sociologisk undersökning och kartläggning av domstolarnas praxis skulle kunna ge en systematisk och realistisk inblick i relationerna mellan brott och straff. En sådan analys skulle vara av intresse både för de enskilda medborgarna och för juristerna och fackmännen. Den kan visa hur domstolarna fungerar när det gäller de traditionella brotten och de moderna brotten, trafik- och skattebrott o. s. v.

En sådan undersökning kan också belysa frågan om hur människor i olika socialgrupper straffas. Materialet bör kunna användas för prövning av hypotesen om att de traditionella brotten främst är att finna i de lägre samhällsskikten. Om så är fallet, kan man fråga sig om utfallet beror på en reellt större risk för brottslighet bland dessa kategorier eller om orsakerna är att finna i själva rättsskipningen. Ett sådant material skulle vidare kunna vara vägledande för lösning av konflikter mellan behandlingshänsyn och hänsyn till allmänpreventionen när det gäller insättande av fängelsestraff.

Jag vill med det anförda endast understryka angelägenheten av att rättssociologin i enlighet med vad som framhålls i utskottets utlåtande erhåller goda forskningsresurser. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1970/71 inom socialdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkterna 1—7

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 8***Bostadstillägg för barnfamiljer, m. m.**

Kungl. Maj:t hade (bilaga 7, punkten C 3, s. 32—33) föreslagit riksdagen att

1. godkänna den i statsrådsprotokollet förordade ändringen i grunderna för bostadstillägg för barnfamiljer att gälla fr. o. m. den 1 januari 1971,

2. till Bostadstillägg för barnfamiljer, m. m. för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 415 000 000 kr.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat

dels de likalydande motionerna I: 48 av herr *Högström m. fl.* och II: 55 av herr *Bergman m. fl.* i vad avsåge hemställan

1. att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om en skyndsamt utredning om en utbyggnad av systemet för bostadstillägg till att omfatta även ensamstående och familjer utan barn under 16 år,

2. att riksdagen måtte besluta att den övre hyresgränsen för de statsbidragsberättigade kommunala bostadstilläggen slopades,

dels de likalydande motionerna I: 76 av fru *Elvy Olsson m. fl.* och II: 92 av fru *Nilsson m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om förslag till sådan ändring av gällande bestämmelser att vid

Bostadstillägg för barnfamiljer, m. m.

inkomstprövning för bostadstillägg för barnfamiljer den fastställda beskattningsbara inkomsten skulle ökas med 10 % av den behållna förmögenhet som överstiger 30 000 kr.,

dels de likalydande motionerna I: 147 av fröken *Pehrsson* och herr *Andreasson* samt II: 161 av herr *Larsson* i Öskevik *m. fl.*, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om förslag till sådan ändring av gällande bestämmelser att det särskilda bostadstillägget för barnfamiljer med höga bostadskostnader gjordes statligt och i sin helhet finansierades av staten,

dels de likalydande motionerna I: 467 av herr *Helén m. fl.*, och II: 533 av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.* i vad avsåge hemställan att riksdagen måtte uttala att en utvidgning av de bostads-sociala stödåtgärderna till att omfatta alla lägre inkomsttagare borde prövas,

dels de likalydande motionerna I: 477 av herr *Werner* och II: 545 av fru *Ryding m. fl.*, vari föreslagits

att riksdagen — med ändring av nu gällande regler för bostadstillägget — måtte besluta att fr. o. m. den 1 januari 1971 fastställa en årsinkomst av 20 000 kr. från vilken inkomstgräns avtrappningen av bostadstillägget inträdde,

att riksdagen med ändring av nu gällande regler för bostadstillägget måtte besluta att sådant skulle kunna utgå till familjer med barn upp till 18 års ålder, vilka på grund av studier icke hade egen inkomst, samt

att riksdagen beslutade anvisa ett förslagsanslag till Bostadstillägg för barnfamiljer för budgetåret 1970/71 av 450 000 000 kr.,

dels de likalydande motionerna I: 649 av herr *Dahlberg m. fl.* och II: 756 av herr *Gadd m. fl.*, vari yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t framhölle nödvändigheten av att åtgärder vidtoges för att personer som levde under äktenskapsliknande förhållanden i fortsättningen behandlades som gifta vad bostadstilläggen beträffade,

dels de likalydande motionerna I: 653

av herrar *Arne Geijer* och *Knut Johansson* samt II: 770 av herr *Johansson* i Ljungby *m. fl.*, vari föreslagits att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om en översyn av nuvarande regler för bostadsstödet i syfte att ytterligare utjämna boendekostnaderna för familjer med låga inkomster,

dels motionen II: 784 av herr *Lindkvist m. fl.*, vari föreslogs att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om översyn av och förslag till sådan ändring i kungörelsen den 28 maj 1968, nr 425, att de i motionen redovisade effekterna för familjer med 1 eller 2 barn under 16 år eliminerades,

dels de likalydande motionerna I: 669 av fru *Margit Lundblad m. fl.* och II: 804 av fru *Skantz m. fl.*, vari hemställts att riksdagen som sin mening måtte ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionerna anförts om statsbidrag till kommunala bostadstillägg.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte i anledning av motionerna II: 784, I: 649 och II: 756, I: 653 och II: 770, I: 48 och II: 55 och I: 467 och II: 533 samt med avslag å motionerna I: 477 och II: 545, de sex sistnämnda såvitt nu var i fråga, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anför om en översyn av bestämmelserna för bostadstillägg,

2. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 669 och II: 804 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anför om statsbidrag för kommunalt bostadstillägg som avsåge retroaktivt debiterade boendekostnader,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 147 och II: 161,

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 76 och II: 92,

5. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 477 och II: 545, de nämnda motionerna såvitt nu var i fråga, godkänna den förordade ändringen i grunderna för bostadstillägg för barnfamiljer att gälla fr. o. m. den 1 januari 1971,

6. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 477 och II: 545, de nämnda motionerna såvitt nu var i fråga, till Bostadstillägg för barnfamiljer, m. m. för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 415 000 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande *finansieringen* av herrar *Bohman* (m), *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp), och *Kaijser* (m), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Wikström* (fp) samt *Eliasson* i Sundborn (cp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Nilsson* i Tvärålund (cp), *Andersson* i Knäred (cp), *Mundebo* (fp), *Westberg* i Ljusdal (fp) och *Wennerfors* (m), som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 147 och II: 161 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

2. beträffande *förmögenhetsprövningen* av herrar *Bohman* (m), *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp) och *Kaijser* (m), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Wikström* (fp) och *Eliasson* i Sundborn (cp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Nilsson* i Tvärålund (cp), *Andersson* i Knäred (cp), *Mundebo* (fp), *Westberg* i Ljusdal (fp) och *Wennerfors* (m), som ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 76 och II: 92 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om förmögenhetsreglerna i bestämmelserna om bostadstillägg.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! När det nuvarande bostadstillägget förelades riksdagen anslöt sig centerpartiet i allt väsentligt till reformen. På ett par punkter hade vi

Bostadstillägg för barnfamiljer, m. m.

emellertid avvikande mening. Vi föreslog bl. a. höjning av vissa bidrag och förbättring av bidragsmöjligheterna för föräldrar med särskilt låg inkomst och ensamstående förälder. Vi hade vidare en annan principiell uppfattning beträffande finansieringen. Kostnaderna för finansieringen av bostadstilläggen är ju numera delade mellan staten och kommunerna. Den ojämförligt största delen av kostnaden faller på staten. I årets statsverksproposition föreslås ett förslagsanslag om 450 miljoner kronor. En mindre del, ca 10 milj., faller på kommunerna. Stat och kommun delar i detta sammanhang lika på en kostnad av 20 miljoner kronor.

Det kommunala bostadstillägget berör barnfamiljer som har särskilt höga bostadskostnader. Utvecklingen mot allt högre bostadskostnader är beklaglig. Dessa kostnader blir så höga att t. o. m. familjer som har en ganska god konsumtionsstandard inte anser sig ha möjlighet att bo så bra som de kunde ha anledning till. Vi anser det rimligt och riktigt att samhället beaktar dessa förhållanden när det gäller att tillgodose barnfamiljernas konsumtionsstandard.

Men att bostadskostnaderna är höga kan knappast kommunerna lastas för. Det måste till betydande del hänföras till statsmakternas inflytande på detta område, på den allmänna kostnadsutvecklingen i samhället inklusive bostadskostnaderna. Särskilt i storstäderna är bostadskostnaderna för barnfamiljer mycket höga; det vet vi. Det är koncentrationen av befolkningen genom inflyttningen till storstäderna som medfört att barnfamiljerna har måst flytta ut till ytterområdena kring städerna och bosätta sig i de nybyggda och mycket dyra lägenheterna i höghusen. Jag tror, herr talman, att det är en ganska fåfång förhoppning att räkna med att kommunerna nämnvärt skulle kunna påverka hyresbeloppen och bostadskostnaderna genom att betala 50 procent av det särskilda kommunala bostadstillägget.

Bostadstillägg för barnfamiljer, m. m.

När reformen genomfördes anfördes från centerpartiet den principiella uppfattningen att hela stödet till barnfamiljerna — inklusive bostadsstödet — är en angelägenhet för staten. Att lasta över kostnaderna på kommunerna är att lägga bördan på mindre inkomsttagare. Nu är det bara fråga om ungefär 10 miljoner kronor, men vi har erfarenheter av att sådana övervältringar på kommunerna mycket snart kan komma att stiga till mycket höga belopp.

Det är en utveckling som går tvärt emot vad vi i centerpartiet vill verka för, nämligen en minskning av kostnaderna för och det ekonomiska trycket på de mindre inkomsttagarna, vilket bl. a. skulle kunna uppnås genom att inte övervältra kostnader av det här slaget på kommunerna.

Det är vår uppfattning att man från praktiska synpunkter inte har något att vinna med en sådan uppdelning av kostnaderna mellan stat och kommun som reformen innebär. Jag skulle vilja påstå att det i stället är tvärtom. Systemet har visat sig vara mycket arbetskrävande för att inte säga krångligt sett ur kommunal administrativ synpunkt. Kommunerna har haft stora bekymmer särskilt i genomförandeskedet, och man har exempelvis fått tillsätta särskild personal. Det har således också skett en administrativ övervältring på kommunerna.

Erfarenheten talar för att systemet skulle ha kunnat göras mycket enklare i administrativt hänseende om staten ensam haft ansvaret för de kommunala bostadstilläggen. Jag tror att det finns en mycket samstämmig kommunal opinion för den ordningen. Det föreligger behov av att göra systemet med bostadstilläggen enklare från administrativ synpunkt.

Jag tror också att det är en mycket enig kommunal uppfattning att den övervältring på kommunerna som skett inte påverkar syftet med uppdelningen mellan stat och kommun, alltså att kun-

na sänka bostadskostnaderna eller måhända att lokalisera näringsliv och bebyggelse till mindre kostnadskrävande områden i vårt land. Jag tror att ju förr socialdemokraterna kan övertygas om nödvändigheten att ändra detta system, desto förr får vi en ordning som är mera förenlig med de jämlikhetspolitiska värderingar som jag uppfattar som gemensamma för oss i långa stycken.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 1 vid punkten 8.

Reservationen 2 berör också punkten 8 i utskottets utlåtande. Den behandlar frågan om en minskning av förmögenhetens inverkan på möjligheterna att erhålla familjebostadsbidrag. Särskilt i mindre företag är en viss förmögenhet en förutsättning för att kunna starta och driva verksamheten. Förmögenheten är där i många fall bunden till företaget och utgör med ett modernt uttryck ett aktivt kapital, en aktiv förmögenhet, som inte kan användas för konsumtion. I det Strängska skattepaketet belystes den här frågan mycket väl, och det har föranlett finansministern att från skattesynpunkt behandla dessa två kategorier av förmögenhet på olika sätt. Det tycks dessutom råda en principiell enighet här i riksdagen om denna syn.

Finansministern har myntat uttrycken passiv och aktiv förmögenhet. Det aktiva kapitalet i förmögenheten är bundet till företaget; att det behålles där är en förutsättning för stabilitet och sysselsättning och för vidare utveckling av företaget. Därför ser man från beskattningssynpunkt på detta kapital på ett annat sätt än på det s. k. passiva kapitalet, som är tillgängligt för konsumtion utan de vådor som kan följa av att det aktiva kapitalet konsumeras i ett företag. Det är en härmed jämförbar syn som man kan lägga även på den nu aktuella frågan.

Om det aktiva kapitalet avkastar inkomst, ger detta utslag på de inkomstgränser, som är stipulerade för familje-

bostadsbidraget. Det bör vara familjens konsumtionsstandard och möjligheterna till konsumtionsstandard som är avgörande för bedömning av bostadstilläggets storlek och möjligheten att er hålla det. Reservanterna syftar i och för sig inte på något sätt till att förbättra de föräldrars möjligheter till familje- bostadsbidrag som har förmögenhet. Det är en anpassning till den reella konsumtionssituationen som vi vill försöka komma närmare. Om det skulle finnas konstruktioner som tar hänsyn till skillnaden mellan ett aktivt och ett passivt kapital, har vi naturligtvis ingen erinran att göra i det fallet.

Vad jag här har framhållit talar för att förmögenhetens inverkan enligt vårt förslag bör minska från 20 procent till 10 procent av den summa som överskrider ett visst förmögenhetsbelopp. Vi vill knyta an till de regler för förmögenhetens inverkan som gäller för bostadstillägg för pensionärer. Från regeringssidan anser man det mera befogat att anknyta till de regler som gäller för studiebidrag. Även dessa regler kan naturligtvis diskuteras, men det föreligger en likhet mellan barnfamiljer och pensionärer i det avseendet att barn såväl som pensionärer är beroende av ekonomisk hjälp från andra, inte minst från samhället. Jag ber därför, herr talman, att också få yrka bifall till reservationen 2 vid punkten 8.

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Också i år har vi med motionerna I: 447 och II: 545 föreslagit att avtrappningen av bostadstilläggen skall inträda först vid en faktisk årsinkomst av 20 000 kronor. Utskottet säger att man icke kan tillstyrka detta yrkande med hänsyn till de ökade kostnaderna och med beaktande av den höjning av inkomstgränsen som föreslagits i statsverkspropositionen.

Den justering av inkomstgränsen som sker från 1 januari 1971 har enligt statsverkspropositionen vidtagits med hän-

Bostadstillägg för barnfamiljer, m. m.

syn till barnfamiljer i låglönegrupperna; man har i år stannat vid 18 000 kronors årsinkomst.

Herr talman! Det är förunderligt att man alltid måste ligga en bra bit under vad som enligt gängse uppfattning betraktas såsom låglön. Jag vill hänvisa bl. a. till den av LO gjorda definitionen av låglön, som skulle ligga vid cirka 19 000 kronors årsinkomst enligt löneläget år 1969. Mot den bakgrunden borde man i år mycket väl ha kunnat acceptera den av oss föreslagna gränsen 20 000 kronor, så mycket mer om man dessutom tar med i bilden att man därigenom också i någon mån hade kunnat minska kommunernas utgifter för de extra kommunala bostadstillägg som utgår till vissa barnfamiljer, till vilket tillägg statsbidrag utgår till en viss procent. Man hade kunnat minska dessa kommuners utgifter om man hade lämnat oreducerade bostadsbidrag upp till denna högre inkomstgräns, 20 000 kronor. Detta argument berörs inte i statsutskottets utlåtande, och det är bara att beklaga att man inom utskottet är så litet bekymrad över de höga kommunala utdebiteringarna.

De ökade kostnaderna, som utskottet är så oroligt för, blir faktiskt inte så fantastiska. Skillnaden mellan utskottets förslag och vårt anslagsäskande är 35 miljoner kronor, och då har vi också inräknat de ökade utgifterna för att höja åldersgränsen för barn vilka saknar egen inkomst till 18 år. Utskottet har upplysts om att frågan om åldersgränserna för närvarande utreds av familjepolitiska kommittén. Jag hoppas därför att detta problem kommer att lösas inom en inte alltför avlägsen framtid. Redan nu borde man emellertid inse att en avtrappning av bostadstilläggen bör inträda först vid en faktisk årsinkomst av 20 000 kronor. Gränsen har höjts med 1 000 kronor om året under de två senaste åren, och det tyder på att man försöker åstadkomma en justering av en från början för lågt satt inkomstgräns.

Bostadstillägg för barnfamiljer, m. m.

Vi anser emellertid att takten i denna justering är alldeles för långsam.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till motionerna I: 477 och II: 545.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Inom utskottet har vi uppnått fullständig partipolitisk enighet om att beställa en översyn av bestämelseerna för bostadstillägg så att betalningssvaga grupper utöver dem som nu är berättigade kan få bostadstillägg. De grupperna kan i huvudsak rubriceras — för att försöka tala lagsspråk — som ensamstående och familjer utan barn under 16 år. De som tillhör dessa kategorier kan i dag inte få bostadstillägg om de inte är pensionärer, och översynen skall därför i huvudsak gälla dem. Men den skall också beröra andra kategorier som kan efterfråga lägenheter som är för dyra för dem och där de kommunala bostadstilläggen inte räcker till. Vi uppnådde som sagt enighet härom, och det bör fru Ryding beakta när hon också i år reser krav på att fullt bidrag skall utgå vid en högre inkomstgräns. Denna gräns har, som fru Ryding sade, höjts från 16 000 till 18 000 kronor. Inom utskottet anser vi att pengarna kanske kan användas på andra områden. Vi tror att översynen kan visa på svagheter i bidragsgivningen som behöver elimineras, och det kommer också att kosta pengar.

Får jag sedan säga till herr Nilsson i Tvärålund att vi nu ett par år i följd har tjatat om hur mycket av förmögenheten som skall läggas till inkomsten för att bestämma bidragens storlek. I den frågan kan man naturligtvis argumentera länge och göra anspråk på att det måste vara mest korrekt att knyta an till pensionärernas villkor, där 10 procent av förmögenheten skall läggas till inkomsten. Vi för vår del hävdar att det ligger närmare till att knyta an till den studiesociala bidragsgivningen, där 20 procent av förmögenhet över en viss gräns läggs till inkomsten.

Nu måste vi uppmärksamma att vi i årets riksdag fått en proposition — jag tror att det var nr 65 — där man föreslår höjning av förmögenhetsgränsen från 30 000 till 50 000 kronor. Det kommer alltså att innebära att 20 procent av förmögenheter över 50 000 kronor kommer att läggas till inkomsten.

Herr Nilsson i Tvärålund tog också upp frågan om kommunernas kostnader i detta sammanhang. Just på detta lilla, klart avgränsade område beträffande bidragsgivningen tror jag att det är mycket klokt att kommunerna är med och bestämmer emedan de har stora möjligheter att påverka efterfrågan på bidrag. Det är ju hyrans storlek, som avgör om bidrag skall utgå, och hyrans storlek är något som kommunerna i alla högsta grad är ansvariga för. Det är kommunerna som godkänner huvudparten av hyrorna i den nya byggnation som bjuds ut på marknaden. De godtar den genom att ställa resurser till förfogande och genom att ställa sig bakom byggnationen. Kommunerna är alltså ansvariga härvidlag och de bör därför också ha en press på sig genom dessa bidrag. Jag tror att man här har lyckats åstadkomma ett mycket fint arrangemang genom anknytningen till kommunerna.

Sedan var herr Nilsson i Tvärålund inne på en annan sida av detta problem. Han säger att administrationen blir så krånglig på grund av denna anknytning. Om herr Nilsson funderar igenom detta problem, skulle han snart upptäcka att dessa svårigheter helt saknar samband med de kommunala bidragen. Den krångliga administrationen beror uteslutande på det förhållandet att bidragen skall utgå till bidragsmottagarna och inte som tidigare till fastighetsägarna. Tyvärr stödde inte herr Nilsson i Tvärålund den reservation, som jag på sin tid framlade i riksdagen och i vilken jag föreslog att bidragen såsom tidigare skulle utgå direkt till fastighetsägarna. I så fall hade vi

sluppit det trassel och de kostnader som nu uppstår genom att bidragen skall utgå till bidragstagarna. Kommunerna var inkopplade även tidigare men då var det mycket enklare att administrera eftersom man hade att göra med företag och inte med en hel rad enskilda individer.

Med det anförda, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bergman erinrade om att vi i utskottet hade nått enighet om en översyn av bidragsbestämelsema och om att det fanns svagheter i den konstruktion och den utformning de nu hade. Det är alldeles riktigt, och jag hoppas att den översynen inte enbart skall begränsa sig till de frågor som togs upp i den motion som föranledde detta eniga uttalande från utskottet. Det finns anledning att få en ytterligare belysning av de frågor som vi har aktualiserat i våra reservationer och i de angelägenheter som vi har diskuterat tidigare, bl. a. när familjebostadsbidraget infördes. Vi kan tydligen i varje fall inte ännu bli eniga om att det är en statens angelägenhet att sörja för stödet till barnfamiljerna. Den saken får vi tydligen fortsätta att diskutera och även de praktiska synpunkter och de administrativa frågor som hör ihop härmed.

Den reservation som herr Bergman påminde om och som skulle ha förenklat det administrativa systemet så väsentligt hade ju en del andra sidor som riksdagen inte ville godkänna. Det gällde ju här mer än de rent administrativa frågorna.

Jag hoppas att den översyn som skall komma till stånd även tar upp frågorna angående möjligheterna till bostadsbidrag till de barnfamiljer i storstäderna, vilka är berättigade till bostadsbidrag men som på grund av bostadsbris-

ten inte har möjlighet att erhålla något sådant. Likaså hoppas jag att förbättringen i större utsträckning kan komma ensamstående förälder till del.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Jag känner ett behov av att uttrycka en viss tveksamhet inför utskottets ställningstagande till den grupp motioner, som syftar till att utvidga det statliga och kommunala bostadstillägg som nu utgår till barnfamiljer, till att bli en sorts allmänt låginkomststöd eller — om man så vill — ett bostadspolitiskt stöd till lägre inkomsttagare.

När riksdagen fattade beslut om det nu gällande systemet för bostadstillägg till barnfamiljer, tror jag att man både i förarbetena — utredning och proposition — och i riksdagen betraktade det som en exklusivt familjepolitisk reform. Bostadsanknytningen i den stödformen är ju utomordentligt svag. När det gäller grundbeloppet, som alla barnfamiljer under en viss inkomst kommer i åtnjutande av, finns det över huvud taget inte någon bostadsanknytning annat än i namnet — vi kallar det »bostadstillägg» men det utgår till familjer i ifrågavarande inkomstsituation, oavsett hur de bor, ja även om de inte bor alls. Man kan bo i tält, man kan vandra på gatan, man kan bo hemma hos mamma och pappa, man kan bo hur som helst eller över huvud taget icke bo, och man är ändå berättigad till detta »bostadstillägg». Detta är naturligtvis en oegentlig benämning, som vi tog i arv från familjebostadsbidraget. Men där finns alltså över huvud taget ingen bostadsanknytning annat än i namnet.

När vi går ett steg uppåt till de förhöjda tillägg som kan utgå efter vissa grunder finns det en bostadsanknytning, men den är mycket svag; den är svagare än i det tidigare systemet med familjebostadsbidrag. Vi har vissa krav på bostadsstandard, men dessa är så liberalt utformade — och det har skett

Bostadstillägg för barnfamiljer, m. m.

alldeles avsiktligt — att egentligen ingen skall diskrimineras. Vi har inte önskat att någon skall diskrimineras när det gäller bidragsrätten på grund av att han bor för dåligt. Det var ett av syftena med reformen. Det är alltså en mycket svag bostadsanknytning även där.

Först när vi kommer till den delvis med statsbidrag finansierade kommunala delen av bostadstillägssystemet finns det inte bara en bostadsanknytning utan även en hyresanknytning; hyreskostnaden är utslagsgivande för bidragets storlek.

Jag kan väl tänka mig att det kan finnas tekniska och även i andra avseenden möjligheter att på något sätt kopiera den kommunala delen av bostadstillägget, om man vill åstadkomma ett bostadsstöd som kan gälla även andra än barnfamiljer. Det borde vara möjligt, ehuru jag inte är i stånd att se precis hur ett sådant system skall utformas — det är en utredningsfråga. Där emot tror jag att det vore olyckligt att ens leka med tanken att utvidga den statliga delen av detta tillägssystem till att bli någonting annat än just en familjepolitisk stödform. Jag har i varje fall sett det så, att med detta system av bostadstillägg har riksdagen skapat åt sig ett — jag betonar det — *exklusivt* familjepolitiskt instrument att användas jämsides och alternativt med barnbidragssystemet. Vi har skaffat oss en möjlighet här i riksdagen att när vi finner det nödvändigt, motiverat och ekonomiskt möjligt förbättra stödet till barnfamiljerna välja mellan två vägar. Vi kan välja den väg som regeringen i år har valt som huvudväg, nämligen att höja de allmänna barnbidragen, alltså en generell förbättring för alla barnfamiljer oavsett ekonomiska villkor och annat. Vi kan också — om vi finner det mer motiverat — välja den andra vägen, den selektiva vägen där vi sätter in stödet på de familjer som har speciellt stort behov av ett stöd, d. v. s.

till låginkomstfamiljer med barn.

Jag har uppfattat det så — det skulle vara intressant om statsrådet fru Odhnoff ville bekräfta eller motsäga den uppfattningen — att vi därmed avsiktligt har skaffat oss en möjlighet att variera förbättringarna i stödet till barnfamiljerna efter den aktuella situationen. Möjligheterna att arbeta med två olika instrument som verkar på olika sätt måste rimligen komma att begränsas, om vi i det rent familjepolitiska systemet av bostadstillägg börjar bygga in andra stödformer med annat syfte. Jag har alls inte något emot att vi undersöker möjligheterna av bostadsstöd även till andra än barnfamiljer. Det finns alldeles säkert människor i detta land som behöver ett sådant stöd. Jag har över huvud taget ingenting emot att vi ser över det familjepolitiska systemet; naturligtvis kan det finnas motiv att göra det. Jag är väl medveten om att instrumentet för en selektiv familjepolitik redan nu har sina begränsningar. Det finns en gräns för hur långt vi kan använda det systemet — det är vi nog alla medvetna om — men den gränsen måste såvitt jag kan förstå bli snävare. Möjligheterna för riksdagen att med praktiskt och tekniskt ganska enkla medel förbättra familjestödet på alternativt någon av dessa två vägar — den generella och den selektiva — måste begränsas, om vi i detta system tar in stödformer med helt annat syfte än det familjepolitiska.

Det finns ingen anledning, herr talman, att ställa något yrkande. Utskottet har, om jag läser rätt, ställt sig positivt till en översyn av bestämmelserna, och det lär ju inte rimligen kunna hända någonting utan att vi får tillfälle att ta del av en utredning och får material för ett ställningstagande. Det behövs väl inte i dag något yrkande om avslag på motionerna. Det finns ingen reservation att anknyta ett sådant yrkande till. Jag har bara känt ett behov av att klargöra min syn på detta och

uttala min stora tveksamhet inför tanken att — förlåt uttrycket, herr talmann — förorena det familjepolitiska stödsystemet genom att ta in andra syften i det, vilka enligt min mening sannolikt kan tillgodoses bättre på andra vis. Därmed kan vi låta det familjepolitiska stödsystemet vara rent i den bemärkelsen, så att det blir praktiskt enklare att handskas med i framtiden.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 3

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1; och fann herr talmannen den förra propositionen var med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 8 mom. 3 i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 av herr Bohman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 106 ja och 82 nej, var-

Bostadstillägg för barnfamiljer, m. m.

jämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 4

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 8 mom. 4 i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2 av herr Bohman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 105 ja och 81 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 5

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hem-

Bidrag till anordnande av barnstugor

ställan med den ändring däri, som för-
anleddes av bifall till motionerna I: 477
och II: 545 i motsvarande del; och bi-
föll kammaren utskottets hemställan
oförändrad.

Mom. 6

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 9 och 10

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 11***Bidrag till anordnande av barnstugor**

Kungl. Maj:t hade (punkten D 2, s.
41—42) föreslagit riksdagen att till Bi-
drag till anordnande av barnstugor för
budgetåret 1970/71 anvisa ett reserva-
tionsanslag av 40 000 000 kr.

Utskottet hade i detta sammanhang
behandlat

dels de likalydande motionerna I: 200
av fröken *Stenberg m. fl.* och II: 237 av
herr *Werner m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 203
av herr *Werner* och II: 230 av herr
Hermansson m. fl. i vad avsåge hem-
ställan att riksdagen måtte besluta att
i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa
om utarbetande av en femårsplan för
byggande av minst 150 000 nya platser
i barnstugorna,

dels de likalydande motionerna I: 650
av herr *Olle Eriksson* och II: 776 av
fru *Jonäng*, såvitt nu var i fråga.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte avslå motio-
nerna I: 203 och II: 230 såvitt nu var
i fråga,

2. att riksdagen måtte avslå motio-
nerna I: 200 och II: 237,

3. att riksdagen måtte avslå motio-
nerna I: 650 och II: 776 såvitt nu var
i fråga,

4. att riksdagen måtte till Bidrag till
anordnande av barnstugor för budget-

året 1970/71 anvisa ett reservationsan-
slag av 40 000 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde där-
vid:

Fru **RYDING** (vpk):

Herr talman! I våra motioner I: 203
och II: 230 har vi yrkanden som be-
handlas dels här under punkt 11 och
dels under punkt 12 i detta utlåtande,
nr 5 från statsutskottet. Vårt första yr-
kande, som behandlas nu under punkt
11, är att en femårsplan måtte utarbe-
tas för byggande av minst 150 000 nya
platser i barnstugor. Detta krav har vi
framställt även tidigare år, men det
har avslagits med skiftande motive-
ringar. I år hänvisar utskottet till 1968
års barnstugeutredning och de tilläggs-
direktiv som denna fått den 21 novem-
ber förra året.

Detta är nog bra och i sin ordning,
och det är säkerligen värdefullt att få
de här problemen belysta i utredning-
en, men någon *målsättning* vare sig i
fråga om antal platser eller antal år
finns tyvärr inte med.

Nu invänder säkerligen utskottets ta-
lesman liksom i fjol, att detta yrkande
saknar det reella innehåll, som ett yr-
kande bör ha för att kunna tas upp
här i riksdagen, eftersom det gäller en
kommunal angelägenhet och man —
som påstods i fjolårets debatt — »inte
kan ålägga fria kommuner, som har rätt
att göra vad de vill, att bygga 150 000
platser i barnstugor». Vi beskylldes för-
ra året till och med för att vara så rea-
listiska, att vårt yrkande om dessa
150 000 platser möjligen skulle ha kun-
nat passa som text på ett demonstra-
tionsplakat. Ja, herr talman, där pas-
sar det *också*, men dessutom och i all-
ra högsta grad passar det här i denna
kammare under de förutsättningar som
vi har förknippat med yrkandet. Ob-
servera nämligen att detta är förknip-
pat med ett krav på ökat statligt eko-
nomiskt engagemang för driften av
barnstugor — något som jag kommer

till senare och som behandlas under nästa punkt, nr 12.

Hur skulle det se ut om inte staten utfärdade normer och ålägganden för kommunerna t. ex. för skolundervisning utan i stället lät »de fria kommunerna» handla helt efter eget gottfinnande? Kan det vara så orealistiskt att försöka få kommunerna i Sverige att utarbeta planer för sitt barnstugebyggande, när det samtidigt gått så bra att i byggnadsstadgans 53 § till och med ta upp frågan om rättsliga regler för uteblivna parkeringsplatser.

Det bör inte ha förbigått utskottets ledamöter att det nu faktiskt »brinner i knutarna» och råder ett skriande behov av barnstugeplatser. Det skulle alltså inte bara behövas fler tilläggsdirektiv till barnstugeutredningen som berörde målsättningarna, utan man måste också på ansvarigt håll behöva följa upp målsättningarna och se till att de kunde genomföras. Vi kan inte se att en sådan sak på något sätt skulle kunna föregripa utredningens arbete, och jag kan inte förstå att inte kammaren äntligen kunde vara beredd att uttala sig för en sådan målsättning som vårt första yrkande upptar.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till punkt 1 i vår motion I: 203 och II: 230 under punkt 11 i statsutskottets utlåtande nr 5.

Fröken LJUNGBERG (m):

Herr talman! Utskottets tredje avdelning har vid sin behandling av detta ärende i långa stycken fört samma resonemang som fru Ryding gjorde i sitt anförande här. Det är väl ingen tvekan om att inte i dag frågan om samhällets åtgärder beträffande barntillsynen har fått ökad aktualitet. Det har ju skett bl. a. på grund av skattedebatten, såsom den har förts under några månader, men det finns också andra skäl till det. Det är en mer och mer accepterad uppfattning att samhället måste i ökad ut-

sträckning ta på sig ansvaret härvidlag.

Det beklagliga är kanske, skulle jag vilja säga, att även om vi har varit beredda på detta, så har behovet av samhällseliga insatser ökat så oerhört snabbt. Man skulle kanske önska att den utredning som är åberopad i utskottets skrivning, 1968 års barnstugeutredning, hade tillsatts tidigare och hunnit ännu litet längre än den har gjort. Den har arbetat med god fart och kommer väl så snart som möjligt att framlägga resultatet av sitt arbete.

Jag kan inte se annat än att det som fru Ryding önskar i stor utsträckning är sådant som innefattas i barnstugeutredningens uppdrag. Den enda skillnaden är väl preciseringen i fru Rydings motion om en femårsplan för byggande av minst 150 000 nya platser i barnstugorna. Den preciseringen har inte tagits med av utskottet, och det är väl alldeles riktigt att så inte har skett. Man skall inte göra sådana fixerade bestämmelser för framtiden, eftersom själva utformningen av den samhällseliga barntillsynen är det viktiga.

Jag tror, herr talman, att kammaren lugnt kan gå med på utskottets förslag här beträffande punkten 11 och att man därigenom även i stor utsträckning tillmötesgår syftet med fru Rydings motion. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 203 och II: 230 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 2—4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12**Bidrag till driften av barnstugor**

Kungl. Maj:t hade (punkten D 3, s. 42—44) föreslagit riksdagen att

1. godkänna den i statsrådsprotokollet förordade ändringen i grunderna för bidrag till driften av barnstugor,
2. till Bidrag till driften av barnstugor för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 77 000 000 kr.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat

dels de likalydande motionerna I: 203 av herr *Werner* och II: 230 av herr *Hermansson m. fl.* i vad avsåge hemställan

att riksdagen måtte besluta uttala sig för att en successiv höjning av driftbidraget till barnstugeverksamheten snarast genomfördes, så att detta täckte lönekostnaderna,

att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1970/71 till Bidrag till driften av barnstugor anvisa ett förslagsanslag av 97 000 000 kr., innebärande att som en första etapp 60 procent av lönekostnaderna vid barnstugorna täcktes med statliga medel,

dels de likalydande motionerna I: 290 av fru *Landberg m. fl.* och II: 322 av fru *Sigurdson m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning av formerna för och konstruktionen av statens driftbidrag till barnstugorna,

dels de likalydande motionerna I: 462 av herr *Blomquist m. fl.* samt II: 544 av herrar *Regnéll* och *Nordstrandh*, vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om att förslag till särskilda statsbidragsbestämmelser avseende driften av barnstugor i städer med universitet och universitetsfilialer snarast förelades riksdagen,

dels de likalydande motionerna I: 642 av herr *Alexanderson* och II: 803 av herr *Romanus m. fl.*, vari föreslagits att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde att förslag snarast framlades

till sådan ändring av reglerna för bidrag till driften av barnstugor att ökat stöd gaves åt kommuner som i förhållande till sitt skatteunderlag hade särskilt stort behov av barntillsynsplatser.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 203 och II: 230 i vad avsåge uttalande om en successiv höjning av driftbidraget till barnstugorna,

2. att riksdagen måtte

- a. avslå motionerna I: 462 och II: 544 samt I: 642 och II: 803,

- b. som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anført i anledning av motionerna I: 290 och II: 322,

3. att riksdagen måtte godkänna den i statsrådsprotokollet förordade ändringen i grunderna för bidrag till driften av barnstugor,

4. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 203 och II: 230, de nämnda motionerna såvitt nu var i fråga, till Bidrag till driften av barnstugor för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 77 000 000 kr.

Reservation hade avgivits

3. beträffande *särskilda statsbidragsregler* för universitetsorter av herrar *Bohman* (m), *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp), *Kajiser* (m) och *Wikström* (fp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Mundebo* (fp), *Westberg* i Ljusdal (fp) och *Wennerfors* (m), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 290 och II: 322, I: 462 och II: 544 samt I: 642 och II: 803 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anført om en översyn av statsbidragsreglerna för driften av barnstugor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Statsrådet fru **ODHNOFF:**

Herr talman! Dagens familjepolitik innefattar en rad åtgärder från samhäl-

lets sida dels på den ekonomiska sektorn, dels på den sociala servicesektorn. Det ekonomiska stödet med tyngdpunkt på låginkomsttagare och enförälderfamiljer avser att reducera skillnaden mellan familjer med och utan barn och mellan barnfamiljer med en eller två föräldrar. Den sociala servicen syftar till att tillmötesgå familjernas allt starkare krav på samhällets stöd i första hand i omsorgen om barnen.

En fortgående utveckling pågår i fråga om inriktningen och utformningen av de familjepolitiska åtgärderna. Befintliga stödformer byggs ut, och nya åtgärder sätts in för att möta de behov som samhällsutvecklingen aktualiserar. En allmän översyn av de familjepolitiska stödåtgärderna pågår inom familjepolitiska kommittén, som därvid bl. a. har att ta upp frågan om ett vårdbidrag avseende viss kostnadsersättning för barntillsyn.

De frågor som det gäller beträffande det direkta ekonomiska stödet till barnfamiljerna kommer att tas upp till behandling vid annat tillfälle, och jag skall inte gå in på dem nu. Jag vill bara erinra om 1968 års riksdagsbeslut om de nya bostadstilläggen, varigenom främst barnfamiljer med lägre inkomster och flera barn fick ett förstärkt ekonomiskt stöd. Kammaren har nyss beslutat att begära en utredning om möjligheterna att utvidga detta bidragssystem till att omfatta också låginkomsttagare utan barn. Jag tar detta som ett uttryck för det förtroende som de nya bostadstilläggen för barnfamiljerna åtnjuter.

Vid sidan av de direkta ekonomiska stödåtgärderna har en utvidgad samhällsservice för barntillsynen särskilt under senare år kommit att framstå som en alltmer betydelsefull del av familjepolitiken, vilket avspeglas i en kraftig satsning på utbyggnaden av den verksamheten under senare hälften av 1960-talet. Statens kostnader för bidrag till barntillsynsverksamhet uppgick till 23

Bidrag till driften av barnstugor

miljoner kronor budgetåret 1965/66 och kostnaderna för motsvarande ändamål beräknas i årets statsverksproposition uppgå till drygt 170 miljoner.

En kraftig höjning av de statliga stimulansbidragen till barnstugeverksamheten genomfördes år 1966 och från den 1 januari 1969 infördes statsbidrag till kommunala familjedaghem. Dessa åtgärder har bidragit till en påfallande kraftig ökning av utbyggnadstakten för kommunernas barntillsynsverksamhet jämfört med utvecklingen under tidigare år. Nästan 45 000 barn tas i dag emot i daghem och fritidshem och nära 80 000 i lekskolor. Den årliga utbyggnadstakten har successivt accelererat. Antalet platser i daghem och fritidshem har fördubblats på tre år. Prognosen för kommande budgetår, grundad på kommunernas förhandsanmälningar till socialstyrelsen, ligger nu på cirka 12 000 platser i daghem och fritidshem, vilket innebär att det nu kommer att färdigställas lika många nya platser på ett år som det fanns totalt i början på 1960-talet. Härtill kommer de kommunala familjedaghemmen som undergått en betydande utveckling såväl kvantitativt som kvalitativt sedan statsbidrag infördes.

De senaste årens utveckling inom denna del av familjepolitiken är i och för sig glädjande, men som jag framhållit i statsverkspropositionen är en ytterligare ökning av utbyggnadstakten nödvändig med hänsyn till det stora behovet av organiserad barntillsyn. Det har visat sig att i första hand driftkostnaderna verkar hämmande på kommunernas utbyggnad av barnstugeverksamheten, och årets statsverksproposition innehåller därför förslag om en kraftig ökning av det statliga stödet för driften av daghem och fritidshem. Den föreslagna höjningen av driftbidraget till daghemmen med 1 200 kronor innebär en höjning med 75 procent av nuvarande platsbidrag. För fritidshemmens del är höjningen 150 procent. Ge-

Bidrag till driften av barnstugor

nom de föreslagna bidragshöjningarna ökar statens kostnader med 50 miljoner kronor per år.

Jag har med tillfredsställelse kunnat konstatera att de borgerliga partierna har accepterat den kraftiga satsning på barnomsorg som gjorts i årets statsbudget. Studerar man reservationerna till statsutskottets utlåtande på denna punkt, finner man nämligen att de borgerligas enda konkreta yrkande gäller införande av särskilda statsbidragsregler för barnstugeverksamheten på universitetsorter. Att centra för högre utbildning inte bara för med sig prestige och höginkomsttagare utan också studenter och studentbarn kan tyckas vara triviala fakta. Det måste vara självklart för kommunerna att utbildningsenheter lika väl som företag ställer krav på den samhälleliga serviceapparaten. Senast underströks detta av regeringen vid presentationen av planerad teknisk utbildning i Norrland. Med den kraftiga höjning av statsbidraget som nu föreslås kommer universitetskommunerna och alla andra kommuner med stort behov av barntillsynsplatser att få väsentligt bättre möjligheter att genomföra den nödvändiga barnstugeutbyggnaden. Målet måste vara att bygga ut samhällets barnomsorg så att man tillgodoser de behov som finns på varje ort, och som ett led i åtgärderna att få till stånd en tillfredsställande utbyggnad av barntillsynsverksamheten har 1968 års barnstugeutredning fått i uppdrag att utforma riktlinjer för utarbetandet av kommunala barntillsynsplatser. Här gäller det att finna en planeringsmetodik som kommunerna kan tillämpa när de lokalt skall bygga upp en barntillsynsverksamhet som tillgodoser efterfrågan från förvärvsarbetande eller studerande föräldrar och som genom utnyttjande av både permanenta och tillfälliga barnstugelokaler och familjedaghem smidigt kan anpassas efter förändringarna i denna efterfrågan.

I detta sammanhang finns det också

anledning erinra om en annan stor fråga som barnstugeutredningen arbetar med, nämligen utformningen av en allmän förskola som kan omfatta alla barn under en tid före inträdet i grundskolan.

Utbyggnaden av barntillsynen är lika viktig i planerade som i befintliga bostadsområden. I de bostadsområden som redan finns är det ofta svårt att få fram mark och lokalutrymme för en utbyggnad av barnstugeverksamheten. I väntan på barnstugeutredningens förslag till fastare planering behövs redan nu okonventionella grepp för att snabbt tillfredsställa efterfrågan. Befintliga lokaler av olika slag — lämpliga lägenheter i villor och radhus, butikslokaler, skolor, kommunalhus med lediga utrymmen o. s. v. — kan med måttliga ändringar göras om till väl fungerande daghem, fritidshem och lekskolor av permanent eller tillfällig karaktär, alltefter behovet. Det är viktigt att normer och kvalitetskrav hålles på en realistisk nivå som kan svara både mot barnens behov och kommunens faktiska möjligheter. Orealistiska standardkrav får inte bli ett hinder för att tillfredsställa behovet av barntillsyn.

Vidare kan det bli aktuellt att pröva en mera öppen verksamhet vid våra barnstugor. Dagbarnvårdare och barnsköterskor i trefamiljssystem kan där finna en organisatorisk och pedagogisk förankring, och föräldrar och barn kan finna en stimulerande samlingspunkt. Kunnig och erfaren personal vid barnstugan kan bli en kärna i en mera öppen barnverksamhet, som kan komma barnfamiljerna i hela bostadsområdet till del.

Jag har för avsikt att senare i vår ta upp dessa frågor till prövning vid gemensamma överläggningar med socialstyrelsen och andra berörda organ.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Bidrag till driften av barnstugor

Fröken LJUNGBERG (m):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga något om reservationen 3, som är knuten till punkten 12 i statsutskottets förevarande utlåtande. Men innan jag gör det vill jag säga att jag med stort intresse lyssnade till statsrådet fru Odhnoffs anförande, och jag kan praktiskt taget i allt bejaka vad hon sade. Det är glädjande att statsrådet fru Odhnoff nu är beredd att på grund av det snabbt ökande behovet av barntillsyn släppa efter litet på den perfektionism som kanske har funnits här i landet — om jag uttrycker mig försiktigt — under tidigare år, t. ex. när det gäller anordnandet av barnstugor.

Det är viktigt att den flexibilitet och den möjlighet till utnyttjande av resurser, som statsrådet Odhnoff talade om, verkligen tas till vara. De tilläggsdirektiv till 1968 års barnstugeutredning som nämndes av statsrådet ger ju vid handen att det är just sådana tankar som ligger bakom. Jag tycker att man har anledning att vara tacksam för detta. Det gäller att sätta till alla klutar och att göra det bästa möjliga av situationen.

Hela tiden måste man ha klart för sig att denna problematik har två sidor. Den ena sidan skulle jag vilja beskriva med ordet »barntillsynsbehovet». Det gäller ett behov som är relativt enkelt att tillfredsställa, nämligen det som består i att det lilla barnet inte skall behöva lämnas ensamt i olika situationer, t. ex. om båda föräldrarna har arbete. Modern skall inte heller behöva hindras att röra sig utanför hemmet därför att hon då inte kan tillgodose tillsynen av barnet.

Denna sida torde vara den lättaste att klara av. Men den andra sidan av saken, som barnstugeutredningen har anledning att uppmärksamma alltmer och som jag tror att den med intresse ägnar sig åt, är hur vi med hänsyn till barnets speciella intresse och situation skall kunna bygga upp en barntillsyns-

verksamhet som får ett innehåll vilket är stimulerande och utvecklande för barnet som individ och samhällsvarelse. Det gäller alltså innehållet i verksamheten. Denna sida är svårare att klara, ty där kommer ju också hela frågan om personalresurserna in. Vilka resurser har vi därvidlag att sätta in och hur skall vi kunna utveckla verksamheten så snabbt som möjligt? Hur skall vi härvidlag kunna tillgodose långtgående krav och samtidigt möta de svårigheter som framför allt glesbygderna representerar i detta sammanhang? Jag använder inte gärna ordet jämlikhet, eftersom det är ett suddigt begrepp, men det finns ojämnheter som är dikterade enbart av urbanisering och utglesning och som också föranleder stora problem. Dessa ojämnheter måste försöka klaras på ett tillfredsställande sätt.

Utskottet har vid sidan om propositionens förslag speciellt haft att avhandla ett par likalydande motioner, som tar upp frågan om den långsiktiga finansieringen av barnstugeverksamheten, och utskottet har varit enigt om att tillstyrka dessa. Utskottsmajoriteterna har enhälligt skrivit att det är önskvärt att den översyn av finansieringen som aviserats i statsverkspropositionen bedrivs så parallellt som möjligt med barnstugeutredningen med dess speciella uppgifter beträffande former och innehåll. Dessutom skall finansieringsfrågorna kombineras med frågan om det pedagogiska innehållet på ett sådant sätt att riksdagen samtidigt skall kunna ta ställning till båda dessa spörsmål. Utskottet har velat stryka under detta i sin skrivning och jag tycker att det är riktigt, men däremot har inte hela utskottet då velat ta in i resonemanget de synpunkter som rör de speciella förhållanden som råder i orter med universitet eller universitetsfilialer. Man skall väl inte blunda för det förhållandet — det gjorde inte heller statsrådet Odhnoff — att sådana värdkommuner får speciella problem i form av acce-

Bidrag till driften av barnstugor

lererande krav på utbyggnad av barnstugeplatser. Ständigt gny brukar också uppstå där beroende på att man har svårt att på rätt sätt prioritera i relation till bristande tillgångar.

Det finns väl inte något som säger att icke också dessa speciella problem behöver behandlas samtidigt som man behandlar finansieringsfrågorna i deras helhet. Jag kan inte riktigt förstå varför utskottet har velat vara avogt gentemot vad vi framhållit i reservationen, nämligen att man vid övervägandena om finansieringen skall beakta, att kommuner med universitet eller universitetsfilialer har ett i förhållande till andra orter mycket stort behov av barnstugeplatser, och att det därvid också övervägs att statsbidragsbestämmelserna utformas så att hänsyn tas till nämnda kommuners speciella situation. Jag tycker det är alldeles naturligt att detta skall ske samtidigt, ty någon gång måste detta beaktas.

Jag är övertygad om att frågan inte helt kan lösas eller kanske inte alls kan lösas genom att man just ändrar bestämmelserna om statsbidragen till driften av barnstugor. Det är kanske inte i detta sammanhang frågan skall lösas, utan den bör måhända infogas på något sätt i samband med studiehjälpen eller liknande. Men på något sätt måste det vara en statens angelägenhet att hjälpa de studerande ungdomar, som har svårigheter att fullfölja sina studier därför att de — om vi skall vara riktigt ärliga — sätter barn till världen litet väl tidigt i förhållande till den egna förmågan att klara av de ekonomiska problemen. Då får alltså samhället gripa in, vilket bör vara en statens angelägenhet, eftersom det gäller ungdomar varav de flesta tillbringat största delen av sin arbetstid under året på en annan ort än sin hemort.

Det går inte att åstadkomma ett slags clearingförfarande som man gör interkommunalt med skolmåltider och liknande, eftersom det här gäller ungdo-

mar från praktiskt taget alla delar av landet.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till reservationen 3 vid punkten 12 och i övrigt till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet fru Odhnoff gjorde en exposé över behovet av tillsynsplatser här i landet. Hon uttryckte sig mycket positivt, och liksom den föregående talaren kan jag bejaka och instämma i praktiskt taget allt vad statsrådet sade.

Vi har ett mycket stort behov av tillsynsplatser, och jag hoppas att statsrådet är införstådd med att vi inte kan täcka detta så snart som önskvärt vore enbart med en utbyggnad av barnstugorna.

Fröken Ljungberg nämnde den »ojämnhet» som vi har här i landet på det område vi nu diskuterar, bl. a. i glesbygderna. Jag hoppas att regeringen inte glömmer bort de problem som sammanhänger med barntillsynen i dessa områden. Från vårt håll har vi framhållit att det inte är tillfredsställande för närvarande. Jag skall, herr talman, inte förekomma den diskussion som kommer att föras då vi behandlar nästa punkt och i samband med vilken dessa frågor kanske mera kommer upp till belysning.

Statsrådet erinrade också om de ganska omfattande utbyggnadsplaner som kommunerna har beträffande barnstugorna. Det visar att det inte finns någon anledning att genom olika bidragsregler försöka pressa kommunerna till en särskild utbyggnad av just denna tillsynsform.

Statsrådet nämnde om behovet av en obligatorisk förskola. Jag vill understryka detta, inte minst därför att vi från vårt håll har motionerat ända sedan början av 1960-talet om införande av en obligatorisk förskola.

Statsrådet sade också att de borger-

Bidrag till driften av barnstugor

liga hade accepterat den ökade satsningen på utbyggnaden av barnstugorna. Det är ju ganska naturligt med hänsyn till att oppositionen varit den pådrivande i denna fråga under hela 1960-talet. Nu gäller det, herr talman, bara att försöka att förmå regeringen att igångsätta en omedelbar och snabb utbyggnad av barntillsynen både i städer och i glesbygder i sådana former att man får den flexibilitet i utbyggnaden som våra förutsättningar möjliggör. På den punkten finns alltså åtskilligt att erinra när det gäller regeringens politik.

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Statsrådet fru Odhnoffs allmänna översikt över familjepolitiken föranleder en kommentar från min sida på en enda punkt, men innan jag gör den vill jag uttala min tillfredsställelse över den höjning av det statliga bidraget till barnstugorna som nu kommer. Bidragsnivån har ju varit oförändrad ända sedan 1966.

Vi bör dock vara medvetna om att även efter den kommande höjningen blir det kommunerna som kommer att bära det huvudsakliga ekonomiska ansvaret för barnstugorna. Det statliga bidraget torde efter höjningen motsvara 25—35 procent av de totala kostnaderna, och eftersom föräldraavgiften också bara motsvarar en mindre del, är det fortfarande kommunerna som bär omkring hälften av kostnaderna. Vad som sker genom dagens beslut är att kommunernas procentuella andel sjunker något, men denna andel kommer också fortsättningsvis att vara hög. Samtidigt som vi med tillfredsställelse konstaterar dagens beslut bör vi ha detta faktum i minnet. Den ökning av daghemsbyggandet som vi har haft och hoppas få inom de närmaste åren kommer alltså främst att vara beroende av kommunala insatser och kommunala initiativ.

Låt mig så, herr talman, få korrigerera

statsrådet Odhnoff på en punkt. Hon säger att de borgerliga partierna nu har accepterat en kraftigare satsning när det gäller statsbidrag till daghemsbyggande. Nej, det är regeringen som accepterat den uppfattning som folkpartiet och centerpartiet i åtskilliga sammanhang har framfört under de båda senaste åren. Det är vi glada för. Vi skulle också vara glada om den uppfattning som vi har framfört beträffande bostadstillägg, familjedaghem och allmänna förskolor accepterades. Statsrådet fru Odhnoff kan räkna med att vi från vårt håll kommer att ställa oss positiva till fortsatta höjningar av det statliga bidraget till barnstugorna.

Fröken Ljungberg har redan berört den reservation som finns fogad vid utskottsutlåtandet på denna punkt. Vi har utgått från det förhållandet att kommunerna har det huvudsakliga ekonomiska ansvaret och att detta kan bli särskilt betungande i vissa kommuner. Behovet av barnstugeplatser varierar ju; i somliga kommuner kan det vara särskilt stort i förhållande till invånarantal och skatteunderlag. Detta gäller exempelvis storstädernas förorter men i synnerhet universitetsorterna. Att vara universitetsort medför inte bara prestige och höginkomsttagare, fru Odhnoff; i första hand får en universitetsort många unga familjer, och kommunerna får ingen eller liten skatteinkomst från dessa. Det borde vara så att kommuner med universitet eller universitetsfilialer och med ett i förhållande till andra orter stort platsbehov får ett speciellt stöd i någon form. Det skulle inte på något sätt förändra den av riksdagen uttalade principiella uppfattningen om barntillsynen som en kommunal uppgift, men det skulle innebära en mer rättvis fördelning av kostnaderna än vad som nu är fallet. De aktuella höjningarna av de statliga bidragen är klart otillräckliga för att denna mer rättvisa fördelning skall uppnås. 1968 års barnstugeutredning har ju i upp-

Bidrag till driften av barnstugor

drag att behandla också frågor som rör finansieringen av barnstugornas verksamhet, och vi anser att den bör beakta universitetskommunernas speciella situation.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 3 av herr Bohman m. fl.

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Jag skall nu ta upp de båda andra yrkandena i vårt motionspar I: 203 och II: 230 som behandlas under denna punkt i utlåtandet.

Vi konstaterar i våra motioner att en utökning av barnstugeverksamheten har skett i en successivt ökande takt, men trots detta är den otillräcklig för att tillgodose det stora behov som föreligger och som samtliga talare har vittnat om. Vi har också framhållit att de stora problemen kan man finna om man studerar kommunernas ekonomiska åligganden för denna verksamhet. Anordningsbidragen till barnstugeverksamheten har höjts till en åtminstone hittills f. n. någorlunda acceptabel nivå, däremot har driftbidragen under många år betänkligt släpat efter.

Vi har under tidigare år väckt motioner om höjning av just driftbidragen, men dessa har avslagits. I år föreslås i statsverkspropositionen en höjning av dessa bidrag till daghem från 1 600 till 2 800 kronor per plats och år och till fritidshem från 900 till 1 500 kronor per plats och år.

Vid första påseende kan detta förefalla vara väsentliga höjningar, men tyvärr är så inte fallet om man närmare studerar kommunernas ekonomiska åtaganden. I dagens prisläge beräknas driftkostnaderna till i medeltal 7 500 kr. för plats i daghem och 5 400 kr. för plats i fritidshem. Vi måste försöka lära oss att i dag betrakta de ekonomiska relationerna stat—kommun på ett anorlunda sätt också när det gäller barnstugeverksamheten, och det är därför som vi för vår del inte kan vara nöjda med de föreslagna höjningarnas storlek

och inte heller med deras konstruktion.

Nu vill utskottet inte höra talas om att man vare sig höjer driftbidragen utöver vad som föreslagits eller att man låter dessa utgå enligt en annan, enligt vår uppfattning bättre, konstruktion, innan det har sett vad barnstugeutredningens förslag om barntillsynens framtida utformning innebär. Vi har som bekant i vår motion föreslagit att som en första etapp en täckning med statsmedel för 60 procent av lönekostnaderna inom barnstugeverksamheten skall ske och att vi skall ha den målsättningen att hela lönekostnaden täckes av staten. Men, herr talman, enligt årets riksdagsberättelse beräknas arbetet i barnstugeutredningen pågå under hela 1970, och det blir säkerligen mycket längre fastän man inte kan utläsa detta av årets riksdagsberättelse. Detta är helt förståeligt med hänsyn till de stora och viktiga arbetsuppgifter som utredningen har att klara av. Men skall vi komma någon vart — och det skall vi ju, inte minst enligt vad statsrådet Odhnoff nyligen sagt: utbyggnadstakten måste accelerera — så måste staten på ett annat sätt än hittills träda in just på det ekonomiska området. Vi kan inte vänta längre — den redan katastrofala situationen förvärras för varje dag som går.

Det finns därför inget acceptabelt hinder för ett beslut *nu* om den höjning av driftbidragen till barnstugorna som vi föreslagit och som för nästa budgetår innebär att staten som en första etapp täcker 60 procent av lönekostnaderna vid barnstugorna. Skulle den sittande barnstugeutredningen om några år komma fram med bättre förslag, så kan de prövas, och det är ju inte omöjligt att då företa ändringar.

Herr talman! Jag vill påminna om att ett beslut enligt vårt yrkande om driftbidrag intimt hör samman med vad vi behandlade under föregående punkt: de 150 000 platserna och över huvud taget allt vad staten kan åläggas kommunerna just i detta avseende.

Bidrag till driften av barnstugor

Med det anförda ber jag, herr talman, få yrka bifall till punkterna 2 och 3 i vårt motionspar I: 203 och II: 230.

Fru **SIGURDSEN** (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att tacka för den välvilliga behandlingen från statsutskottets sida när det gäller motionerna I: 290 och II: 322. Dessa motioner har tagit upp frågan om formerna och konstruktionen för statens driftbidrag till barnstugorna. Vi tror att driftbidraget och den stimulans som detta innebär har en stor inverkan på samhällets utbyggnad av barnstugor. Det förslag som finns med i statsverkspropositionen om en höjning härav har säkerligen den effekten att vi får ett ökat utbyggnad av verksamheten.

Men som framhållits i motionerna finns det säkert anledning att se över konstruktionen av och formerna för detta driftbidrag. Socialstyrelsen hade i sina petita ett förslag till konstruktion, enligt vilket man skulle övergå från bidrag per plats till bidrag per avdelning. Det finns skäl som talar för att inte heller den konstruktionen är bra.

Utskottet har i sitt utlåtande över denna motion sagt, att man finner det angeläget att riksdagen får tillfälle att samtidigt ta ställning till såväl den framtida utformningen av barnstugornas verksamhet som de därmed förenade finansieringsfrågorna. Det är kanske förståeligt att statsutskottet funnit att det inte behövs en särskild utredning. Men eftersom det finns en utredning som sysslar med dessa frågor, nämligen 1968 års barnstugeutredning, kan vi motionärer inte göra någon annan tolkning av utskottets uttalande än att det blir barnstugeutredningen som kommer att få uppdraget att utreda frågan om formerna för och konstruktionen av det framtida driftbidraget.

Herr **BERGMAN** (s):

Herr talman! Efter statsrådet Odhnoffs anförande finns det för mig inte

någon större anledning att utförligt motivera utskottets ställningstagande på denna punkt. Jag ansluter mig till de motiv som statsrådet redovisade; det är samma motiv som vi haft i utskottet när det gäller den kontroversiella frågan, huruvida orter med många studentfamiljer bör ha särskilda bidrag. Utskottsmajoriteten har ansett att ett statsbidrag av denna typ bör vara lika för alla kommuner, oberoende av vilken grupp i samhället som skall tillgodogöra sig barntillsynen. Det är motivet för vårt ställningstagande i denna fråga, som vi tidigare diskuterat vid flera tillfällen. Inte heller vi är alltså blinda för detta problem; vi har med öppna ögon sett problemet sådant det här beskrevs av statsrådet Odhnoff.

Till fru Ryding vill jag bara säga, att hon väl ändå bör vara rätt nöjd med att det skett en så väsentlig förändring av bidragen och att en ändring av bidragens utformning kan komma till stånd när frågan varit föremål för den utredning som aviserats.

Till fru Sigurdsen vill jag helt kort säga, att vi i utskottet bara hade att ta ställning till förslaget att frågan om finansieringen borde utredas så, att den var färdigberedd samtidigt med de andra frågorna. Jag vet inte vilken syn man har på den saken i departementet, men det kan väl vara praktiskt att barnstugeutredningen även sysslar med den frågan. Jag kan inte se något hinder härför. Vi har i varje fall inte haft den frågan uppe till diskussion i utskottet, utan för oss har det väsentliga varit att man, när förslagen kommer, samtidigt bör ha sett över frågan om finansieringsformerna. Det kan naturligtvis vara rationellt att det sker inom samma utredning.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Bidrag till kommunala familjedaghem*Mom. 1*

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 203 och II: 230 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 2

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Ljungberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 12 mom. 2 i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3 av herr Bohman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Ljungberg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 135 ja och 54 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 203 och II: 230 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

*Punkten 13***Bidrag till kommunala familjedaghem**

Kungl. Maj:t hade (punkten D 4, s. 44) föreslagit riksdagen att till Bidrag till kommunala familjedaghem för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 23 000 000 kr.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat

dels de likalydande motionerna I: 71 av herrar *Helén* och *Bengtson* samt II: 87 av herrar *Hedlund* och *Gustafson* i Göteborg, vari hemställts att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådana omändrade bestämmelser för statsbidrag till kommunal familjedaghemsvärksamhet

1. att nu gällande kvotregel, som begränsade bidragsrätten till att gälla när den organiserade barntillsynen i kommunen uppnått viss omfattning uttryckt i platser per antal invånare i kommunen, skulle utgå, samt

2. att nu gällande balansregel skulle uppmjukas i enlighet med vad i motionerna anförts så att statsbidrag till familjedaghem skulle utgå högst för det antal familjedaghemplatser som motsvarade dubbla antalet statsbidragsberättigade barnstugeplatser i kommunen,

dels de likalydande motionerna I: 353 av herr *Kajser* och II: 400 av herr *Akertind*, vari hemställts att andra paragrafen i Kungl. Maj:ts kungörelse den 10 maj 1968 (nr 236) om statsbidrag

till kommunal familjedaghemsvksamhet måtte få i motionerna angiven lydelse, innebärande att den s. k. balansregeln skulle utgå.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 71 och II: 87 i vad avsåge slopande av den s. k. kvotregeln,

2. att riksdagen måtte

a. avslå motionerna I: 71 och II: 87 i vad avsåge uppmjukning av den s. k. balansregeln,

b. avslå motionerna I: 353 och II: 400 om slopande av den s. k. balansregeln,

3. att riksdagen måtte till Bidrag till kommunala familjedaghem för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 23 000 000 kr.

Reservationer hade avgivits

4. beträffande *kvotregeln* av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp) och *Bengtson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Wikström* (fp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nilsson* i Tvärålund (cp), *Andersson* i Knäred (cp), *Mundebo* (fp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 71 och II: 87, såvitt nu var i fråga, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om slopande av den s. k. kvotregeln;

5. beträffande *balansregeln* av

a. herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp) och *Bengtson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Wikström* (fp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nilsson* i Tvärålund (cp), *Andersson* i Knäred (cp), *Mundebo* (fp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 71 och II: 87, såvitt nu var i fråga, samt i anledning av motionerna I: 353 och II: 400 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om en uppmjukning

Bidrag till kommunala familjedaghem

av balansregeln;

b. herr *Kaijser* (m), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 353 och II: 400 samt i anledning av motionerna I: 71 och II: 87, de två sistnämnda såvitt nu var i fråga, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört om slopande av den s. k. balansregeln.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **MUNDEBO** (fp):

Herr talman! Vi har vid åtskilliga tillfällen under senare år diskuterat frågan om statliga bidrag till kommunala familjedaghem. Regeringen avisade länge våra krav på sådana bidrag. Fr. o. m. 1969 utgår dock statsbidrag, och det fanns förvisso goda skäl för det beslutet.

Det finns inte tillräckligt många platser i daghem och lekskolor, och det kommer att finnas för få platser under åtskilliga år framåt. Det finns också situationer då en familj lika gärna eller kanske t. o. m. hellre väljer en plats i familjedaghem. Antalet platser i familjedaghem har också ökat starkt under senare år. Ökningen har t. o. m. varit större än beträffande daghemmen. Vi har nu drygt 28 000 platser i familjedaghem, mot 8 000 för fem år sedan.

Bestämmelserna om rätt till statsbidrag fick emellertid en olycklig utformning. Vi påtalade det redan i samband med beslutet 1968, vi återkom 1969, och vi gör det nu ånyo. Beslutet innebar att rätt till statsbidrag föreligger när kommunens organiserade barntillsyn nått en viss omfattning, uttryckt i platser per antal invånare i kommunen. Den s. k. kvotregeln i systemet innebär att det i en kommun med 20 000 invånare måste finnas minst 150 platser, i en kommun med 30 000 invånare minst 250 platser, o. s. v. Den kvotregeln bör enligt vår mening utgå.

Bidrag till kommunala familjedaghem

Det finns en ytterligare regel, den s. k. balansregeln, som säger att i kommuner med över 10 000 invånare får antalet familjedaghemplatser inte överstiga antalet barnstugeplatser. Vi anser att den regeln bör uppmjukas, så att statsbidrag kan utgå för högst det antal familjedaghemplatser som svarar mot dubbla antalet barnstugeplatser. De nuvarande reglerna kan hindra en ökning av antalet barntillsynsplatser i kommunerna, och det kan inte rimligen vara meningen med ett statligt stimulansbidrag.

Även om vi vill prioritera daghemmen, måste vi väl medge att familjedaghemmen fyller en viktig funktion, i synnerhet under de närmaste åren. Därför borde det vara en angelägen uppgift för staten att ge också denna tillsynsform ett rimligt ekonomiskt stöd.

De nya statsbidragsreglerna har nu gällt under ett år. Tiden för ansökningar om statsbidrag har gått ut, och det vore värdefullt om vi kunde få en redovisning beträffande ansökningarnas omfattning. Såvitt jag vet ligger ansökningarna på en sådan nivå att våra farhågor har bekräftats, att bidraget fått en sådan konstruktion att många kommuner inte har kunnat få del därav. Erfarenheten har sålunda visat att reglerna behöver ändras.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 4 och 5 a.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Talmannens klubbslag vid föregående punkt befäste riksdagens vilja att satsa ytterligare på en utbyggnad av barntillsynen i barnstugorna, och det var ett steg i rätt riktning. Kostnaderna för driften av barnstugor har under senare år kommit att framstå som ett av hindren för kommunernas möjligheter att bygga ut barntillsynen. Ett annat hinder för en utvidgning av barntillsynen är begränsningsreglerna för statsbidrag till familjedaghem, som herr Mundebo alldeles nys redogjorde för.

Som framgår av utskottsutlåtandet begränsas möjligheterna av den s. k. kvotregeln, dels av balansregeln. Enligt vår mening kan dessa regler vara en återhållande faktor när det gäller att stimulera tillkomsten av familjedaghemplatser. Reglerna är därigenom på sätt och vis ett uttryck för ett visst missstroende mot familjedaghemmen som tillsynsform.

Vi anser att det inte finns anledning till en sådan inställning. Även många föräldrar — kanske de allra flesta — anser att barnstugorna är en bra tillsynsform och måhända den bästa som organiseras genom samhället. Det väsentliga är emellertid nu att så snabbt som möjligt öka antalet tillsynsplatser. Jag tror vi alla är eniga om att vi lättast kan göra det genom att satsa mer på familjedaghemmen.

Trots motioner i många år lade inte regeringen fram något förslag om statsbidrag till familjedaghemmen förrän 1968, och då infördes också samtidigt de regler som tidigare har nämnts. Det finns risk för att syftet med statsbidraget — en total ökning av antalet tillsynsplatser — delvis blir förfelat. Vissa kommuner kan under överskådlig tid inte få något bidrag alls. Det gäller vissa glesbygdskommuner där det med nuvarande närings- och sysselsättningsstruktur inte finns behov av barnstugor — det är den ojämnhet som fröken Ljungberg tidigare påtalade. En sådan olika behandling av kommunerna på grund av den s. k. kvotregeln kan inte sägas vara en jämlikhetspolitik.

I starkt expanderande orter med relativt unga människor och ett stort antal barn i förhållande till folkmängden utgör den s. k. balansregeln en onödigt hård begränsning av statsbidraget till familjedaghem. Antalet statsbidragsberättigade familjedaghemplatser får ju inte överstiga antalet barnstugeplatser. Ett stort antal barn lämnas nu utan tillsyn. Det har klart åskådliggjorts bl. a. genom barntillsynsutredningen och

statsrådets anförande, att många mödrar önskar gå ut i förvärvslivet om de kan erhålla en tillfredsställande barn-tillsyn. Det är därför förvånande att re-geringen i den nuvarande situationen inte vill satsa mer på familjedaghem-
men.

I ett högstandardsamhälle som vårt borde det inte förekomma så ofta som det nu gör att barn lämnas utan tillsyn. Det är en mycket låg livsstandard för de berörda. Valet står i många fall mel-lan tillsyn i någon form och ingen till-syn alls.

Ett av motiven för särbeskattning i det nyligen avlämnade strängska skatte-paketet är att kvinnorna skall behand-las mera rättvist i skattehänseende och därigenom lättare kunna gå ut i för-värvslivet. Om inte en tillfredsställande barntillsyn kan ordnas ställs föräldern inför en ökad lockelse att gå ut på ar-betsmarknaden och lämna barnet utan tillsyn eller med en otillfredsställande tillsyn. Barnen kan få sitta emellan i en sådan situation, och det är ju ingen jämlikhetspolitik, enligt våra värdering-ar, mot den mycket unga generationen i vårt land.

När det nu inte går att ordna tillsyn under överskådlig tid för så många som önskvärt vore, måste man ställa frågan om socialdemokraterna anser familje-daghemmen vara en så otillfredsställan-de tillsynsform att de inte ens vill sti-mulera den så att vi bättre än nu kan tillgodose det totala behovet av barn-tillsyn. Effekten blir att tusentals små barn i vårt land utsätts för risken att erhålla en otillfredsställande tillsyn el-ler kanske ingen tillsyn alls.

I reservation 4 yrkas att kvotregeln skall avskaffas. Den fyller enligt vår mening ingen vettig uppgift, och den är orättvis, eftersom den särskilt drabbar de fattiga kommuner där förvärvsinten-siteten bland kvinnorna som regel är låg.

I reservation 5 a yrkas på en sådan uppmjukning av balansregeln, att an-

Bidrag till kommunala familjedaghem

talet statsbidragsberättigade daghems-platser får uppgå till dubbla antalet barnstugeplatser. Jag måste bekänna att jag har sympati för reservation 5 b av herr Kaijser, som föreslår att balans-regeln helt skall avskaffas. Det angivna målet är så angeläget och behovet av barntillsyn så akut, att en total ökning av antalet platser måste få prioritet.

Jag tror inte att utvecklingen mot en ökning av antalet barnstugeplatser häm-mas, om den regel som kallas för ba-lansregeln uppmjukas, såsom föreslås i reservation 5 a. Detta har också un-derstrukits av de kommunala utbygg-nadsplaner som statsrådet Odhnoff har redovisat här tidigare.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationer-na 4 och 5 a.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! I ett par motioner i den-na fråga, I: 353 och II: 400, som be-handlas i detta utskottsutlåtande, har vi vänt oss mot denna balansregel, som ju innebär, att minst hälften av stats-bidragsberättigade barntillsynsplatser skall finnas i barndaghem och högst hälften i familjedaghem.

Familjedaghemspplatserna anser vi är värdefulla därför att de går lättare och snabbare att anordna än daghemsplat-ser. Framför allt i de kommuner, där glesbygdsområdena utgör en stor and-el eller där huvudorten inte är sär-skilt stor, innebär denna s. k. balans-regel en nackdel, därför att det där kan vara lämpligt att bygga ut familjedag-hemmen mer än barndaghemmen. På grund av de kommunsammanslagning-ar som nu kommer till stånd, kan kom-muner som tidigare har erhållit bidrag komma i en sämre situation genom att sammanslagning sker med flera mindre orter, där förutsättningarna för famil-jedaghemstillsyn är bättre. Det tycker vi också är ett skäl för att avskaffa ba-lansregeln.

Här talades i en tidigare debatt om

Bidrag till kommunala familjedaghem

att vi bör ha flexibilitet i fråga om barntillsynen. Det är enligt min mening ett argument för att avskaffa balansregeln. Tillsyn i familjedaghem bör få stimuleras på samma villkor som barndaghemstillsynen.

I statsutskottets utlåtande säger man på s. 12 beträffande balansregeln, att »en sådan regel enligt utskottets mening är erforderlig för att barnstugeutbyggnaden inte skall sättas i andra hand genom de nya bidragsmöjligheterna». Jag skulle emellertid vilja fråga: Är det så farligt, om daghemsutbyggnaden sätts i andra hand i förhållande till familjedaghemmen? Familjedaghemmen är i många fall lämpligare och framför allt billigare än barndaghemmen. Framför allt i vissa kommuner kan det, såsom jag har framhållit här tidigare, finnas starka skäl för att ha en större andel familjedaghemspplatser än barndaghemspplatser. Det tycker jag skulle vara skäl för att familjedaghemsvården borde prioriteras i bidragshänseende. Den bör i varje fall inte diskrimineras.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 5 b av herr Kaijser vid punkten 13.

Fröken LJUNGBERG (m):

Herr talman! I denna fråga har jag en annan uppfattning än den som har företrätts av reservanterna och reservationens talesmän här, och det är min uppgift att i detta sammanhang också föra utskottets talan, och det skall jag gärna göra.

Det är ju bara två år sedan vi fattade beslut här i riksdagen om statsbidrag över huvud taget till kommunala familjedaghem, till den form av barntillsynsverksamhet som kallas för familjedaghem. Förra året var det första under vilket det utgick statsbidrag, och såvitt jag förstår torde väl inte bidraget ha kunnat börja utbetalas förrän i år efter nyår eftersom utbetalningarna sker i efterhand. Erfarenheterna av denna form

av statsbidrag kan alltså inte vara så värst stora ännu.

Huvudanledningen till att utskottet inte velat gå med på kraven på ändring av villkoren för statsbidrag skulle enligt min mening kunna formuleras på ungefär samma sätt som avslagsyrkandet på den förra punkten, nämligen att den bör anstå i avvaktan på barnstugeutredningens förslag om barntillsynens framtida organisation. Det är precis samma problematik i detta fall. Jag kan inte finna att reglerna är så geniala, och det är också krångligt att med kvotregler och balansregler pussla ihop det hela. Men det finns ju en mening med reglerna. Kvotregeln är ju liksom moroten som man visar kommunerna för att de skall skynda sig att bygga barnstugor, och balansregeln avser att hålla kommunerna i schack så att de inte så att säga skall göra det för enkelt för sig när det gäller barntillsynsverksamheten.

Det är otvivelaktigt så — och nu skall jag kanske vända mig direkt till min partikamrat Allan Akerlind — att familjedaghemmen genom själva sin konstruktion precis lika bra som barnstugorna kan klara just barntillsynen. Men som jag sade i ett tidigare anförande här i dag finns det en annan sida av den samhälleliga uppgiften beträffande den här verksamheten. Det gäller allt som sammanhänger med att man med utgångspunkt från barnet självt försöker utveckla och bygga upp den lilla individen till både självständighet och samhällstillhörighet. Därvidlag är av naturliga skäl daghemmen överlägsna eftersom det där finns den pedagogiskt utbildade personal som behövs i detta sammanhang.

Som tidigare framhållits sysslar utredningen just med utformningen av hela barnstugeverksamheten, och det vore olyckligt, om vi förändrade statsbidragsreglerna för de kommunala familjedaghemmen på ett sådant sätt att antalet familjedaghem ökade opropor-

tionerligt i förhållande till antalet daghemsplatser ute i kommunerna, ty det kunde bli en lösning som medför att förverkligandet av de intentioner, som barnstugeutredningen vill se fullföljda genom en fullödig barnstugeverksamhet, kanske skulle fördröjas. Det är så jag ser på den här saken och vill härmed yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mundebo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 13 mom. 1 i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4 av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mundebo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 125 ja och 68 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Bidrag till kommunala familjedaghem

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2

Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 5 a av herr Axel Andersson m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen 5 b av herr Kaijser; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mundebo begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 13 mom. 2 i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5 a av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mundebo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 120 ja och 75 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Bidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning*Punkterna 14—17*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 18***Bidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning**

Kungl. Maj:t hade (punkten F 3, s. 86—88) föreslagit riksdagen att till Bidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 430 000 kr.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat de likalydande motionerna I: 355 av fru *Elvy Olsson* och fröken *Pehrsson* samt II: 388 av fru *Fränkel*, vari hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala sig för åtgärder för att stimulera till en ökad omfattning av den sociala rådgivningsverksamheten genom vidgade möjligheter till statsbidrag för primärkommunalt ordnad social rådgivningsverksamhet.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 355 och II: 388,
2. att riksdagen måtte till Bidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 430 000 kr.

Reservation hade avgivits

6. beträffande *statsbidrag till primärkommunerna* av herrar *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp) och *Bengtson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Wikström* (fp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nilsson* i Tvärålund (cp), *Andersson* i Knäred (cp), *Mundebo* (fp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 355 och II: 388 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförts om ökad omfattning av den sociala rådgivningsverksamheten genom vidgade möjligheter

till statsbidrag till primärkommunalt ordnad social rådgivningsverksamhet.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **MUNDEBO** (fp):

Herr talman! Det är numera åtskilliga år sedan riksdagen beslutade att landstingen skulle få statsbidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning. Det kan diskuteras hur länge en försöksverksamhet skall pågå och vilken tidpunkt som är den rätta för att summerna erfarenheterna av den för att få grund för en mera definitiv utformning av verksamheten. Vi har i flera sammanhang begärt att en redovisning av vunna erfarenheter skall göras, men dessa önskemål har avvisats med hänvisning till olika pågående utredningar inom medicinalstyrelsen och socialstyrelsen, inom abortutredningen och senast socialutredningen.

Naturligtvis kan man på detta sätt skjuta en fråga framför sig åtskilliga år. Man kan hålla en verksamhet på sparlåga genom att säga att det pågår försök, att vi får vänta och se. Men behovet av insatser från samhället är så stort att vi inte kan nöja oss med detta. Vi måste satsa på en ordentlig utbyggnad av familjerådgivningen, och vi anser att den nuvarande försöksverksamheten så snart som möjligt måste leda fram till en permanent organisation. Vi menar också att den nuvarande försöksverksamheten bör vidgas till att omfatta även primärkommunerna. Detta är särskilt motiverat med hänsyn till att socialutredningen skall undersöka förutsättningarna för skapande av socialcentra i kommunerna. Utredningen skulle genom denna utvidgning kunna få ett underlag för dessa undersökningar. De av utskottsmajoriteten gjorda hänvisningarna till socialutredningen, socialstyrelsen och SPRI är sålunda ett starkt skäl för stöd för den uppfattning som framförts i reservationen 6.

Herr talman! Jag ber att få yrka bi-

Bidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning

fall till reservationen 6 vid punkten 18, av herr Axel Andersson m. fl.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Det är inte så som herr Mundebo säger att man hållit frågan på sparlåga. Det är tvärtom så att den varit föremål för mycket stor uppmärksamhet.

Socialstyrelsen har gjort en sammanställning och en analys av erfarenheterna från den hittillsvarande försöksverksamheten med familjerådgivning. Det har visat sig att rådgivningen till största delen rört samlevnadsproblem och socialekonomisk rådgivning och i mindre utsträckning sexualfrågor och i endast ett fåtal fall föräktenskapliga frågor.

Enligt socialstyrelsens mening bör familjerådgivningen hållas skild från abortrådgivningen. Men styrelsen menar ändå att den nuvarande försöksverksamheten tills vidare bör fortsätta enligt hittills rådande principer till dess abortkommittén har slutfört sitt uppdrag.

Nu kräver alltså centerpartiet och folkpartiet i en gemensam reservation att försöksverksamheten skall utvidgas till att även omfatta primärkommunerna. Majoriteten i utskottet har inte kunnat ansluta sig till detta förslag, bl. a. mot bakgrund av att familjerådgivningsverksamheten berörs av en rad pågående utredningar. Jag nämnde nyss abortrådgivningen och dessutom skall socialutredningen undersöka möjligheterna att skapa socialcentra i kommunerna, vilket beskrivits i utskottets utlåtande. Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut har en arbetsgrupp i gång som på grundval av socialstyrelsens tidigare framlagda principprogram för den öppna sjukvården skall medverka vid det fortsatta arbetet på den öppna vårdens utbyggnad och utformning. Slutligen tillsatte socialstyrelsen förra året en utredning om den icke institutionsbund-

na socialvårdens målsättning och organisation.

Det är givet att allt detta arbete som nu är i gång kan ge nya infallsvinklar för hur familjerådgivningen skall organiseras i framtiden. Att då starta en ny försöksverksamhet med familjerådgivning på primärkommunal basis finns det i nuvarande läge inte några särskilt starka skäl för.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Jag tycker nog att det finns goda skäl för att säga att den här verksamheten hållits på sparlåga när man under hela den andra hälften av 1960-talet har fördröjt utformningen av en mera permanent organisation för familjerådgivningen, när man inte tillräckligt har stimulerat verksamheten eller sett till att det finns mer utbildad personal för detta verksamhetsområde och när man inte är beredd att utvidga försöksverksamheten till primärkommunerna.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mundebo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 18 mom. 1 i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Hälsovårdsupplysning

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6 av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mundebo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 128 ja och 62 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 19

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 20

Hälsovårdsupplysning

Kungl. Maj:t hade (punkten F 8, s. 94—96) föreslagit riksdagen att till Hälsö-
vårdsupplysning för budgetåret 1970/
71 anvisa ett reservationsanslag av
2 500 000 kr.

Utskottet hade i detta sammanhang
behandlat

dels de likalydande motionerna I: 292
av herr *Schött* och II: 320 av herr *Ringa-
by*, vari föreslagits att riksdagen i skri-
velse till Kungl. Maj:t måtte hemställa
att anslaget till Hälsö-
vårdsupplysning för budgetåret 1970/71 i bil. 7 till årets
statsverksproposition uppräknades till
4 000 000 kr.,

dels de likalydande motionerna I: 359
av fröken *Pehrsson m. fl.* och II: 387
av herr *Börjesson* i Falköping,

dels de likalydande motionerna I: 466
av fru *Hamrin-Thorell* och herr *Sören-
son* samt II: 530 av fru *Fränkel m. fl.*,

vari hemställts att riksdagen måtte be-
sluta att till Hälsö-
vårdsupplysning un-
der socialhuvudtiteln anvisa ett i för-
hållande till Kungl. Maj:ts förslag med
1 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag
om 3 500 000 kr.,

dels de likalydande motionerna I: 607
av fru *Elvy Olsson* och fru *Hamrin-Tho-
rell* samt II: 713 av fru *Nilsson*,

dels motionen II: 750 av herrar *Fri-
dolfsson* i Stockholm och *Oskarson*.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte med bifall till
Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å
motionerna I: 292 och II: 320, I: 466
och II: 530 samt II: 750 till Hälsö-
vårds-
upplysning för budgetåret 1970/71 an-
visa ett reservationsanslag av 2 500 000
kr.,

2. att riksdagen måtte avslå motio-
nerna I: 359 och II: 387,

3. att riksdagen måtte avslå motio-
nerna I: 607 och II: 713.

Reservationer hade avgivits

7 a. beträffande *medelsanvisningen* av
herrar *Axel Andersson*, *Per Jacobsson*,
Wikström, *Mundebo* och *Westberg* i
Ljusdal (samtliga fp), som ansett att
utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av
Kungl. Maj:ts förslag och motionerna
I: 292 och II: 320 samt med bifall till
motionerna I: 466 och II: 530 och med
avslag å motionen II: 750 till Hälsö-
vårdsupplysning för budgetåret 1970/71
anvisa ett förslagsanslag av 3 500 000 kr;

7 b. beträffande *vidgad kostupplys-
ning* av fru *Elvy Olsson* (cp), utan an-
givet yrkande.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av
herrar *Bohman* (m), *Axel Andersson*
(fp), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp)
och *Kajser* (m), fru *Elvy Olsson* (cp),
herrar *Wikström* (fp) och *Eliasson* i
Sundborn (cp), fröken *Ljungberg* (m)
samt herrar *Nilsson* i Tvärålund (cp),
Andersson i Knäred (cp), *Mundebo*
(fp), *Westberg* i Ljusdal (fp) och *Wen-
nerfors* (m).

Hälsövarldsupplvsnng

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! I inledningen till statsverkspropositionen sägs att vi under 1970 kommer att satsa 13 miljarder kronor på sjukvård och sjukförsäkring. Det är nära hälften av de totala samhällsutgifterna för vår socialpolitik. Också då det gäller socialdepartementets huvudtitel avser en väsentlig del av anslaget sjukvård och sjukförsäkring.

Mot den bakgrunden är det naturligtvis ytterligt små belopp som anvisas till hälsövarldsupplvsnng, 2,5 miljoner kronor enligt utskottsmajoritetens förslag. Även reservanternas förslag om 3,5 miljoner kronor kan synas vara otillräckligt och är det naturligtvis också. Ändå talar utskottsmajoriteten med stolthet om att det händer saker på detta område och påpekar att anslaget under innevarande år ökar med 800 000 kronor och nästa år kommer att öka med 600 000 kronor.

Ja, det är en riktig utveckling, men ändå är det blygsamma belopp i förhållande till hur mycket vi har att göra och till hur mycket vi har att hämta in på detta område. Huvudvikten i hälsövarldsupplvsnngen under kommande år kommer att läggas dels på upplvsnng om narkotikaproblemen, dels på information om kost- och näringsfrågor och upplvsnng om den fysiska motionens betydelse för folkhälsan. Detta är angelägna områden, och vart och ett av dem skulle motivera en större satsning än de medel som nu totalt anvisas. Tänk bara vilken betydelse bättre kostvanor kunde få för en reducering av framtida sjukvårdsbehov.

Men det finns också andra områden, t. ex. tandvårdshygienen, mentalhygien och sexualhygien. I ett särskilt yttrande vid denna punkt framhåller också representanter för de tre oppositionspartierna behovet av saklig och omfattande upplvsnng om mellanölets roll och om det oroväckande onykter-

hetstillståndet.

Ett bifall till reservationen skulle innebära en ökad medelsanvisning med 1 miljon kronor. Ökad hälsövarldsupplvsnng skulle öppna möjligheter för framtida besparingar av en mycket större omfattning och bidra till att ge många människor en rikare tillvaro.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 7 a av herr Axel Andersson m. fl.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Anledningen till att jag tar till orda i denna fråga är att jag har väckt motionen 320 i denna kammare; i första kammaren har herr Schött väckt motionen 292 i samma fråga. Till dessa motioner hänvisas också i reservationen 7 a. Mina moderata vänner har inte biträtt mig i denna fråga, däremot har folkpartiets ledamöter i utskottet tagit upp frågan i en reservation.

Sjukvårdskostnaderna håller på att bli ett allvarligt problem för landstingen. För inte så länge sedan hölls en konferens om »vårt ekonomiska läge 1970», varvid bl. a. statssekreterare Kjell-Olof Feldt påpekade att kostnaderna för landstingen och kommunerna ökar fantastiskt, eftersom sjukvårdskostnaderna stiger i en oroväckande takt, och att vi egentligen satsar för litet på hälsövarlden. I begreppet hälsövarld vill jag då gärna lägga in även hälsövarldsupplvsnng.

Vi kan se på vad t. ex. alkoholismen kostar vårt land. En forskare påstår att det rör sig om 6 miljarder kronor om året för bortfallna arbetsdagar. Dessutom vet vi att alkoholismen är orsak till 75 procent av alla brott som begås här i landet. Vi vet också att alkoholskadade upptar 2 miljoner vårddagar på statsunderstödda, allmänna och enskilda vårdanstalter och på landstingens sjukhus. 2 miljoner vårddagar, ärade kammarledamöter, för alkoholskadade! Vi vet att av kommunernas frivilliga socialhjälp på 300 miljoner kro-

Hälsovårdsupplysning

nor går ungefär 200 miljoner kronor till alkoholskadade.

Det skulle vara frestande att dra en parallell mellan samhällets åtgärder för att hålla nere trafikolyckorna, bedriva propaganda och sprida upplysning om vådorna i trafiken och om vådorna av att begagna narkotika och alkohol. Jag vågar nästan påstå att vi över huvud taget inte har gjort någonting för att minska antalet alkoholmissbrukare här i landet, medan vi däremot har gjort radikala ingrepp på trafikens område. Ändå dör det fem gånger så många människor per år av alkoholskador som av trafikskador, och de sociala problemen av alkoholmissbruk och invalidisering är fruktansvärda.

På sista tiden har flera stora tidningar tagit upp dessa problem och påtalat det orimliga i att vi satsar så litet pengar på att bota folk i tid. Vi låter det gå tills de blir gamla och sjuka, och då försöker man rädda vad som räddas kan. Jag tror det skulle vara mycket att vinna om man gjorde en insats tidigare på förebyggande vård, upplysning och propaganda. Sex miljarder kronor per år i direkta sjukvårdskostnader. 13 miljarder tillsammans med sjukförsäkringen, som herr Mundebo påminde om. Det är mycket pengar, och de 2,5 miljoner kronor som vi satsar på hälsovårdsupplysningen är ju en fantastiskt låg summa. Självfallet är de 3,5 miljoner kronor, som reservanterna föreslår, också en alldeles otillräcklig summa, men det är dock något mera.

Med detta anförande, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationen 7 a under punkten 20.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Jag vet inte vad herr Mundebo menade med att utskottet skulle vara stolt över att anslaget har ökat innevarande år med 800 000 kronor och nästa år skall öka med förslagsvis 600 000 kronor. Men vi är glada för att det har blivit en ökning nu och för näs-

ta budgetår, och vi är också glada för att man nu tar upp frågan om hur informationen verkar innan man satsar alltför mycket pengar på reklam i dessa frågor. En sådan mätning är nog inte helt betydelslös.

För att anknyta direkt till riksdagshuset: herr Mundebo sade att bättre kostvanor spelar stor roll för bättre hälsa. Om man går ned på restaurangen här nere och ser fru Nordings ambitiösa försök som hovmästarinna att servera kostriktig föda, som det heter, så finner vi de största motståndarna till en sådan förändring just bland riksdagsmännen. Här vill de verka för mera anslag så att allmänheten skall kunna få bättre kostvanor. Där hindras vi som vill ha bättre kost att få detta ty Restauranten blir inte av med den maten. Det är bl. a. de mjöliga såsarna och fett i stekningen som så många vill ha. Det är alltså inte obefogat att få en mätning av hur upplysningen verkar på oss och på andra. Men det är kanske med detta som med den gamle prästen som sade att man skall »leva som han lär och inte som han lever».

Jag tror det vore bra om vi, för att gå över till litet allvarligare resone-mang, kunde satsa också på en mätning av effekten av den information som skall gå ut. Anslaget är alltså ökat, som herr Mundebo sade, med ett betydande belopp för innevarande år och även för nästa.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr MUNDEBO (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bergman var så glad över att anslaget ökade för innevarande år och kommer att öka också nästa år. Jag inbjuder honom att bli ännu gladare: genom ett bifall till reservationen kommer ökningen att bli ännu större.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (m):

Hälsovårdsupplysning

Herr talman! Jag kan i dag, den 1 april 1970, glädja mig åt en av mitt politiska livs största framgångar. Jag har nämligen väckt en motion i denna kammar som visat sig vara så intressant att samtliga de borgerliga ledamöterna av det mäktiga statsutskottet ansett sig böra avge ett särskilt yttrande. Jag är inte så vidare bortskämd med sådan uppmärksamhet.

I motionen yrkas att riksdagen måtte anvisa 2 miljoner kronor för en upplysningskampanj angående alkoholbrukets risker. I dag finns det ett mycket stort intresse för konsumentupplysning, och jag tycker att det är ett naturligt krav att en sanningsenlig konsumentupplysning lämnas. Det krävs — med all rätt — att man i annonser och skylt-reklam skall ge begripliga och sakliga upplysningar, så att köparen vet vad han köper. Denna konsumentupplysning har utvidgats till allt fler områden. Men det finns vissa varor som konsumentupplysningen inte nått fram till. En sådan grupp är just alkoholhaltiga drycker.

När mellanölet introducerades i detta land satsade bryggeriindustrin många miljoner kronor på introduktionsreklam för detta mellanöl. Man trodde när man lanserade mellanölet att det skulle ersätta starkare drycker. Men tyvärr blev inte resultatet vad man avsåg. I själva verket har mellanölet trängt fram på bekostnad av den vanliga, svagare pilsnerna. Den väldiga reklamen för mellanölet har aldrig givit några fakta om att öl kan medföra risker, speciellt för alkoholmissbrukare och för ungdom.

Av statsfinansiella skäl höjde finansministern maltdrycksskatten på öl och starköl den 1 februari i år, och det var ingenting att invända mot det. I samband därmed motionerade jag om att 2 miljoner av dessa pengar skulle spenderas på en upplysningskampanj speciellt riktad till ungdomen. Det är detta mitt motionsyrkande som föranlett de borgerliga ledamöterna i statsutskottet, ehuru de inte helt och fullt velat följa

upp yrkandet, att avge ett särskilt yttrande, i vilket det heter:

»Vi vill med skärpa understryka behovet av saklig och omfattande upplysning ej minst vad gäller mellanölets roll i fråga om det oroande nykterhetstillståndet. Innan medel anslås bör dock riktlinjerna dragas upp för en kampanj. Vi förutsätter att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följer utvecklingen och för riksdagen framlägger förslag till lämpliga åtgärder.»

De åtgärderna man åsyftar hoppas jag blir de 2 miljoner som jag yrkat för en upplysningskampanj. Jag har inget yrkande. Med dessa ord har jag endast velat lägga mina synpunkter på frågan.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av min motion II: 387, i vilken jag framställt önskemål om en statlig propagandakampanj som tar sikte på en förbättrad folkhälsa. Det är en hjärtesak för mig att närmare få kommentera denna min motion. Ingen kan förneka att ohälsa, sjukdom och en för tidig död årligen kostar folkhushållet miljardbelopp i form av direkta och indirekta utgifter och produktionsförluster. En betydande del av dessa kostnader och det mänskliga lidandet skulle kunna begränsas med förebyggande åtgärder av skilda slag. Detta har samhället också insett och vidtagit åtgärder i förebyggande syfte. Detta hälsar vi naturligtvis med tillfredsställelse, även om det kan tyckas att samhällets satsning på hithörande område är otillräcklig.

Samhällets kostnader för sjukvården uppgår till stora belopp — det har ju också framgått av de tidigare anförandena. Det allmännas nettokostnader uppgår enligt 1966 års statistik — några färskare siffror har jag inte — till 7 252 miljoner kronor. Detta innebär att 5,9 procent av bruttonationalprodukten går åt för att täcka dessa kostnader. Om man ser tillbaka i tiden

Hälsovårdsupplysning

visar det sig att det allmännas nettokostnader för hälso- och sjukvården år 1960 uppgick till 3 029 miljoner kronor. Det motsvarar 4,39 procent av bruttonationalprodukten. Under tidsperioden 1960—1966 har kostnaderna alltså mer än fördubblats. Man kan väl utgå ifrån att de siffror som senare kommer att presenteras för 1967, 1968 och 1969 kommer att visa samma trend, d. v. s. en fortsatt ökning.

Landstingens nettokostnader för hälso- och sjukvården uppgick 1960 till 964 miljoner kronor och 1969 till 5 826 miljoner kronor. Det är 3,86 procent av bruttonationalprodukten.

Vi kan med säkerhet utgå ifrån att kostnaderna för hälso- och sjukvården snarare kommer att öka än minska. Kostnadsutvecklingen för sjukvården inger vissa bekymmer, och man frågar sig: Har samhället råd eller möjligheter att ställa ökade resurser till sjukvårdens förfogande? Det är givet att vi skall erbjuda samhällsmedborgarna bästa möjliga sjukvård inom ramen för de ekonomiska resurser som ställs till förfogande. Inte minst kostnadsutvecklingen för sjukvården bör tala för behovet av en ökad satsning på förebyggande sjukvård. Jag tror att en sådan satsning skulle ge mycket god utdelning. Jag har i min motion, som utskottet inte funnit skäl att tillstyrka, hävdats att det är angeläget att samhällets hälsofrämjande åtgärder vidareutvecklas. En aldrig så väl utbyggd hälsovård kan inte ge ett fullgott resultat utan aktiv medverkan av varje enskild människa. Det gäller att engagera de enskilda för tanken att förbättra den egna hälsan och därmed förebygga sjukdomar.

Fördelarna med ett friskare folk är uppenbara — dem behöver jag inte orda om. Att produktionen stiger och välståndet ökar är en följd av att folk blir friskare. Vårdhemskriserna kan delvis hävas, mer pengar kan anslås till bostäder, u-landshjälp, vägar och

annat som upplevs som väsentligt. För att uppnå en bättre folkhälsa gäller det att hos de enskilda medborgarna skapa kunskap om och opinion för de åtgärder de själva skall vidta. Enligt min uppfattning är det motiverat med en omfattande statlig och kommunal hälsovårdskampanj jämsides med en ökad satsning på förebyggande verksamhet. Jag vill plädera därför; man bör försöka att få i gång en kampanj som påtalar värdet av att motionera mer, vådan av felaktig kost och fördelarna av vad man kan kalla en sund livsföring. Olika stimulantias skadeverkningar bör ägnas speciell uppmärksamhet. Kampanjen bör också vara ett led i bekämpandet av det alltmer tilltagande missbruket av alkohol och narkotika.

Ifrågavarande kampanj skulle på intet sätt syfta till att ersätta de kontinuerliga informationer som lämnas av skolorna och andra samhällsliga organ, främst hälsovårdsupplysningsdelegationen, förkortad HVUD. Den föreslagna kampanjen skulle snarare utgöra ett komplement och under en begränsad tidsperiod rikta den stora allmänhetens uppmärksamhet på värdet av en bättre förebyggande hälsovård.

Om kampanjen läggs upp på ett riktigt sätt med anlitande av alla moderna massmedia, finns det all anledning tro att resultatet skall bli att många medborgare stimuleras till en sundare livsföring och att därmed en god hälsovård främjas, som bl. a. resulterar i ett minskat behov av sjukvård.

Herr talman! Jag beklagar att utskottet inte har velat tillmötesgå min önskan om en utredning angående en riksomfattande statlig propagandakampanj för en bättre hälsovård, men jag vill ändå uttala en förhoppning om att samhället i större utsträckning än som nu sker satsar på hälsofrämjande åtgärder för att därmed inte minst minska behovet av sjukvårdsplatser.

Jag har inget yrkande.

I detta anförande instämde herr Eriksson i Bäckmora (cp).

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 7 a; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mundebo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 20 mom. 1 i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 7 a av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mundebo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 155 ja och 37 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2 och 3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 21 och 22

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23

Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m.

Kungl. Maj:t hade (punkten G 11, s. 135—138) föreslagit riksdagen att till Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m. för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 570 000 kr.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat de likalydande motionerna I: 684 av fröken *Pehrsson* och II: 790 av fru *Nilsson*, vari hemställts att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 1, bil. 7, punkten G 11, måtte besluta om ett anslag av 138 500 kr. för kurs för tillsynsmän vid ungdomsvårdsskolor och vårdanstalter för alkoholmissbrukare och därför till Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m. för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 708 500 kr.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 684 och II: 790 till Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m. för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 570 000 kr.

Reservation hade avgivits

8. beträffande kurs för tillsynsmän av herr *Bengtson*, fru *Elvy Olsson* samt herrar *Eliasson* i Sundborn, *Nilsson* i Tvärålund och *Andersson* i Knäred (samtliga cp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 684 och II: 790 till Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m. för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 708 500 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! Reservanterna från centerpartiet på denna punkt har an-

Ungdomsvårdsskolorna: Vård utom skola

slutit sig till motionärer som har föreslagit att anslaget till utbildning av tillsynspersonal vid ungdomsvårdsskolor och vårdanstalter för alkoholmissbrukare skulle höjas med 138 500 kr., d. v. s. samma anslagshöjning som socialstyrelsen har begärt men som statsrådet inte ansett sig kunna biträda. Vi menar att utbildningen av denna personalkategori är så väsentlig och att det över huvud taget föreligger ett så stort behov av att förbättra dess kunnande, att detta krav på anslagshöjning är synnerligen väl motiverat.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 8 vid punkten 23.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! I reservationen vid denna punkt föreslås att anslaget till efterutbildning av viss sjukvårdspersonal skall höjas med 138 500 kr. Pengarna skulle användas till kurs för tillsynsmän vid ungdomsvårdsskolor och vårdanstalter för alkoholmissbrukare. Utskottsmajoriteten har inte funnit skäl att tillstyrka förslaget.

Jag vill i detta sammanhang påpeka att socialstyrelsen till sitt förfogande har ett särskilt anslag för personalutbildning vid ungdomsvårdsskolorna. Detta anslag är för nästa budgetår uppfört med 410 000 kr.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 8; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

statsutskottets hemställan i punkten 23 i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej:

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 8 av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 151 ja och 36 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 24—28

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29**Ungdomsvårdsskolorna: Vård utom skola**

Kungl. Maj:t hade (punkten I 2, s. 165—167) föreslagit riksdagen att till Ungdomsvårdsskolorna: Vård utom skola för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 8 215 000 kr.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat de likalydande motionerna I: 358 av fröken *Pehrsson m. fl.* samt II: 392 av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Andersson* i Knäred, vari hemställt att riksdagen måtte besluta om anslag till placering av ungdomsvårdsskoleelever i enskilda hem i enlighet med socialstyrelsens anslagsframställning och således vid behandlingen av statsverks-

propositionen: Bil. 7:12 till Ungdomsvårdsskolorna: Vård utom skola för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 8 613 000 kr.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 358 och II: 392 till Ungdomsvårdsskolorna: Vård utom skola för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 8 215 000 kr.

Reservation hade avgivits

9. beträffande *placering i enskilda hem* av herr *Bengtson*, fru *Elvy Olsson* samt herrar *Eliasson* i Sundborn, *Nilsson* i Tvärålund och *Andersson* i Knäred (samtliga cp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 358 och II: 392 till Ungdomsvårdsskolorna: Vård utom skola för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 8 613 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! Denna anslagspost har rubriken Ungdomsvårdsskolorna: Vård utom skola. Det gäller alltså anslag för placering i enskilda hem av elever vid ungdomsvårdsskolorna. Denna form av vård har ju visat sig synnerligen värdefull. Dels ger den i mycket stor utsträckning goda resultat, dels blir kostnaderna jämförelsevis låga.

Vi reser vanter har emellertid helt velat följa upp socialstyrelsens krav på anslag under denna punkt, vilket krav tyvärr har prutats ned en bit av departementschefen. Det gäller en summa av 398 000 kr., varmed yrkandet i reservationen överstiger utskottsmajoritetens yrkande. Om de medlen beviljas, skulle det medge möjligheter till att dels bereda flera placeringar i enskilda hem, dels ge möjligheter till en bättre ersättning. Det är synnerligen vik-

Ungdomsvårdsskolorna: Vård utom skola

tigt att man kan betala ordentliga ersättningar. Därigenom uppnår man de bästa möjligheterna att dels få ut tillräckligt många elever, dels också kunna få ett gott urval av lämpliga hem.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen 9 vid punkten 29.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Anslaget till vård utom skola har för nästa budgetår räknats upp med 38 procent. Det innebär bl. a. att elva nya tjänster för vård- och tillsynspersonal tillkommer för vård utom skola, att anslagsposten för placering i enskilda hem räknats upp med 650 000 kr. och att medelersättningen för placering i enskilda hem ökas från nuvarande 430 kr. per månad till ca 535 kr. per månad under nästa budgetår.

Vidare har under punkten 28 beträffande ungdomsvårdsskolornas driftkostnader beräknats medel för nio nya tjänster som förste assistent för att möjliggöra en intensifiering av vården utom skola. Det har alltså gjorts en kraftig satsning på vården utom institutioner.

I en reservation vid punkten 29 föreslås att anslaget bör räknas upp med ytterligare 398 000 kr. för att möjliggöra högre ersättningar till de enskilda hem som tar emot ungdomsvårdsskoleleverna. Jag vill dock nämna att den beräkning av medelsbehovet för de olika ändamålen som gjorts under denna anslagspunkt är ungefärlig, och i mån av behov kan en omfördelning ske.

Med hänsyn härtill finns det, såvitt jag kan se, inga skäl att biträda reservationen, och jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 9; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara

Bidrag till Länkrörelsen m. m.

med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 29 i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 9 av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 149 ja och 38 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 30—33

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 34***Bidrag till Länkrörelsen m. m.**

Kungl. Maj:t hade (punkten J 7, s. 186—187) föreslagit riksdagen att till Bidrag till Länkrörelsen m. m. för budgetåret 1970/71 anvisa ett anslag av 2 000 000 kr.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat de likalydande motionerna I: 198 av herr *Helén m. fl.* och II: 229 av herr *Gustafson* i Göteborg m. fl. i vad

avsåge hemställa att anslaget Bidrag till Länkrörelsen m. m. uppräknades med ytterligare 500 000 kr. för att möjliggöra stöd åt religiösa och ideella organisationers gemenskapsfrämjande arbete bland socialt handikappade, främst alkohol- och läkemedelsmissbrukare.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 198 och II: 229, de nämnda motionerna såvitt nu var i fråga, till Bidrag till Länkrörelsen m. m. för budgetåret 1970/71 anvisa ett anslag av 2 000 000 kr.

Reservation hade avgivits

10. beträffande *medelsanvisningen* av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Wikström, Mundebo* och *Westberg* i Ljusdal (samtliga fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 198 och II: 229, de nämnda motionerna såvitt nu var i fråga, till Bidrag till Länkrörelsen m. m. för budgetåret 1970/71 anvisa ett anslag av 2 500 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! De s. k. julaktionerna för att bjuda hemlösa och ensamma människor mänsklig omvårdnad och låta dem erfara litet personlig värme och uppleva sitt eget människovärde har avslöjat en påtaglig svaghet i särskilt de större kommunernas förmåga att realisera de omvårdnadsideal som vi nog alla ställer oss bakom då det gäller dem som man i vissa sammanhang kallat de utstötta, utslagna eller avvisade. Förefintligheten av människor som mitt i välfärden själva — och ofta inte utan fog — betraktar sig som utstötta visar på en brist, som vi från vårt håll åter har tagit upp, denna gång

Bidrag till Länkrörelsen m. m.

i form av den partimotion som behandlas under denna punkt i statsutskottets utlåtande.

Den 27 februari i fjol hade vi här i kammaren en längre debatt i anledning av en interpellation, där jag framställt en rad frågor om statliga åtgärder, närmast av stimulanskaraktär, för att tillgodose det omvårdnadsbehov som de hemlösa, »utesovarna» och »överblivna» skapar. Detta behov ställdes på ett ganska omskakande och osminkat sätt fram för hela folket i de aktioner till stöd åt dessa människor som på enskilt initiativ sattes in vid jul 1968 och som upprepades även vid den senaste julhelgen. Dessa försök att genom insatser av frivilliga medborgargrupper inte bara bereda vissa ensamstående, bl. a. i bostadshänseende illa ställda personer, materiell hjälp utan även att ge dem någonting som åtminstone något litet motsvarar känslan av normal familjetillhörighet, mänsklig gemenskap och delaktighet i andra medborgares samhällsservice och samhällskänsla var upprepningar av åtgärder med i stort sett samma syfte som varit i gång under många decennier och som pågår så gott som året om. De har försiktigt uttryckt betytt en viss komplettering av samhällets sociala omvårdnad av de nämnda kategorierna. Bakom dessa åtgärder står t. ex. Frälsningsarmén, stadsmissionerna i Stockholm, Göteborg och Malmö, Sociala missionen i Stockholm, pingströrelsens sociala verksamhet på Nalen här i Stockholm och de s. k. RIA-byråerna, för att nu nämna några aktiviteter som alltså egentligen inte är några nya företeelser. Många av dessa aktiviteter innefattar inte bara fritidsverksamhet utan också logimöjligheter.

Socialministern pekade i interpellationsdebatten för något mer än ett år sedan på att omfattande utbyggnader av det sociala trygghetssystemet dock har genomförts. Detta är naturligtvis helt riktigt, och vi har alla medverkat

till det. Han menade också att det i första hand ankommer på de *kommunala* myndigheterna att lösa detta problem, särskilt i de större städerna, och att en hel del åtgärder för att möta de behov det var fråga om var under utveckling. Detta är att notera med tillfredsställelse. Slutligen erinrade socialministern om att socialutredningen tillsatts för en genomgripande reformering av hela socialvården.

Man räknade emellertid nog på sin tid med, och gör det kanske alltjämt, att behovet av enskild social aktivitet skulle starkt minska i takt med att det sociala trygghetssystemet på olika sätt utbyggdes. Så har dock inte blivit fallet. Något som liknar motsatsen tycks ha inträffat, i varje fall i de stora tätorterna. Genom att förbindas med krav på en väl motiverad inskränkning av den enskildes konsumtion till förmån för ökat personligt och ekonomiskt ansvarstagande för de nödställda — för övrigt både här i Sverige och i u-länderna — har de på enskilt initiativ tillkomna och angelägna försöken att komplettera samhällets sociala verksamhet på ett särskilt sätt dragit massmedias och allmänhetens intresse till sig.

Det skall givetvis samtidigt, vilket också gjordes av socialministern för ett år sedan, betonas att tämligen omfattande åtgärder från samhället för att bispringa de sämst lottade och ensamstående — de nedersta som de ibland också kallats — som det här gäller vidtagits och alltmer utvecklats. Vissa av dessa åtgärder, särskilt vad beträffar bostadsanskaffningen, tycks dock i de största tätorterna med många ofta anonyma och ensamma nödlidande alltjämt vara otillräckliga. I varje fall synes vissa av dessa i viktiga avseenden vara så utformade att de givit upphov till inte bara kritik utan också uttalanden från skilda håll, som vittnar om ett vikande förtroende för den offentliga socialvården från de direkt berördas sida i dessa orter — en psykologisk

Bidrag till Länkrörelsen m. m.

reaktion som, den må vara grundad eller ogrundad, är en realitet som man inte kan bortse ifrån. Särskilt har man pekat på hur ensamhet och brist på gemenskap ofta varit förhärskande i större, opersonligt utformade och äldre anläggningar som samhället erbjudit de ensamstående såsom bostäder. Även på senare tid har *stora* sådana specialinstitutioner tillkommit med 300—350 platser.

Varje form av social omvårdnad måste emellertid enligt all erfarenhet ha till grundförutsättning en förtroenderelation mellan förmedlare av bistånd och mottagare av bistånd för att bli framgångsrik. Det är uppenbart att det är svårt att skapa denna fundamentala förutsättning för ett bra bistånd och god omvårdnad i så stora kollektiv som jag här har berört. Vissa stödbehövande erbjuds tydligen nu inte annat än delvis »tillfredsställande» omvårdnad, som det talas om i 1 § socialhjälpslagen. Av iakttagelserna vid julaktionerna i Stockholm att döma tycks inte heller de bland de hjälpbehövande som har alkohol- eller narkotikaproblem beredas nykterhets- och narkomanvård av mera förebyggande och rehabiliterande art, i varje fall inte i tillräcklig omfattning. Detta kan möjligen delvis hänga samman med bristfällig samordning av socialhjälp, nykterhetsvård och för de unga barnavård samt narkomanvård i sjukvårdens regi.

Ensamhets känslan i stora befolkningscentra tycks alltså vara ett av de stora och från social synpunkt viktiga problemen för de hemlösa, de som på grund av begynnande eller mera stadgat misstroende mot samhällets institutioner för hem- och bostadslösa och de som på grund av starkt personligt upplevd brist på medmännisklig gemenskap av mera positivt slag i dessa inte *vill* använda samhällets hjälp i erbjuden form, t. ex. genom bosättning på något kommunalt ungarshotell eller härberge, utan föredrar en tillvaro som

uteliggare åtminstone periodvis.

Uppsökande verksamhet som en av formerna för samhällsservice fungerar tydligen inte heller i tillräcklig omfattning i ett antal andra hjälpfall, där bostadsfrågan fått en någorlunda tillfredsställande lösning men där olika rent mänskliga och därmed även socialt betydelsefulla problem — återigen främst gemenskapsfrågan — är starkt plågsamma och nedbrytande. Särskilt sjukdom och ålderdom förenar sig ofta i dessa fall med en förlamande känsla av övergivenhet.

Detta problem, herr talman, gör sig gång på gång påmint på ett ganska påträngande sätt. Motåtgärderna tycks någorlunda, eller i varje fall något bättre, rå på den *kvantitativa* och materiella sidan av detta problem. En del anser väl att ökade, rent socialvårdande materiella stödåtgärder, som ger de mest utsatta hyggliga yttre levnadsvillkor, bara innebär att man hjälpligt täcker över samhällets strukturella brister av djupgående natur och att hela samhällets konstruktion i grunden måste förändras. Annars kommer samhället även i fortsättningen att producera sådana som kallar sig utstötta och avvisade, d. v. s. djupt olyckliga människor. Om problemen för de många olika kategorierna av ensamma vore så enkla att man bara med förändringar i den yttre samhällsmiljön kunde lösa dessa problem, vore vi villiga att ytterligare medverka härtill. Många förändringar åt detta håll är ju också på väg eller initieras just för närvarande.

Men för den utstötta räcker det inte med t. ex. ökade erbjudanden om arbete, bostad och fritidsmiljö. Det måste bli fråga om att kunna bjuda en mänskligt *rehabiliterande* gemenskap som möter inte bara ekonomiskt betingade utan också emotionella, ofta starkt personligt färgade och individuellt präglade behov, alltså insatser som kan lösa upp den frusna övergivenhetskänsla och isolering som är det centrala pro-

blemet för många av de människor det här gäller. Dit hör exempelvis just människor med alkohol- eller narkotikaproblem, vidare de som dömts för brott, och kanske särskilt de som blir föremål för internering inom kriminalvårdens ram, de psykiskt särspråglade, de kroniskt sjuka och de frånskilda, som ofta har svårt att få nya kontakter och därför lätt blir i egentlig mening ensamstående, för att nu nämna en del grupper.

Gemenskapsalternativet måste göras till en realitet i samhällets strävanden att bispringa även dessa kategorier. Det räcker inte med rent *materiella* insatser. De måste visserligen också göras och är självfallet utomordentligt viktiga, men därutöver krävs andra åtgärder. För att rehabilitera fordras ju just personlig gemenskap, närhet, kontakt. Här borde man börja arbeta fram och praktiskt pröva olika modeller för gemenskapsgrupper, som om möjligt skulle kunna bota social stigmatisering och lösa upp det som kallats det sociala arvet. Man borde alltså medvetet och konkret vidta åtgärder för att åtminstone *försöka* hindra att sociala arvsfaktorer förs över till en ny generation. Där har frivilliga insatser och försök, enkla många gånger men ändå ambitiösa, en stor betydelse, särskilt som samhällets omdaning till ett mänskligare samhälle ju tar lång tid.

Vi framhåller, herr talman, i vår motion att man utöver vissa allmänna åtgärder för att förebygga nyrekrytering till slummiljöer och de subkulturer, som många av de utstötta tyvärr och förklarligt nog söker sig till eller glider in i, borde ge statligt stöd till enskilda organisationer som ägnar sig åt att erbjuda personligt och socialt illa ställda människor gemenskap. Vi har länge haft ett anslag till stöd åt Länkrörelsen. Den är ju en alldeles speciell gemenskapsrörelse, eftersom den omfattar enbart personer med alkoholproblem. Vi har alla funnit att denna rörelse är värd stöd

Bidrag till Länkrörelsen m. m.

och uppskattning. För några år sedan ökades möjligheterna att utnyttja anslaget, så att detta nu omfattar även gemenskapsfrämjande arbete bland narkomaner och läkemedelsmissbrukare. Detta arbete bedrivs dock som bekant inte enbart av narkomanerna själva i egna gruppbildningar motsvarande Länkrörelsen. Redan när det medgavs att anslaget fick användas för sådan verksamhet bröts sålunda vad statsutskottet kallar anslaget »speciella inriktning», så att detta anslag kan användas även för organisationer *till stöd och hjälp* åt läkemedelsmissbrukare. Förändringen skedde inte utan ganska stort motstånd, ungefär samma motstånd som vår motion möter i dag. Om man såsom vi föreslår ökar anslagsramen, borde man nu kunna gå vidare och som en uppskattning av frivilligt, gemenskapsfrämjande arbete och stimulans åt detta arbete bland de »nedersta», dem som alltså har det värst, låta anslaget omfatta stödåtgärder även avseende ideella och religiösa organisationer som arbetar för att organisera och bjuda dessa olyckliga människor vanlig enkel mänsklig gemenskap och solidaritet. Många av dessa är för övrigt människor med alkohol- och narkotikaproblem. Vi skulle med ett bifall till motionen kunna öka möjligheterna för dessa att i olika former få personligt stöd och kanske i vissa fall avgörande hjälp till någonting bättre genom medmänskliga relationer och kontakter.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 10 i statsutskottets utlåtande nr 5.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Med hänvisning till motiveringen i utskottsutlåtandet ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! Jag skulle ha kunnat

Bidrag till Länkrörelsen m. m.

nöja mig med att instämma i vad herr Wiklund i Stockholm sade, men en passus i utskottets utlåtande föranleder mig att säga några ord.

Utskottet argumenterar för ett avslag på motionen II: 229 med följande: »Med hänsyn till anslagets speciella inriktning finner utskottet inte skäl bifalla motionerna.» Det var just detta, att anslaget redan hade en bestämd inriktning, som utgjorde tröghetsfaktorn för utskottet när det gällde att tillstyrka ett ökat anslag enligt motionerna. I övrigt hade utskottet bara lovord för vad som görs för dem som är socialt handikappade. Det anslag som har avsatts för ändamålet visar ju också att man har förståelse för verksamhet vid sidan av vad samhället kan göra på detta område.

Herr talman! Vid sidan av den statligt understödda nykterhetsverksamheten och narkomanvården växer det fram olika former av enskild verksamhet, som i likhet med Länkrörelsen på kort tid har kunnat uppvisa tidigare knappast väntade resultat. Det finns flera sådana former men en som jag skulle vilja nämna och som även herr Wiklund apostroferade utgör Lewi Pethrus' stiftelse för filantropisk verksamhet. Den har arbetat mycket framgångsrikt och har på kort tid kunnat uppvisa mycket goda resultat. Den har också tillsammans med andra anstalter varit föremål för ett par vetenskapliga utredningar, och båda dessa har på ett alldeles speciellt sätt bekräftat denna verksamhets oerhörda betydelse. Det är ett par komponenter som dessa utredningar har påvisat som betydelsefulla när det gäller att kunna återföra en alkoholskadad person till ett normalt liv. Det är för det första den religiösa omvändelsen och för det andra den miljö som den alkoholskadade lever i under återanpassningstiden.

Eftersom jag befarar att den reservation som föreligger vid den här punkten inte vinner kammarens beaktande,

tycker jag att den verksamhet som jag här apostroferat ändå borde kunna få hedras genom att till kammarens protokoll tas in ett par mycket korta avsnitt från de båda nämnda utredningarna. Den ena har gjorts av religions-sociologiska institutet i Stockholm, och jag läser ett kort avsnitt om vårdför-

»Den enskilde kommer ofta till ifrågavarande miljö med ett akut behov av hjälp. Vederbörande har ofta en längre tid haft besvär med spriten, och många gånger kommer man till just den här miljön i samma situation som den drunknande som griper efter halmstrået. Redan första dagen konfronteras vederbörande med nya företeelser, vilka han — om han varit på t. ex. en »tork» av vanligt slag — aldrig mött tidigare. Praktiskt taget varje dag förekommer någon form av gudstjänst, och vederbörande får där ofta höra vittnesbörd från personer som varit minst lika illa ute som han själv men nu börjat om igen. Den enskilde individen tvingas på ett helt annat sätt än på andra ställen engagera sig i, och uppgå i, en rörelse med religiös prägel. Individens »privata jag» blir inte längre isolerat; han har att välja mellan att acceptera eller också stå utanför gemenskapen. Vidare tilldelas han en uppgift, snart nog, och för första gången på länge känner individen att han betyder någonting. Vid de olika mötena blir individen ofta nog starkt aktiverad och får själv snart nog vittna. För många börjar den snäva och begränsade intressesfären, som kännetecknar just alkoholister, att vidgas. Många upplever det hela som en stor förvandling. För en del kommer denna gradvis, för andra kommer den på ett ögonblick, i själva vad man kallar omvändelseögonblicket — — — . När individen repat sig tillräckligt, finnes ofta nog möjligheter till arbete i skyddad miljö vid Stiftelsens egna fabriker längre upp i landet. Efter en längre tid där kan vederbörande slussas ut i samhället igen.»

Bidrag till Länkrörelsen m. m.

Så vill jag ur en utredning som har gjorts vid Uppsala universitet citera ett avsnitt beträffande resultat och uppföljning av arbetet — det gäller liksom i det förra fallet Strandgården:

»Sedan verksamheten startade har över 400 personer vistats på Strandgården. Av dessa är nu cirka 100 personer återställda, d. v. s. de har efter en omvändelse fört ett helt nyktert och socialt skötsamt liv och är nu tillbaka i samhällsproduktionen, ytterligare 100 personer är på god väg och kan rubriceras som rehabiliterade med viss risk för återfall. Cirka 100 personer är under behandling och på väg att bli rehabiliterade, medan de återstående 100 personerna ännu inte visat tecken på bättring och har stor återfallsrisk. I en del fall har också återfall skett. Genom en snabb huvudräkning visar dessa siffror, att 25 % av patienterna är nu återställda och ytterligare 25 % med viss reservation. En 50-procentig rehabiliteringschans är en hög siffra, som knappast någon alkoholistanstalt i Sverige kan visa upp.»

Herr talman! Man undrar hur länge en sådan verksamhet skall behöva bedrivas innan samhället får upp ögonen för att den är värd dess stöd. Visst förekommer ett kommunalt stöd, men det skulle innebära ett helt annat erkännande åt verksamheten om det nu aktuella anslaget hade ökats och reglerna ändrats så att bidrag kunnat ges i vidare utsträckning än som nu sker.

Det finns också en annan aspekt på denna fråga. Riksdagen har nyligen antagit en ny stadga för enskilda sjukhem, vilken inte osannolikt kan medföra sådana ökade krav på en verksamhet av detta slag, att kostnadsstegringar uppkommer. Det kan även därför vara befogat att staten medverkar och skjuter till pengar.

Herr talman! Med detta har jag velat yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Fridolfsson* i Stockholm (m).

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! Jag tror jag vågar försäkra att väsentligt flera än de, som är antecknade som reservanter, i och för sig skulle vilja sluta upp kring kravet på stöd åt ideella och religiösa organisationer, som verkar bland alkoholmissbrukare. Men vi förmenar att kravet är ställt på fel punkt. Här gäller det ju anslag till Länkrörelsen. Visserligen har, såsom herr Wiklund i Stockholm påpekade, även läkemedelsmissbrukarorganisationerna fått del av detta anslag, och i dessa organisationer ingår väl åtskilliga personer som inte själva är läkemedelsmissbrukare men som vill engagera sig i verksamheten. Det finns väl också en del sådana personer inom Länkrörelsen. Vi skall dock framför allt beakta att detta anslag är avsett för att stödja missbrukarorganisationer. Den som har haft kontakt med dessa organisationer vet att de är mycket måna om att betona sin särart och egenart. Jag tror det skulle vara mycket olyckligt att blanda in andra organisationer när det gäller att få anslag på denna punkt.

Till motionärerna skulle jag helt enkelt vilja säga: Kom igen med en motion på en annan punkt i statsverkspropositionen än denna! Även om ni inte får majoritet i utskott och kammare, bör ni i varje fall få betydligt flera anhängare än om kravet ställs på detta sätt under punkten Bidrag till Länkrörelsen m. m.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag vill bara påpeka att motionsyrkandet går ut på att det ur detta anslag skulle ges bidrag till »gemenskapsfrämjande arbete». Det gäller alltså här enbart denna specialaktivitet utövad av de huvudmän vi angivit, inte dessa organisationers verksamhet som sådan. Denna gemenskapsfrämjande verksamhet är avsedd spe-

Statens arbetsklirik

cifikt för den kategori av människor vi här talat om, nämligen vad som kallats de utstötta. Jag vill ha sagt detta till utskottets ärade ledamot herr Andersson i Knäred.

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! Det är väl ingen tvekan om att vi är väl medvetna om att den utökning av anslaget som motionärerna föreslår är avsedd för ideella och religiösa organisationers arbete just inom den här kategorin människor. Punkten gäller dock anslag till Länkrörelsen m. m., d. v. s. till missbrukarorganisationer, och det måste, som sagt, vara riktigare att motionera på en annan punkt ett annat år. Jag tror att det i så fall finns utsikter till något större framgång än nu.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 10; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wiklund i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 34 i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 10 av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen till-

kännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Wiklund i Stockholm begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 148 ja och 45 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 35

Statens arbetsklirik

Kungl. Maj:t hade (punkten K 1, s. 189—190) föreslagit riksdagen att till Statens arbetsklirik för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 1 545 000 kr.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat de likalydande motionerna I: 655 av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* och II: 749 av fru *Frænkel m. fl.* i vad avsåge i motionerna gjord hemställan att riksdagen måtte besluta att till statens arbetsklirik under socialhuvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 316 000 kr. förhöjt anslag av 1 861 000 kr.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 655 och II: 749, de nämnda motionerna såvitt nu var i fråga, till Statens arbetsklirik för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 1 545 000 kr.

Reservation hade avgivits

11. beträffande *medelsanvisningen* av herrar *Axel Andersson (fp)*, *Per Jacobsson (fp)* och *Bengtson (cp)*, fru *Elvy Olsson (cp)* samt herrar *Wikström (fp)*, *Eliasson i Sundborn (cp)*, *Nilsson i Tvärålund (cp)*, *Andersson i Knäred (cp)*, *Mundebo (fp)* och *Westberg i Ljusdal (fp)*, som ansett att utskottet bort hemställa,

Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 655 och II: 749, de nämnda motionerna såvitt nu var i fråga, till Statens arbetsklirik för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 1 861 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Statens arbetsklirik har en rad väsentliga uppgifter. Bl. a. sysslar den med prövning av de handikappades förutsättningar för olika slag av yrkesverksamhet. Forskning på detta område pågår inom kliniken eller i klinikens regi. Man sysslar också med utbildning av personal för rehabilitering. Detta är självfallet en viktig verksamhet. Behoven är stora och resurserna räcker inte till. Trots vissa förbättringar då det gäller de totala resurserna för arbetsvården — jag tänker i detta sammanhang alltså även på arbetsmarknadsverket och landstingen — har väntetiderna för arbetsvård förlängts. En allt större andel är gravt arbetshindrade eller multihandikappade.

En större satsning på statens arbetsklirik — det gäller närmast ytterligare några tjänster på kliniken — skulle vara av största betydelse på grund av den nyckelroll som kliniken har på arbetsvårdens område.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 11 vid punkten 35.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Den beskrivning som herr Mundebo gav av statens arbetsklirik och dess situation är såvitt jag kan minnas helt korrekt. Läget är i dag det att Kungl. Maj:t har räknat upp anslaget till arbetskliniken med 200 000 kronor. Det ger utrymme för en personalökning som motsvarar två nya tjänster. Utskottsmajoriteten har godtagit vad Kungl. Maj:t har före-

slagit. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 11; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mundebo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 35 i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 11 av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mundebo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 123 ja och 63 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 36

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 37

Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade

Kungl. Maj:t hade (punkten K 4, s. 192—193) föreslagit riksdagen att till

Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade

Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 90 000 000 kr.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat

dels de likalydande motionerna I: 73 av herrar *Göran Karlsson* och *Lars Larsson* samt II: 151 av fru *Skantz m. fl.*, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om utredning angående möjligheten att införa statsbidrag för glasögon,

dels de likalydande motionerna I: 195 av herrar *Axelsson* och *Skagerlund* samt II: 227 av herr *Eriksson* i Arvika *m. fl.*, vari föreslagits att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att en översyn skedde av gällande bestämmelser om bidrag till tekniska hjälpmedel för handikappade, så att bidrag kunde utgå till de i motionerna omnämnda och andra hjälpmedel som hade visat sig vara av väsentlig betydelse för handikappade,

dels de likalydande motionerna I: 679 av herr *Erik Olsson m. fl.* och II: 762 av herr *Hedin m. fl.*, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att Kungl. Maj:t vidtog sådana ändringar som i motionerna anförts av bidragsfördelningen samt av handläggningen av bidragsärenden då det gällde dyrbara tekniska hjälpmedel till handikappade,

dels de likalydande motionerna I: 685 av fröken *Pehrsson* och herr *Olle Eriksson* samt II: 791 av fru *Nilsson* och herr *Josefson* i Arrie, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning om möjligheterna att erhålla statsbidrag till glasögon enligt vad som angavs i motionerna,

dels motionen II: 748 av fru *Eriksson* i Stockholm och herr *Lindkvist*.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 73 och II: 151 samt I: 685 och II: 791 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anför,

2. att riksdagen måtte till Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 90 000 000 kr.,

3. att riksdagen måtte

a. avslå motionerna I: 195 och II: 227,

b. avslå motionerna I: 679 och II: 762,

4. att riksdagen måtte avslå motionen II: 748.

Reservation hade avgivits

12. beträffande *översyn av bidragsbestämmelserna* av herrar *Bohman* (m), *Axel Andersson* (fp), *Per Jacobsson* (fp) och *Kaijser* (m), fru *Elvy Olsson* (cp), herr *Wikström* (fp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Nilsson* i Tvärålund (cp), *Mundebo* (fp), *Westberg* i Ljusdal (fp) och *Wennerfors* (m), som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen måtte som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservationerna anförde i anledning av motionerna I: 195 och II: 227 samt I: 679 och II: 762.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken LJUNGBERG (m):

Herr talman! Jag föreställer mig att statsrådet och chefen för socialdepartementet måste vara en ganska lycklig människa med tanke på just den punkt som vi nu skall avhandla. Han föreslår en så kraftig höjning som 30 miljoner kronor, och det vill utskottet utan vidare gå med på. Jag tror att upplevelsen vid utnyttjandet av de medel som genom detta anslag ställs till förfogande verkligen måste vara en lyckokänsla. Om någonting är glädjande i den tid av snabb teknisk utveckling som vi lever i, så är det väl att tekniskt utvecklingsarbete i så stor utsträckning har kommit att inriktas också på hjälp till de handikappade; människor som varit isolerade, kanske utan rörelseförmåga, kan med teknikens hjälp komma in i ett levande

Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade

naturligt sammanhang med människor och arbetsförhållanden.

Det visar sig också att det här anslaget eggar fantasin. Fyra motionspar och en enkel motion har väckts i anslutning till anslagsäskandet. Utskottets majoritet har i förhållande till två av motionsparen varit positiv och menat att reglerna för anslaget kanske bör omprövas på ett sådant sätt att också statsbidrag för glasögon kan komma att utgå. Att glasögon är ett viktigt hjälpmedel vet alla som har fått använda glasögon sedan barndomen, och att de för många också är ganska kostsamma vet vi som är beroende av dem.

När det gäller andra ting som har upptagits i motionerna har emellertid utskottet inte varit lika välvilligt. Jag vill ett ögonblick gärna uppehålla mig vid en av de motioner som har avstyrkts av utskottets majoritet — det är en fyrpartimotion, undertecknad av många motionärer i denna kammare och även i första kammaren. Den gäller de dyrbara hjälpmedlen — permobilen och liknande fortskaffningsmedel, den tyska Meyra och andra, och det kan gälla sådana finurliga hjälpmedel som blås- och sugapparater med vilkas hjälp en i övrigt helt orörlig människa kan använda skrivmaskin. En hel mängd sådana hjälpmedel kostar mycket, och ju mer raffinerade hjälpmedel mot handikapp som det tekniska utvecklingsarbetet leder till, desto större anslag kommer det att behövas.

För de hjälpmedel som är omtalade i motionerna I: 679 och II: 762, som jag här åsyftar, beviljas statsbidrag; de är typgodkända av Kungl. Maj:t, med det finns några hakar. Den ena är att det tar mycket lång tid från den dag då den handikappade kommer underfund med möjligheten att söka bidrag för ett sådant hjälpmedel till den dag då den handikappade har det i sin ägo. Förväntningarna gör att den

tiden måste kännas extra lång. En annan och ännu värre besvikelse är om hjälpmedlet när det äntligen på allvar skall provas visar sig inte passa.

I det sammanhanget har motionärerna tagit upp två saker som jag vill stryka under. Den ena är att dessa elektriska bilar och rullstolar finnes i sådant antal att de kan utprovas redan när läkaren gör sin undersökning och när handikappinstitutet fullföljer den på socialstyrelsens vägnar, så att man redan innan den slutliga rekvisitionen görs är på det klara med att hjälpmedlet passar. Detta bör kunna förkorta väntetiden.

Den andra sak jag vill understryka är att man bör kunna förkorta handläggningsförfarandet. I den motion som är åberopad redogörs det närmare för hur detta skall kunna gå till — jag skall inte ta upp tiden nu strax före middagspausen med den saken. Jag vill bara hänvisa kammarens ärade ledamöter till den reservation som är fogad till punkt 37. Läser man reservationen noggrant, och läser man vad utskottet har skrivit under punkt 37, kan man tycka att skillnaderna egentligen är minimala, men det väsentliga i reservationen är att reservanterna vill att riksdagen skall uttrycka som sin uppfattning, att Kungl. Maj:t bör *vidta åtgärder* för att sådana hjälpmedel som visserligen är dyra men som betyder oerhört mycket för de handikappade kan nyttiggöras snabbare och i större utsträckning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid punkt 37.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Jag vill i likhet med fröken Ljungberg klart deklarera, att skillnaden mellan reservanternas och utskottsmajoritetens förslag är minimal. Reservanterna vill att utskottet skall förutsätta att Kungl. Maj:t snarast framlägger förslag om sådana ändringar som föreslås i motionerna. Utskottsmajorite-

Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade

ten menar för sin del att det pågår utredningar i dessa frågor och att det därför inte finns någon anledning för utskottet att ytterligare påpeka att det behövs sådana utredningar. Utskottsmajoriteten förutsätter således att Kungl. Maj:t snarast framlägger förslag till riksdagen när utredningsarbetet väl är avslutat.

När jag nu yrkar bifall till utskottets hemställan gör jag det i medvetande om att några motsättningar mellan utskottsmajoriteten och reservanterna egentligen inte föreligger i själva saken.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Låt mig först instämma med fröken Ljungberg när hon uttalar sin tillfredsställelse över att tekniken också kan medverka genom att ge hjälpmedel åt de handikappade. Alla känner vi till och har kanske på nära håll i vår dagliga gärning sett vad hjälpmedel betyder för en handikappad. Vi har sett hur specialkonstruerade fordon har gjort det möjligt för en människa att kunna börja ett nytt liv. Det finns mängder av exempel på hur tekniska hjälpmedel kan bryta hennes isolering. Vad som inte är minst viktigt är hur tekniska hjälpmedel många gånger kan återinpassa en människa i förvärvslivet. Mycket har satsats på detta område — det skall vi öppet erkänna — men det finns fortfarande områden, där vi från samhällets sida kan göra en ytterligare insats men där en majoritet av riksdagen skjuter hjälpen obestämt framåt i tiden.

Låt mig bara säga några ord om en motion, som jag har väckt tillsammans med några kamrater i denna kammare. Det gäller en detalj, kanske många säger, men det är enligt min uppfattning en rätt väsentlig detalj, nämligen utvidgad hjälp till de hörselskadade. Bidrag lämnas nu till inköp av hörapparater men inte till batterier för drift av dessa apparater. I många fall är just kostna-

der för batterier, slingor och andra tillbehör mycket betydande för de hörselskadade.

Statsutskottet hänvisar till förra årets skrivning med anledning av en liknande motion. Vad säger då utskottet i detta utlåtande från förra året? Jo, utskottet hänvisar till ett uttalande av departementschefen, där denne framhåller att frågan har en avsevärd räckvidd. Departementschefen pekar på att bidrag utgår till inköp av cirka 20 000 hörapparater per år och att ställningstagande angående bidrag till batterier m. m. inte kan ske förrän en utredning och en översyn av bestämmelserna har skett. Men det är just detta som vi motionärer har begärt. Vi har begärt en översyn av bestämmelserna, som gör det möjligt att ge bidrag till drift av hörapparater. I fjolårets skrivning, som återopas, framhölls också att det då var mindre än ett år sedan tillämpningsföreskrifterna till den nya hjälpmedelskungörelsen utfärdades. I utlåtandet då sade man, att man därför ville få en viss erfarenhet av bidragsgivningen. Det är ett skäl som väl ändå i år är litet svagt att hänvisa till.

Jag måste säga att jag är förvånad över att utskottet inte har kunnat enas om den mening som reservanterna har tagit in i sin reservation. Jag är särskilt förvånad över detta med anledning av att utskottets talesman herr Bergman här står upp och säger att vi är ense. Då tycker jag, herr talman, att det hade hedrat utskottet, om det hade enats om dessa synpunkter också vad beträffar de handikappade i stort och de hörselskadade liksom man enades när det gällde statsbidrag till glasögon.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Under denna punkt finns ett par motioner, där jag har varit medmotionär, vilka båda motioner har avstyrkts av utskottet.

Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade

I den ena har herr Lindkvist och jag begärt att ultravioletter lampor skulle kunna lämnas som tekniskt hjälpmedel till psoriasispatienten. Den motionen har utskottet avstyrkt på ett litet nonchalant sätt. Vi har sagt att i dag anser inte socialstyrelsen att det är ett tekniskt hjälpmedel. Utskottet avstyrker motionen med att säga att, eftersom det inte är något tekniskt hjälpmedel, kan det inte uppföras på listan som ett sådant hjälpmedel. I andra liknande frågor har riksdagen uttalat en mening, och sedan har hjälpmedlet i fråga hänförs till gruppen tekniska hjälpmedel. Alldeles nyss har vi fått genomfört att insulinsprutor blivit kostnadsfria som tekniska hjälpmedel åt diabetiker. De har tidigare inte ansetts som tekniska hjälpmedel. I lika hög grad måste en sådan här lampa, som är väsentlig för en psoriasisjuk, kunna hänföras till gruppen tekniska hjälpmedel.

Jag kommer inte att yrka bifall till min motion, eftersom ingen inom utskottet har bevärdigat den med något verkligt intresse. Men jag kommer på annat sätt att verka i överensstämmelse med motionens syfte. Om det inte blir någon ändring till nästa år återkommer vi. Då räknar vi också med att utskottet skall hjälpa oss genom påtryckningar, så att dessa lampor blir ett sådant tekniskt hjälpmedel som man kan erhålla gratis.

Den andra motionen är den som fröken Ljungberg pläderat för. Tyvärr har utskottsmajoriteten tagit ställning bara till ett par av de andra motionerna i detta sammanhang och uttalat att beträffande dessa Kungl. Maj:t bör ta upp dem till en allvarligare prövning.

Den motion som jag står bakom har synnerligen många varit med om. Herr Bergman sade att det är liten skillnad mellan utskottsmajoritetens och reservanternas mening, och då menar han väl också motionärernas, men det är i alla fall den skillnaden att utskottsmajoriteten avstyrker medan reservanterna

framhåller att de vill ge allvarligt eftertryck i fråga om dessa mycket dyra hjälpmedel som i dag inte står till buds när de borde göra det. Vi bestämmer mycket här i riksdagen som ser mycket bra ut, men i verkligheten kan en handikappad sitta utan att få vad han behöver samtidigt som han blir utsatt för ett eländigt trassel. Det blir ingenting av det hela. Man kan säga att vi har beslutat om saken, men verkligheten ser annorlunda ut. När det nu finns ett så påtagligt bevis på att systemet inte fungerar, trots att människor drömmer om att få ett verkligt hjälpmedel, irriteras vederbörande mer än om de inte hade en aning om att de kan erbjudas ett hjälpmedel. Vi skulle kunna ge de här motionerna det stöd som ligger i att vi röstar för reservationen. Kungl. Maj:t mister ingenting av sin prestige om Kungl. Maj:t får detta mycket bestämda uttalande från riksdagen. Här är det inte fråga om man är borgerlig eller socialdemokrat. Är man engagerad beror det mest på att man haft förmånen, jag skulle nästan vilja säga lyckan, att få delta i detta arbete och se vad som verkligen kan göras med ett beslut.

Trots att det här gäller en borgerlig reservation — jag använder orden »trots att» eftersom jag ju själv är socialdemokrat — har de motioner på vilka den bygger intresserade från alla partier, och därför vore det lyckligt om kammarerna biföll reservationen och därmed gav socialministern det stöd han kan behöva för att få ytterligare fart på denna fråga. Det skulle vara till gagn för samtliga partier och naturligtvis inte minst för de handikappade själva, som då kunde känna att vi tar deras frågor på allvar. Hittills har det ju varit rätt mycket trassel.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservation som finns fogad vid punkten 37 i statsutskottets förevarande utlåtande.

I detta anförande instämde herr Lindkvist (s).

Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade

Herr BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det förhållandet att ingen har bevärdigat fru Erikssons i Stockholm motion med någon reservation sammanhänger med en enkel, saklig värdering. Motionärernas förslag är nämligen inte att statsbidrag skall utgå till ett hjälpmedel för handikappade utan till viss behandlingsapparat, och som det står i utskottets utlåtande ankommer det på sjukvårdens huvudmän att svara för sådana saker. Det är den bedömningen som har legat till grund för utskottets ställningstagande, och det har väl också varit orsaken till att ingen har knutit någon reservation till fru Erikssons i Stockholm motion. Här är det alltså inte fråga om något ställningstagande till behovet i och för sig utan till anslagets karaktär.

Herr Eriksson i Arvika och andra talare har diskuterat huruvida det i den tidigare berörda frågan rätt några delade uppfattningar eller inte. På den punkten har jag bara sagt att skillnaderna i uppfattning är små.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Både på forskningens område och när det gäller utvecklingen av tekniska hjälpmedel för handikappade har det gjorts mycket; det har jag kunnat konstatera som ordförande i en handikappförening, där man är mycket glad över den utveckling som skett. Men man finner också att det jämsides med denna utveckling finns en uppsjö på uppslag för att förbättra de handikappades situation.

Under punkten 37, angående bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade, har utskottsmajoriteten avstyrkt ett antal motioner vilka utmynnar i krav på ökade möjligheter för handikappade att erhålla tekniska hjälpmedel. De handikappades rätt till en så god anpassning som möjligt till samhället med avseende på boendemöjligheter, arbetsmöjligheter etc. torde väl vid det här laget dess bättre vara allmänt erkänt.

De handikappades möjligheter att leva under förhållanden motsvarande vad som gäller för dem som har den stora förmånen att vara befriade från handikapp torde vara beroende av tillgången till riktiga tekniska hjälpmedel. Det är samhällets oavvisliga skyldighet att se till att dessa möjligheter finns.

Statsutskottet har på denna punkt i sitt utlåtande hänvisat till pågående utredning och har med anledning därav yrkat avslag på motionerna. Med hänsyn till att ett utredningsarbete oftast drar långt ut på tiden föreligger risk för att tillgodoseendet av de handikappades berättigade behov av tekniska hjälpmedel försenas. Jag kan inte underlåta att säga att det skulle vara en skam för vårt land, om vi inte skapade möjligheter för dessa människor att så långt möjligt också i verklig mening vara människor.

I reservationen 12 hemställes om att utskottets utlåtande skall inskjutas att Kungl. Maj:t till riksdagen snarast bör framlägga förslag om sådana ändringar som yrkats i nämnda motioner, vilket också bör ges Kungl. Maj:t till känna. Det skulle vara högst egendomligt om riksdagen inte kunde göra ett sådant uttalande.

Jag delar helt fru Erikssons i Stockholm uppfattning att detta inte är någon partipolitisk fråga. Alla partier har ju samma uppfattning om saken. Vi borde kunna göra en gemensam ansträngning och manifestera vår vilja att åstadkomma en snabb utveckling när det gäller tekniska hjälpmedel för de handikappade.

Med anledning av ärendets stora vikt och innebörd vädjar jag till kammaren att rösta för reservationen 12 vid punkt 37 i statsutskottets utlåtande nr 5.

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Som huvudmotionär i den fråga som gäller de dyrbara tekniska hjälpmedlen för handikappade

Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade

vill jag också säga några ord.

Alla torde vara överens om principen att de handikappade genom medverkan från det allmänna — och inte minst genom vår medverkan här i riksdagen — så långt som det över huvud taget är möjligt skall få hjälp att leva ett liv som nära överensstämmer med friska människors. Jag tror inte heller att någon hesiterar för de kostnader som blir en direkt följd av att man går efter den principen. Det är här inte i första hand kostnaderna det är fråga om, utan det gäller en omfördelning av ett anslag som finns. Man vill ha en sådan handläggning av ärendena att de människor, åt vilka ordinerats sådana här hjälpmedel, skall kunna få dem i rimlig tid och betydligt snabbare än för närvarande. De skall inte behöva vänta på att få av läkare ordinerade hjälpmedel mer än 30 veckor efter ordinationen. För övrigt tar det i allmänhet över ett år från det man först börjat ansöka om ett hjälpmedel tills man slutligen får det. Det är närmast omänskligt att det skall vara så. Det borde från alla synpunkter vara rationellt att den läkare, som ordinerar vederbörande handikappad detta hjälpmedel, har möjlighet att omedelbart lämna ut hjälpmedlet, i första hand för klinisk prövning under en kortare tid. Visar det sig att hjälpmedlet passar för den handikappade, kan läkaren definitivt ordinera det. Sedan kan ju ärendet gå vidare i socialstyrelsen, ty det är framför allt där som ärendet tar mycket lång tid, och man får så småningom ett slutgiltigt beslut. Det viktiga är ju ändå att patienten får sitt hjälpmedel i rimlig tid.

Förslaget innebär att ärendena i fråga om utlämnande av hjälpmedel handläggs på samma sätt som nu sker beträffande andra, inte särskilt dyrbara hjälpmedel. I praktiken går för övrigt 98 procent av anslaget till dessa hjälpmedel, och det är bara 2 procent som

går till särskilt dyrbara hjälpmedel.

Om den nuvarande handläggningen skulle läggas om på det sätt som föreslås i motionen, innebär det givetvis att det måste finnas ett buffertlager av t. ex. eldrivna rullstolar för att läkaren direkt skall kunna lämna ut dem till patienten. Detta innebär i sin tur att en viss del av anslaget måste tas i anspråk för anskaffning av ett sådant buffertlager. I motionen har föreslagits att 10 procent av anslaget skall användas för detta ändamål. En sådan ordning skulle ju också innebära mycket väsentliga fördelar. Den skulle förenkla marknadsföringen och möjliggöra att dessa hjälpmedel tillverkades i serier på ett helt annat sätt än nu är fallet. Detta skulle alltså medföra att hjälpmedlen blev betydligt billigare än för närvarande är fallet.

Jag tycker således att det föreligger mycket starka skäl för ett bifall till reservationen. Även om utskottets talesman säger att det inte råder så stor skillnad i detta avseende, innebär ett bifall till reservationen ett klart ställningstagande av riksdagen att departementschefen så snart som möjligt skall föreslå en lösning i motionens syfte. Det starkaste skälet är väl givetvis det rent humanitära.

Jag har direkt och indirekt haft kontakt med många handikappade, som fått sådana här elektriskt drivna rullstolar, och därvid fått klart för mig vilken oerhörd lättnad det innebär för dessa människor att få ett sådant här hjälpmedel. Deras självförtroende har ökat, och deras kontaktmöjligheter med samhället och med andra människor har i allra högsta grad underlättats. Det har blivit ett helt nytt liv för dem, och då är det verkligen värt — tycker jag — att riksdagen bidrar till att dessa människor så snart som möjligt kan få dylika hjälpmedel. Jag vill därför, i likhet med vad fru Eriksson i Stockholm nyss gjorde, varmt vädja till kamma-

Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade

rens ledamöter att i det här fallet stödja reservationen, som jag själv yrkar bifall till.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 3

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 12; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Ljungberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammararen bifaller statsutskottets hemställan i punkten 37 mom. 3 i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammararen bifallit reservationen 12 av herr Bohman m. fl.

Sedan kammararens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 94 ja och 98 nej, varjämte 1 av kammararens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammararen hade alltså bifallit reservationen 12 av herr Bohman m. fl.

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammararen att uppskjuta behandlingen av återstående punkter i förevarande utlåtande samt behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammararens ledamöter åtskildes härefter kl. 17.09.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 1 april

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1

Utgifterna inom socialdepartementets verksamhetsområde

Herr talmannen meddelade, att överläggningen rörande statsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1970/71 inom socialdepartementets verksamhetsområde jämte motioner, nu komme att fortsättas.

Punkterna 38 och 39

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 40

Bidrag till driften av särskolor m. m.

Sedan punkten föredragits anförde

Herr LARSSON i Öskevik (cp):

Herr talman! Under punkten 40 i utlåtande nr 5 har statsutskottet behandlat fyrpartimotioner vari hemställts om utarbetande av ändrade bestämmelser om statsbidrag till omsorger om psykiskt utvecklingsstörda.

Den nya omsorgslagen, som trädde i kraft 1968, har med de tillämpningsregler som åtföljde den inneburit en mycket hård satsning på detta speciella vårdområde. Vi motionärer har inte kritiserat de intentioner till upprustning av ett vårdområde som 1968 års omsorgslag var ett uttryck för. Givetvis är en förbättring av villkoren för

undervisning och vård av psykiskt utvecklingsstörda angelägen, och en sådan utveckling var också påbörjad inom landstingen långt före 1968. Motionerna är snarast ett uttryck för den oro som ansvariga förtroendevalda inom landstingen oavsett partifärg känner för de ekonomiska följderna av riksdagens beslut. Enligt uppgifter från mitt eget läns landsting har dess nettoutgifter för omsorgsstyrelsens verksamhetsområde ökat från 4,7 miljoner kronor år 1965 till nära 14 miljoner kronor år 1969. Utvecklingen torde vara ungefär likartad i alla landstingsområden. Alla ansvariga vet också att kostnaderna kommer att stiga ytterligare.

Statsutskottet avstyrker bifall till motionerna med motiveringen att en översyn kommer att göras av reglerna om statsbidrag till särskoleverksamheten. Denna översyn är givetvis av värde, men inte heller med en eventuell förbättring av statsbidragen till särskoleverksamheten löser man kostnadsproblematiken för omsorgsområdet i stort. Särskoledelen av omsorgsverksamheten är inte den mest kostnadskrävande. Det är på vårsidan kostnaderna ökar mest, och särskilt öppenvårdens kostnader kommer att öka mycket starkt när omsorgslagens intentioner om individuell vård och träning skall till fullo genomföras i praktiken.

Vården av psykiskt utvecklingsstörda har ju som målsättning att den utvecklingsstörde så långt individens handikapp tillåter skall beredas möjlighet att leva ett normalt liv. Detta förutsätter ett tidigt omhändertagande med igångsättning av olika inlärningsaktiviteter gällande personlig hygien, dagliga bestyr, talträning, rörelsegymnas-

Bidrag till De handikappades riksförbund

tik m. m. Denna träning måste i många fall oavbrutet fortsätta för att inte tidigare uppnådda resultat skall spolie- ras. Medvetandet om dessa speciella förhållanden var säkerligen orsaken till att utredningen angående omsorger om psykiskt utvecklingshämmande föreslog utökade statsbidrag till omsorgsverk- samheten, ett förslag som i denna del inte godtogs av regeringen. Samma in- sikt i problemen kännetecknade ock- så andra lagutskottets år 1967 av riksdagen godkända utlåtande, vari fram- hölls att det fanns fog för en översyn av statsbidragsbestämmelserna beträ- fande personalkostnader inom omsorgs- området, vilket gavs Kungl. Maj:t till känna genom skrivelse.

Av det sagda framgår att jag anser att utskottet tagit alltför lätt på denna för landstingens ekonomi synnerligen betydelsefulla fråga. Jag har inte nu för avsikt, herr talman, att yrka bifall till motionerna I: 205 och II: 232. Mot ett enigt statsutskott torde vi kämpa för- gäves, men jag hoppas givetvis att Kungl. Maj:t vid översynen av stats- bidragsbestämmelserna beträffande sär- skolesektorn även skall beakta de starkt stegrade kostnaderna på vårdsidan i omsorgsverksamheten för psykiskt ut- vecklingsstörda.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41

Bidrag till De handikappades riksförbund

Kungl. Maj:t hade (punkten K 10, s. 202—203) föreslagit riksdagen att till Bidrag till De handikappades riksför- bund för budgetåret 1970/71 anvisa ett anslag av 450 000 kr.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat de likalydande motionerna I: 655 av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* och II: 749 av fru *Frænkel m. fl.* i vad av-

såge i motionerna gjord hemställan att riksdagen måtte besluta att till Bidrag till De handikappades riksförbund under socialhuvudtiteln anvisa ett i för- hållande till Kungl. Maj:ts förslag med 200 000 kr. förhöjt anslag av 650 000 kr.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 655 och II: 749, de nämnda motionerna såvitt nu var i fråga, till Bidrag till De handikappades riks- förbund för budgetåret 1970/71 anvisa ett anslag av 450 000 kr.

Reservationen hade avgivits

13. beträffande *medelsanvisningen* av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Wikström, Mundebo* och *Westberg* i Ljusdal (samtliga fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 655 och II: 749, de nämnda motionerna såvitt nu var i fråga, till Bidrag till De handikappades riks- förbund för budgetåret 1970/71 anvi- sa ett anslag av 650 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde där- vid:

Fru FRÆNKEL (fp):

Herr talman! Jag tror att vi samtliga i denna kammare är överens om att de handikappades olika intresseorganisa- tioner är av den allra största betydelse. Föreningarna är ju opinionsbildande. De ger information och service åt sina medlemmar. De skapar för de handi- kappade kontakter med yttervärlden och bidrar på det sättet till att mot- verka isolering.

Till somliga handikappsorganisa- tioner utgår statligt stöd och till andra inte. De senare får klara sig på anslag från kommuner och landsting eller med hjälp av frivilliga insatser. Någon verk- ligt klar överblick av principerna för det statliga stödet till dessa handikapp- organisationer är svårt att få fram. Man

Bidrag till Hörselfrämjandets riksförbund

kan liksom vara konstatera, att en del som t. ex. FUB — Riksförbundet för utvecklingsstörda — och MS — Riksföreningen för multipelskleros — inte får statligt stöd medan andra föreningar får. Enligt min mening borde en bättre redovisning lämnas för att möjliggöra en rättvisare bedömning av vilka organisationer, som bör komma i åtnjutande av det statliga stödet.

De handikappades riksförbund intar dock enligt min mening en särställning bland intresseorganisationerna genom sin breda verksamhet ibland olika slag av rörelsehindrade. Verksamheten omfattar rekreationshem och regional konsulentverksamhet. Organisationen anger sitt medelsbehov för budgetåret till 1 446 000 kronor, varav departementschefen endast tillstyrker 450 000 kronor. I motion 749 i denna kammare begär vi en uppräknig av anslaget med 200 000 kronor. Vi är alldeles medvetna om att även detta är mycket otillfredsställande, men det är i alla fall en liten höjning som inte tar alltför djupt i budgeten.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen 13 vid punkten 41.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Det är naturligtvis så som fru Fränkel säger, att alla i den här kammaren — även de som inte är i plenisalen just nu — har den mening- en att den organisation det nu gäller är av allra största betydelse. Ett uttryck för det är också att regeringen för innevarande år föreslog en höjning med 50 000 kronor mot året dessförinnan. För kommande år föreslås en ökning med 100 000 kronor, och det är ett sätt att visa uppskattning för en organisations verksamhet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan, som alltså innebär en uppräknig av anslaget med 100 000 kronor.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 13; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Fränkel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 41 i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 13 av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Fränkel begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 146 ja och 40 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

*Punkten 42***Bidrag till Hörselfrämjandets riksförbund**

Kungl. Maj:t hade (punkten K 11, s. 203—204) föreslagit riksdagen att till Bidrag till Hörselfrämjandets riksförbund för budgetåret 1970/71 anvisa ett anslag av 485 000 kr.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat de likalydande motionerna I: 655 av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* och II: 749 av fru *Fränkel m. fl.* i vad av-

Bidrag till Hörselfrämjandets riksförbund

såge i motionerna gjord hemställen att riksdagen måtte besluta att till Bidrag till Hörselfrämjandets riksförbund under socialhuvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 200 000 kr. förhöjt anslag av 685 000 kr.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 655 och II: 749, de nämnda motionerna såvitt nu var i fråga, till Bidrag till Hörselfrämjandets riksförbund för budgetåret 1970/71 anvisa ett anslag av 485 000 kr.

Reservation hade avgivits

14. beträffande *medelsanvisningen* av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Wikström, Mundebo* och *Westberg* i Ljusdal (samtliga fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 655 och II: 749, de nämnda motionerna såvitt nu var i fråga, till Bidrag till Hörselfrämjandets riksförbund för budgetåret 1970/71 anvisa ett anslag av 685 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fru **FRÆNKEL** (fp):

Herr talman! I motion II: 749 har vi också begärt en uppräknning med 200 000 kronor av statsanslaget till Hörselfrämjandets riksförbund. Detta hade begärt en anslagsökning på 445 000 kronor — departementschefen föreslår endast en ökning med 65 000 kronor. Vi motionärer anser att Hörselfrämjandet bedriver en så betydande kursverksamhet för vuxna hörselskadade att de väl kan behöva dessa 200 000 kr.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation 14 vid punkt 42.

I detta anförande instämde herr *Börjesson* i Falköping (cp).

Herr **BERGMAN** (s):

Herr talman! Av utskottets utlåtande framgår att Kungl. Maj:ts förslag innebär att riksförbundet får 240 000 kronor av begärda 250 000 för anordnande av pedagogiska kurser för vuxna hörselskadade samt 45 000 kronor — exakt samma belopp som förbundet har begärt — för sin kursverksamhet bland föräldrar till hörselskadade barn. Vidare har anslaget till riksförbundets centralbyrå räknats upp med 35 000 kronor. Totalt ökas alltså anslaget med 65 000 kronor i förhållande till anslaget under innevarande budgetår.

Utskottsmajoriteten har således godtagit Kungl. Maj:ts förslag, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställen, dels ock på bifall till reservationen 14; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Frænkel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställen i punkten 42 i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 14 av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter häfter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Frænkel begärde emeller-

Arbetskyddsstyrelsen — Arbetsmedicinska institutet

tid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 151 ja och 33 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 43

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 44**Arbetskyddsstyrelsen**

Sedan punkten föredragits anförde

Herr HÄLL (s):

Herr talman! Jag bryter säkert mot någon av de oskrivna lagarna här i huset när jag går upp och talar för en motion som har fått en så välvillig behandling i utskottet. Att jag gör det vid denna sena timme är ingen förmildrande omständighet, men jag hoppas att straffet skall bli lindrigare när jag nu erkänner på en gång.

Jag vill understryka min glädje över att motionen har fått en så välvillig behandling. Det finns många underjordsarbetare som hyser stark oro för situationen för arbetare under jord. Man vet nämligen inte särskilt mycket om hur miljöfaktorerna kommer att påverka hälsotillståndet i framtiden. Om förslaget blir verklighet och vi får det samarbete mellan yrkesinspektionen och arbetsmedicinska institutet som föreslås i motionen och som utskottet har uttalat sig så välvilligt om, är jag övertygad om att det inte bara är jag som är glad, utan den dagen kommer åtskilliga gruvarbetare i landet att hysa verklig glädje och tacksamhet över att förslaget har rönt en så välvillig behandling.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 45

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 46**Arbetsmedicinska institutet**

Kungl. Maj:t hade (punkten I:3, s. 213—217) föreslagit riksdagen

1. att bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en tjänst vid arbetsmedicinska institutet som byråchef i Ce 1,

2. att till Arbetsmedicinska institutet för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 7 800 000 kr.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat de likalydande motionerna I: 471 av herr *Nyman m. fl.* och II: 810 av herr *Tobé m. fl.*, vari bl. a. hemställts att anslaget till Arbetsmedicinska institutet uppräknades med ytterligare 500 000 kr. till 8 300 000 kr. för att möjliggöra utbildning av ett ökat antal företagsläkare, sköterskor och skyddsteknisk personal samt forskning kring arbetsmiljön, innefattande även kontorsmiljön.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en tjänst vid arbetsmedicinska institutet som byråchef i Ce 1,

2. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 471 och II: 810, de nämnda motionerna i vad avsåge medelsanvisningen, till Arbetsmedicinska institutet för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 7 800 000 kr.,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 471 och II: 810 i vad de ej behandlats under 2.

Reservation hade avgivits

15. beträffande *medelsanvisningen* av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Wikström, Mundebo* och *Westberg* i Ljusdal (samtliga fp), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

Socialattachéer

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 471 och II: 810, de nämnda motionerna i vad avsåge medelsanvisningen, till Arbetsmedicinska institutet för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 8 300 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Några av de mera väsentliga områdena för samhällets sociala reformarbete under 1970-talet kommer att vara arbetsmedicin, yrkeshygien, företagshälsovård och arbetarskydd. Kraven på de anställda stiger, det fordras mer kunskap, större säkerhet och större snabbhet i arbetet, och många blir fysiskt och psykiskt slitna av ett hårt arbete. »Var tionde slås ut» — så löd en tidningsrubrik för en tid sedan. Vi måste få bättre företagshälsovård, bättre arbetarskydd, större anställningstrygghet.

Vi inom folkpartiet har i en reservation begärt att anslaget till arbetsmedicinska institutet skall höjas med ytterligare 500 000 kronor för att man skall möjliggöra utbildning av flera företagsläkare och sköterskor och av skyddsteknisk personal samt forskning kring arbetsmiljö. Det finns goda skäl för att bifalla det förslaget.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 15 vid punkten 46.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! En del reservationer är sådana att man förvänar sig över att de har kommit till. Reservanterna måste inte bara ha ansträngt sig utan nästan ha överansträngt sig för att finna en anledning till att reservera sig.

Som utskottet har anfört i sitt yttrande har Kungl. Maj:t uppdragit åt arbetsmedicinska institutet att i samråd med socialstyrelsen verkställa utredning om utbildningen i företagshäl-

sovård och därmed sammanhängande frågor. I reservationen föreslås att institutet tills vidare skall få ett visst belopp till sitt förfogande för att snabbt kunna fylla ett akut behov av utbildning av läkare m. m.

Utredningsarbete pågår alltså för närvarande, och det skall vara slutfört före utgången av april i år. Det dröjer således bara högst en månad tills resultatet är klart och man vet vilken ställning man skall ta till utbildningens uppläggning i framtiden. Att nu kräva att institutet skall sätta i gång en snabbutbildning, kanske från helt andra utgångspunkter än utredningen kan komma fram till, är väl ganska meningslöst. Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 15 av herr Axel Andersson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 47

Socialattachéer

Sedan punkten föredragits anförde

Fru LEWEN-ELIASSON (s):

Herr talman! Vårt lands utrikesrepresentation byggs ut kontinuerligt och anpassas till nya krav. Man tar sikte på att få till stånd en allsidig bevakning av de svenska intressena och att inhämta informationer utifrån på olika områden. Bland uppgifterna för ut-

Socialattachéer

landsrepresentationen ingår också att sprida kunskaper om Sverige och svenska förhållanden. Områden som särskilt har intresserat utlänningar och gett goodwill för Sverige är svensk arbetsmarknadspolitik och socialpolitik. Löntagarorganisationernas verksamhet och förhållandet mellan arbetstagare och arbetsgivare ingår i den del av den svenska samhällsbilden som lockar fram frågor och informationskrav i olika delar av världen.

För utbyte av erfarenheter bl. a. på dessa områden har socialattachétjänsterna kommit till. Sådana finns nu i Washington för att täcka USA och Canada, i London för att täcka Storbritannien och Irland samt i Bryssel framför allt med anknytning till EEC-området. Enligt årets statsverksproposition inrättas dessutom en ny sådan befattning i Bonn.

I motionerna I: 683 och II: 781 har vi några socialdemokrater yrkat på att förslag snarast skall framläggas om inrättande av en socialattachébefattning även i Tokyo med Japan och Sydostasien som bevakningsområde.

Utskottet hänvisar i sitt avslagsyrkande på motionerna till att i årets statsverksproposition föreslås inrättande av en tjänst som ekonomisk attaché i Tokyo, vars innehavare man tänkt sig skall följa utvecklingen också på arbetsmarknaden och inom socialpolitiken i Japan. Detta låter bestickande.

Det är klart att det finns ett samband mellan de här bevakningsområdena som man har tänkt sig för denne man. Vi anser emellertid att man kan hävda att det blir svårt för en person, som skall ha sin huvudinriktning på den kommersiella sektorn, att samtidigt förstå och täcka det område som en socialattaché främst är inriktad på och skulle bevaka bättre. Det kan för övrigt nämnas att i Bryssel, vid EEC, har man funnit anledning att placera såväl en ekonomisk attaché som en socialattaché. Det är alltså inte något unikt arrange-

mang som motionärerna föreslår.

Jag har redan nämnt det intresse man utifrån visar för de svenska löntagarorganisationerna. Som bevis för det vill jag påpeka att under förra året mottog LO inte mindre än ett tiotal japanska studiedelegationer som kom till Sverige för att detaljgranska hur vi löser problemen. En förmedling av de här kunskaperna kan naturligtvis behöva effektiviseras och vi ser arrangementet med en social attaché som ett led i den utvecklingen. Det kan naturligtvis allra bäst ske just genom att man utnyttjar personer med särskilda kunskaper på det här området. Till socialattachébefattningarna har det också visat sig möjligt att rekrytera kvalificerade företrädare för den svenska fackföreningsrörelsen. Då kan man — och det är en inte så oväsentlig sak detta — tillföra UD personer med en erfarenhetsbakgrund, som är annorlunda än den diplomatfolk i regel har. Vi motionärer tror att detta i sig representerar ett värde.

Till sist vill jag säga att det är betydelsefullt att vi i de världsdelar, där vi har u-länderna och deras speciella problem, kan följa utvecklingen på så nära håll som möjligt i fråga om arbetsmarknadsförhållanden och när det gäller att hävda löntagarintressena. Även det talar för att vi snarast möjligt bör få till stånd en utbyggnad av socialattachéorganisationen i dessa världsdelar. De minnesgoda i kammaren kanske kan erinra sig att vi har diskuterat särskilt bistånd för att hjälpa fram sådana strävanden som de nämnda i u-länderna. Vi har exempelvis till våra investeringsgarantisystem knutit krav på att man i dessa länder skall garantera en fri fackföreningsrörelse. Alltså finns det anledning att också följa dessa frågor där ute.

Jag kan sålunda konstatera att det finns många goda skäl som talar för yrkandet i motionen, att en socialattachébefattning snarast inrättas med

Statens bosättningslånefond

Japan och Sydostasien som bevakningsområde. Utskottet har inte visat motsatsen, och jag tillåter mig våga utgå ifrån att regeringen snarast tar initiativ i denna fråga.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 48 och 49

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 50

Statens bosättningslånefond

Kungl. Maj:t hade (punkten IV:1, s. 251—252) föreslagit riksdagen att till Statens bosättningslånefond för budgetåret 1970/71 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat

dels de likalydande motionerna I: 72 av herr *Helén m. fl.* och II: 86 av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.*, vari hemställt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att ensamstående gäves rätt till bosättningslån på samma villkor som gifta,

dels de likalydande motionerna I: 655 av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* och II: 749 av fru *Fränkel m. fl.* i vad avsåge i motionerna gjord hemställan att bestämmelserna i kungörelsen om statliga bosättningslån ändrades så att även ensamstående handikappad gäves möjlighet att erhålla bosättningslån,

dels de likalydande motionerna I: 658 av herr *Högström m. fl.* och II: 743 av fru *Dahl m. fl.*, vari anhållits att riksdagen beslutade hemställa att Kungl. Maj:t föranstaltade om översyn och ändring av bosättningslånekungörelsen med tillämpningsföreskrifter, med särskilt beaktande av i motionerna framförda synpunkter.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte

a. avslå motionerna I: 72 och II: 86, I: 655 och II: 749 samt I: 658 och II: 743, de fyra sistnämnda i vad avsåge bosättningslån till vissa ensamstående,

b. i anledning av motionerna I: 658 och II: 743 i vad de ej behandlats under a som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

2. att riksdagen måtte till Statens bosättningslånefond för budgetåret 1970/71 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Reservation hade avgivits

17. beträffande *bosättningslån till ensamstående* av herrar *Axel Andersson* (fp) och *Per Jacobsson* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Wikström* (fp), *Mundebo* (fp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 72 och II: 86 samt I: 655 och II: 749, de två sistnämnda såvitt nu var i fråga, samt motionerna I: 658 och II: 743 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fru FRÄNKEL (fp):

Herr talman! Ännu en gång återkommer jag till vår motion II: 749 och till de handikappades situation i dag.

Denna gång är det deras bostadsförhållanden som bör uppmärksammas. Undersökningarna visar att många handikappade ännu bor i för dem mycket svårarbetade lägenheter, som saknar tillräckliga hjälpmedel. Ofta bor de kvar hos sina anförvanter, helt enkelt därför att de inte har råd att bilda ett eget hem. På grund av sitt handikapp vågar de också ofta inte ta steget fullt ut och ingå äktenskap, och som ensamstående kan de inte få bosättningslån.

Vissa kommuner som har ekonomiska möjligheter är faktiskt så generösa

att de ger en handikappad bidrag till hela bosättningen, medan man i andra kommuner skänker på frivilligt initiativ insamlade begagnade möbler och husgeråd. I dagens läge kan det nog vara ganska förnedrande för handikappade att behöva ta emot sådant.

Enligt motionärernas mening bör alltså reglerna i kungörelsen för de statliga bostadslånen ändras, så att lån kan utgå även till ensam handikappad som bildar eget hem.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till reservationen 17 vid punkten 50.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Vi har haft att behandla en rad motioner, och utskottet är enigt om att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall hemställa om en översyn av de nuvarande bostadslånereglerna för att åstadkomma en mindre restriktiv prövning vid långivningen. Däremot har utskottsmajoriteten inte övertygats beträffande motionsförslagen om att bostadslån skall kunna utgå till ensamstående. Jag vill fästa uppmärksamheten på att när riksdagen beslutade om inrättande av statens bostadslånefond var det för att stödja bosättningen mot bakgrunden av en relativt låg äktenskapsfrekvens och en hög äktenskapsålder. Därmed skulle tidiga äktenskap kunna främjas. Detta har inte hindrat att man slopat kraven på giftermål eller trolovning. De befolkningspolitiska motiv som låg bakom inrättandet av lånefonden går ju i och för sig lika bra ihop med de s. k. samvetsäktenskapen.

Annorlunda blir det om man vidgar låntagarkretsen till att omfatta även ensamstående. En sådan omprövning av bostadslånen har utskottsmajoriteten inte varit beredd att tillstyrka.

Vad beträffar den speciella grupp som i och för sig inte är berörd i reservationen men som fru Fränkel nämnde här, de handikappade, finns det ju spe-

Den allmänna arbetsgivaravgiften

ciella möjligheter för dem att få bisträckning, kanske inte i den omfattning som bostadslånen medger, men dock med hänsyn tagen till den speciella utrustning dessa människor är i behov av när de skall sätta bo.

Med hänvisning till det sagda yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 17 av herr Axel Andersson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 51

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 52

Lades till handlingarna.

§ 2

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtande och memorial:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att beställa viss utrustning till akademiska sjukhuset i Uppsala, och

nr 42, angående överlämnande till allmänna beredningsutskottet av två till statsutskottet hänvisade motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtande och memorial hemställt.

§ 3

Den allmänna arbetsgivaravgiften

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 10, med anledning av motioner om den allmänna arbetsgivaravgiften.

Den allmänna arbetsgivaravgiften

Utskottet behandlade i detta betänkande följande motioner:

1) de likalydande motionerna I: 56 av herr *Helén m. fl.* och II: 66 av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.*, vari hemställts, såvitt nu var i fråga,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde att 1968 års lokaliseringsutredning finge i uppdrag att skyndsamt behandla frågan om ett regionalt slopande av den särskilda arbetsgivaravgiften;

2) de likalydande motionerna I: 153 av herr *Karl Pettersson m. fl.* samt II: 924 av herrar *Petersson* i Gäddvik och *Nilsson* i Agnäs, vari hemställts

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde förslag om sänkning av arbetsgivaravgiften inom det av 1968 års lokaliseringsutredning i delbetänkandet »Lokaliserings- och regionalpolitik» (SOU 1969: 49) föreslagna stödområdet; samt

3) de likalydande motionerna I: 158 av herrar *Wikström* och *Eric Peterson* samt II: 177 av herr *Rimås m. fl.*, vari hemställts

att riksdagen beslutade att från allmän arbetsgivaravgift befria fri- och lågkyrkliga sammanslutningar samt andra ideella organisationer som för sin verksamhet i huvudsak vore beroende av insamlade medel samt att utskottet utformade erforderlig lagtext.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 56 och II: 66 i vad de behandlades i detta betänkande,

2) motionerna I: 153 och II: 924 samt

3) motionerna I: 158 och II: 177.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Tistad* (fp), *Sundin* (cp), *Gösta Jacobsson* (m), *Karl Pettersson* (m), *Österdahl* (fp), *Larsson* i Umeå (fp), *Enarsson* (m), *Sundkvist* (cp) och *Josefson* i Arrie (cp), vilka ansett att utskottet under 1 och 2 bort hemställa,

att riksdagen måtte — med anledning av motionerna I: 56 och II: 66 samt

I: 153 och II: 924 — i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att motionerna överlämnades till 1968 års lokaliseringsutredning för beaktande;

2) av herrar *Tistad* (fp), *Gösta Jacobsson* (m), *Karl Pettersson* (m), *Österdahl* (fp), *Larsson* i Umeå (fp), *Enarsson* (m), *Sundkvist* (cp), och *Josefson* i Arrie (cp), vilka ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 158 och II: 177 anta i reservationen framlagt förslag till förordning om ändring i förordningen (1968: 419) om allmän arbetsgivaravgift.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ENARSSON (m):

Herr talman! Till bevillningsutskottets betänkande nr 10 har avgivits två reservationer, och jag vill här i första hand något kommentera reservationen 1.

Frågan om med viika medel man skall kunna komma till rätta med rådande regionala olikheter vad gäller sysselsättning, inkomster och levnadsstandard har under flera år intagit en framträdande plats i den allmänna debatten. Utvecklingen med fortgående vikande sysselsättning inom framför allt de norra delarna av landet visar inga påtagliga tecken att upphöra. Ingående utredningar har gjorts, och förslag har numera även framlagts om förstärkning och vidareutveckling av regionalpolitiken, vilka förslag även inefattar delvis nya stödformer.

Ett medel, som vi reseranter anser angeläget att vidare undersöka, är att regionalt slopa eller sänka den allmänna arbetsgivaravgiften. Utskottsmajoriteten hänvisar nu till att lokaliseringsutredningen inte velat förorda skattepolitiken som medel för att styra företag och sysselsättning till vissa speciella landsdelar och till att en regional skat-

tepolitik är svår att tekniskt genomföra. Vidare skriver utskottet att en sådan skattepolitik enligt utredningen är »omotiverad med hänsyn till de möjligheter företagen enligt gällande bestämmelser har att skriva ned varulager och anläggningstillgångar och att avsätta medel till investeringsfonder».

Jag vill inte bestrida att det kan finnas visst fog för ett dylikt resonemang, men den åtgärd vi reserverar talar för är av delvis annan art än de skattefrågor som utskottsmajoriteten åberopar. Arbetsgivaravgiften är till sin natur en löneskatt och beräknas sålunda på löneutgiftens storlek samt utgår även om rörelsen visar underskott. Ett nedbringande av arbetsgivaravgiften skulle därför på annat sätt än egentliga beskattningsåtgärder påverka lönsamheten i företaget och bidra till en utjämning av olikheterna i kostnadsbelastningen mellan olika regioner. En viss jämförelse kan här göras med det nu framlagda förslaget om stöd i form av reducerade fraktkostnader.

Några praktiska svårigheter att genomföra reservanternas förslag torde inte föreligga, då underlaget för arbetsgivaravgiften är summan av utbetalda löner, vilket gör att åtgärden är lätt att avgränsa geografiskt. Den kan bli ett medel som bidrar till ökad sysselsättning i områden som är i behov härav. Trots att vårt förslag som sagt inte är svårt att praktiskt genomföra har vi emellertid inte ställt något direkt yrkande om lagstiftning, utan vi har för att få frågan allsidigt belyst begärt att ifrågavarande motioner överlämnas till 1968 års lokaliseringstudie för beaktande.

Herr talman! Reservationen 2 kommer här att behandlas av andra talare, men jag vill ändå redan nu yrka bifall till båda reservationerna.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Vid förevarande betänkande är fogade två reservationer, bak-

Den allmänna arbetsgivaravgiften

om vilka står de tre oppositionspartierna. Den första behandlar frågan om ett regionalt avskaffande av arbetsgivaravgiften. Detta ärende hör väl närmast hemma i den lokaliseringsdebatt som vi lär få i denna kammare när propositionen i detta ämne skall behandlas. Bevillningsutskottet har emellertid brutit ut denna fråga och behandlat den med förtur, och jag skall därför inte gå in på spörsmålet om lokaliseringen i hela dess vidd utan skall begränsa mig till enbart det område som behandlas i föreliggande betänkande.

Utskottsmajoriteten hänvisar till tekniska svårigheter och dessutom till att det finns andra vägar för konsolidering av företag än ett avskaffande av arbetsgivaravgiften. Situationen är emellertid sådan att det föreligger en obalans i sysselsättningsavseende, och det krävs olika åtgärder för att komma till rätta med detta förhållande. Arbetsgivaravgiften är ju en kostnad som har en ganska stor betydelse för företagen, och det skulle givetvis vara en betydande lättnad om denna avgift kunde avskaffas inom de områden där andra lokaliseringsåtgärder sätts in i stimulerande syfte.

Vi vet alla hur det är med lönsamheten i nystartade företag. Det tar sina år att få upp den, och vi har dessutom ett konkurrensläge som kan vara ganska besvärande även för redan etablerade företag. Borttagandet av arbetsgivaravgiften skulle innebära en klar stimulans och skulle med säkerhet locka företag att etablera sig inom områden där de skulle slippa denna kostnad.

Nu hänvisar utskottsmajoriteten till att företagen har stora möjligheter att konsolidera sig på annat sätt, men det gäller ju företagsamheten över huvudet, oavsett var den finns i landet. Det gäller således inga speciella regler inom det stödområde som vi brukar tala om. Vill man prioritera vissa områden, måste man naturligtvis ge dem en särskild förmån, och det går ju knap-

Den allmänna arbetsgivaravgiften

past att hänvisa till de allmänna villkoren för företagen vad beträffar avskrivningar, avsättning till fonder o. s. v.

Vi anser därför att 1968 års lokaliseringensutredning bör ta upp den här frågan och undersöka huruvida den av motionärerna anvisade åtgärden bör ingå i ett kommande förslag för att stimulera företagsamhet i det norra stödområdet. Vi reserverar oss anser att stimulansåtgärder fordras inte bara på ett håll utan på flera. Den här detaljen skulle säkert främja en etablering i området.

Den andra reservationen till betänkandet gäller arbetsgivaravgiften för ideella organisationer. Vi reserverar oss ansett att avgiften borde slopas för dessa organisationers del. Här gäller det rent ideell verksamhet utan vinstintresse, och finansieringen sker enbart med frivilliga gåvor. Utskottsmajoriteten hänvisar till svårigheterna att finna normer som skulle tillgodose rättvisekravet. En sådan ståndpunkt kan vi givetvis inte godta, ty den verkar alltför konstlad. Finns viljan, finns naturligtvis också möjligheter att tillskapa bestämmelser som slår på ett rättvist sätt.

Det är obestriddligt att denna enprocentiga löneskatt drabbar orättvist. Vi accepterar den då det gäller merkanthil verksamhet o. d., men rent ideell verksamhet, som är byggd på frivilliga gåvor, tycker vi att det måste vara gallet att skattebelägga. Om viljan funnes, skulle det — som sagt — gå att rätta till förhållandena. Men saknas viljan, och anser man att vårt förslag inte medför någon rättvisa, skall man i likhet med utskottsmajoriteten avstyrka motionerna. Denna fråga har varit uppe tidigare i kammaren. Vi vidhåller vår ståndpunkt att det är fråga om en orättvisa som borde rättas till.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de två reservationer som är fogade till utskottsbetänkandet.

Herr JOSEFSON i Arrie (cp):

Herr talman! I det föreliggande betänkandet från bevillningsutskottet behandlas den allmänna arbetsgivaravgiften.

I den första till utskottsbetänkandet fogade reservationen berörs frågan om att använda den allmänna arbetsgivaravgiften såsom ett stimulansinstrument i sysselsättnings- och lokaliseringpolitiken. Som framgår av reservationen anser vi reserverar oss att man bör undersöka möjligheterna att inom vissa delar av landet, främst i Norrland, slopa denna avgift. Utan tvivel skulle det ha en viss betydelse för att stimulera näringslivet och för att förbättra sysselsättningsmöjligheterna. Visserligen har det i dagarna lämnats en proposition i lokaliseringsfrågor, men det bör inte förhindra att också detta förslag om en sänkning eller ett slopande av arbetsgivaravgiften bör övervägas.

Med denna motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 1, vilket innebär att de föreliggande motionerna överlämnas till 1968 års lokaliseringsutredning för beaktande.

Den andra fråga som behandlas i detta utskottsbetänkande var föremål för riksdagens ställningstagande även förra året. Redan då påpekades de konsekvenser som denna löneskatt får för vissa religiösa och ideella föreningar. I motionerna nämns bl. a. dess verkningar för Missionsförbundet och pingströrelsen. Ett annat utmärkt exempel på avgiftens orimlighet är dess följder för Lutherska världsförbundet. Detta förbund driver ju en omfattande internationell verksamhet, som bygger på frivilliga bidrag och gåvor och som har till syfte att hjälpa där nöden är störst.

Vi talar ofta om nödvändigheten av att stärka samhörigheten och solidariteten länder och folk emellan. Det kan då inte vara riktigt att belasta en rörelse med sådant syfte som bygger sin verksamhet på gåvor och bidrag, med

Den allmänna arbetsgivaravgiften

en viss avgift till staten på utbetalda lönekostnader. Jag är medveten om svårigheterna att dra gränsen mellan vilka som skall betala och vilka som inte skall betala. Jag instämmer emellertid i herr Larssons i Umeå yttrande att om viljan finns skall man kunna lösa denna fråga. Enligt min uppfattning är det orimligt att kräva en sådan avgift från organisationer av denna typ. I reservationen 2 yrkas befrielse från avgiftens erläggande för kyrkliga och andra organisationer som för sin verksamhet i huvudsak är beroende av insamlade medel.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall även till reservationen 2.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! I motionerna I: 158 och II: 177 yrkas att avgiften skall slopas för vissa ideella stiftelser, i motionerna I: 56 och II: 66 yrkas på ett slopande eller en sänkning av avgiften inom vissa regioner och i motionerna I: 153 och II: 924 yrkas att lokaliseringsutredningen skyndsamt behandlar frågan om en regional sänkning av avgiften.

Jag skall bara lämna en kort motivering för utskottets ställningstagande. Låt mig då börja med det första yrkandet. Redan förra året hade vi att behandla samma yrkande. Utskottet erinrade då om att syftet med arbetsgivaravgiften var att kompensera staten för det skattehortfall som mervärdeskatte medförde genom att näringslivets investeringar befriades från moms. Alla arbetsgivare som har personal anställd och utger löner eller naturaförmåner är utan undantag skyldiga att erlagga denna avgift. Detta gäller även stat och kommun. Avgiften är alltså generell.

Om ett skatteobjekt var helt eller delvis frikallat från att erlagga en statlig inkomstskatt, kunde detta enligt utskottets mening inte motivera befrielse från att erlagga arbetsgivaravgiften. Den har, som jag sade, ett speciellt syfte och är generell. Även om man kunde anföra

skäl för ett slopande av avgiften för dessa ideella organisationer eller stiftelser, vore det svårt att finna en norm för ett undantag som tillgodosåg rättvisekravet utan att äventyra syftet med avgiften. Ett undantag skulle också försvåra tillämpningen av förordningen. Denna ståndpunkt vidhåller utskottet och avstyrker motionerna.

Vad beträffar kravet på ett slopande av avgiften helt eller delvis inom vissa regioner bör man uppmärksamma lokaliseringsutredningens inställning till denna fråga. Utredningen ansåg att en »regional» skattepolitik är tekniskt svårgenomförbar men även omotiverad med hänsyn till de möjligheter som företagen enligt gällande bestämmelser har att skriva ned varulager och anläggningstillgångar och att avsätta medel till investeringsfonder. Utredningen har heller inte ansett sig kunna förorda några bestämmelser om skattefavoer i samband med nyetablering. Möjligheterna till avsättning till och användning av investeringsfonderna tillgodoser de syften sådana regler kan främja, menade utredningen. Vad herr Larsson i Umeå och andra än har framhållit i denna fråga är väl dessa synpunkter obestridliga.

Utskottet har tidigare intagit den ståndpunkten att man inte genom särskilda skatteförmåner bör gynna företag som är etablerade på viss ort. De bör gynnas på annan väg, menar vi. Nu har vi på riksdagens bord fått propositionen 84 om transportstöd till näringslivet i Norrland och propositionen 75 om ett regionalpolitiskt program för hela landet som innebär en väsentlig förstärkning av de regionala medlen. Det är därför naturligt att utskottet instämmer i lokaliseringsutredningens synpunkter och avstyrker motionerna.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Umeå (fp) kort genmäle:

Den allmänna arbetsgivaravgiften

Herr talman! Herr Brandt sade att det inkomstbortfall som staten får genom att företagen kan lyfta av momsen skall ersättas av arbetsgivaravgiften. Det är riktigt. Men jag har svårt att förstå att de ideella föreningarna skall tvingas att betala arbetsgivaravgiften, eftersom de inte kan lyfta av någon moms då de inte är redovisningskyldiga. Jag vore tacksam om herr Brandt ville förklara den saken.

Herr Brandt återoppar lokaliseringsutredningens betänkande. Utredningen är emellertid inte enig på denna punkt; det finns reservanter som har ansett att även andra medel för lokaliseringspolitiken bör tillgripas. Det är obestridligt att om ett företag får en förmån då det etablerar sig i ett område där det råder sysselsättningsvårigheter, innebär detta en stimulans för företaget i fråga. Meningen med lokaliseringsmedlen är väl att göra områden med mycket folk och liten sysselsättning attraktiva för företagen.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att de ideella stiftelserna inte har möjlighet att avlyfta arbetsgivaravgifterna. Men jag förklarade ju klart och tydligt vad utskottet sade förra året, vilket alltså gäller, nämligen att detta är en generell avgift som man inte utan konsekvenser ur rättvisesynpunkt och med hänsyn till tillämpningsvårigheterna kan slopa för en speciell grupp. Det är vår motivering, och den fasthåller vi.

Beträffande skattehjälp till företagens etablering nämnde jag att det är utskottets mening att denna bör främjas på annat sätt. Personligen har jag den uppfattningen att man så långt som möjligt skall undvika skatteförmåner i det avseendet. Jag tror inte att det i det långa loppet gagnar näringslivet att man inte får samma grund för etableringen som under vanliga förhållanden. Utskottet vidhåller nu liksom tidigare principen att hjälpen bör

ges på annat sätt. Vi har nu två stora propositioner som verkligen ger ett handtag för att åstadkomma en regional fördelning av näringslivet. Den hjälpen blir effektivare och bygger på en stabilare grund än skattefavörer, som är okontrollerbara.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (m):

Herr talman! Den arbetsgivaravgift som uttas av ideella och kristna organisationer är enligt mitt sätt att se en orimlig påлага. Man straffbeskattar organisationer, som bedriver sin verksamhet med frivilligt insamlade redan beskattade penningmedel. Alla i denna kammare borde reagera mot detta förfaringsätt.

I år liksom i fjol har man från borgerligt håll motionerat om befrielse för dessa organisationer från erläggandet av denna arbetsgivaravgift. Socialdemokraterna i bevillningsutskottet, som är i majoritet, går även i år emot motionsyrkandet. Som huvudskäl för sin negativa inställning anför socialdemokraterna, liksom herr Brandt gjorde nyss, att arbetsgivaravgiften är generell.

Det är dock att märka, herr talman, att finansministern själv har brutit mot det generella avgiftsuttaget. Undantag har, såsom utskottet också framhåller, gjorts för rederinäringen. 1968 motiverade finansministern sitt förslag om en reducerad avgift för redarna med att dessa arbetar under mycket pressade ekonomiska villkor och att det därför var nödvändigt med en reduktion av arbetsgivaravgiften. Men när det gäller ideella och kristna organisationer hävdar man att det inte skall göras någon ändring, eftersom avgiften är generell. Det går inte ihop. Kan man göra avsteg från reglerna för redarna kan man säkert göra det för pastorer, missionärer och andra u-landsarbetare.

Den allmänna arbetsgivaravgiften

Utskottet understryker också, vilket herr Brandt var inne på, att staten och kommunen betalar avgift. Men det är väl en helt annan sak! Stat och kommun bedriver inte sin verksamhet med frivilliga gåvor. När man gör upp en budget och ser hur mycket pengar man behöver för att den skall balansera gör man en uttaxering hos medborgarna. Det är inte fråga om något frivilligt givande, det är en nödvändighet men det ligger på ett helt annat plan.

I och med omläggningen till mervärdeskatt har den olyckliga situationen uppstått att medan skatten på näringslivets investering tagits bort, vilket var nödvändigt, har de kristna och ideella organisationerna fått en väsentlig ökning av sin skattebörda. Det var väl ändå inte meningen med denna reform. Men när regeringen och socialdemokraterna gör ett fel så vill man aldrig erkänna det utan framhärdar i sina ståndpunkter.

Arbetsgivaravgiften gäller i runt tal 1 miljon kronor för frikyrkosamfundet. Det är inte mycket pengar för finansministern, som tänker och resonerar mest i miljarder, men för alla dem som är engagerade i bl. a. ideella och kristna verksamheter är det mycket pengar.

Jag tror, herr talman, att man bör fråga sig var det är för slags människor som trots redan hårt ansträngd ekonomi skall inleverera denna miljon till staten. Är det s. k. kapitalister, förmögna människor? Nej, det är till allra största delen människor som kan hänföras till gruppen låginkomsttagare. Det är sparsamma, skötsamma människor som sällan eller aldrig ligger samhället till last. Dessa, som av redan beskattade inkomster offrar sina besparingar, skall alltså straffbeskattas.

Var och varannan dag hör man i den politiska debatten ordet jämlikhet. Socialdemokraterna kommer också att ha det ordet med i årets valrörelse. Men samtidigt som man flaggar med detta

värdeladdade ord tvingar man på den låginkomstgrupp, som finns inom de kristna organisationerna, en arbetsgivaravgift utan tidigare motsvarighet. Jag vet inte om man vill att dessa organisationer skall minska sin verksamhet eller om man tycker att frågan är bagatellartad. Men låt mig understryka att frågan gäller hundratusentals människor utanför detta hus, vilka anser att de borde få en mera gynnsam behandling från statens sida.

Av erfarenhet vet jag hur motparten brukar agumentera när denna och liknande frågor är uppe till behandling; man hävdar med en viss indignation att de ideella och kristna organisationerna inte skall ha några förmåner framför andra medborgargrupper. Det är inte heller det man begär; man hävdar bara att man inte bör bli orättvist behandlad. Kollektskatten framstår för många folk rörelser som orättvis — den saken går inte att resonera bort.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2.

I detta anförande instämde herr *Åkerlind* (m).

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill fråga herr Fridolfsson i Stockholm om han inte tror, att för den händelse bevillningsutskottet skulle tillstyrka detta förslag andra organisationer med samma styrka eller — från deras egen synpunkt med ännu större styrka — skulle framföra krav på slopande av denna arbetsgivaravgift. Bevillningsutskottet kan aldrig komma ifrån detta problem. Är denna avgift generell, så är den också rättvis; den drabbar alla lika. Men så snart man gör undantag, uppstår detta problem.

Det gäller här inte en avgift för personer, som bedriver ideell verksamhet inom en organisation, utan det gäller den rörelse som de ideella stiftelserna och organisationerna bedriver och där-

Den allmänna arbetsgivaravgiften

vid betalar ut löner. Då tillämpas samma principer som för alla andra.

Till sist vill jag gärna understryka — jag har sagt det tidigare, och det gäller även här — att om de ideella organisationerna inte klarar sig utan behöver hjälp, så bör man ge den hjälpen anslagsvägen och inte genom att göra avkall på skatteprinciperna. Vi som sitter i bevillningsutskottet måste hålla hårt på att dessa principer följs. Går man den andra vägen kan man se till att hjälpen kommer de organisationer till del som verkligen behöver den. Man har då en helt annan kontroll än om man ger hjälpen via skattesystemet.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt hänvisade till att andra organisationer måhända skulle kunna tänkas begära samma befrielse. Låt mig ställa frågan: Kan herr Brandt ge kammaren någon uppgift om vilka organisationer som är lika väsentliga ur samhällets synpunkt som ideella, humanitära och kristna organisationer?

Den andra fråga jag vill ställa till herr Brandt är: Har de aktuella organisationerna fått det bättre eller sämre efter skatteomläggningen eller råder det status quo? Jag hävdar med bestämdhet att de har fått det sämre, och det är det som är felet med skatteomläggningen.

Herr RIMÅS (fp):

Herr talman! Det är med anledning av motionen nr 177 i denna kammare, som följs upp av reservation 2, som jag vill säga några ord. I motionen föreslås att vissa ideella organisationer skall befrias från arbetsgivaravgift.

När man läser utskottsbetänkandet och när man lyssnar till herr Brandt kan man få den uppfattningen, att detta i första hand är en skatteteknisk fråga. Utskottet säger att avgiften är av gene-

rell natur och att det därför skulle vara svårt att göra undantag. Man glömmer emellertid en sak i detta sammanhang, nämligen motiveringen till att arbetsgivaravgiften infördes. Har man den klar för sig, förstår man hur orimligt det är att avgiften skall drabba ideella organisationer som inte har någon kommersiell verksamhet.

Man måste ha klart för sig att arbetsgivaravgiften är att betrakta som en löneskatt. Att så är förhållandet har ju också herr Brandt klart och tydligt deklarerat. Som här har sagts drabbas kyrkliga samfund och andra ideella organisationer hårt av denna skatt. Detta blir alltså i första hand en principfråga och inte en skatteteknisk fråga.

Skall gåvor till ideella organisationer och fromma stiftelser beskattas? Enligt min och reservanternas mening skall någon beskattning inte förekomma i dessa fall. Den uppfattningen har också nyligen fått stöd i den kapitalskatteproposition som finansministern lade fram före påsk i vilken proposition han gick ifrån den socialdemokratiska majoritetens i kapitalskatteberedningen uppfattning som innebar att gåvor till ideella organisationer, som förut hade varit befriade från skatt, skulle beläggas med skatt. I anledning härav skyndade man upp till finansministern — man hade väl lyssnat till rörelsens röst — och klargjorde för honom att det inte var riktigt att lägga skatt på gåvor till ideella organisationer och fromma stiftelser. Finansministern gick också ifrån kapitalskatteberedningens förslag i det stycket, och det var bra. Därmed är det alltså klart ut sagt att principen att gåvor till ideella organisationer och kristna samfund skall beskattas inte är riktig. Då har man också anledning att efterlysa konsekvensen. Det är här egentligen fråga om samma sak, det är bara skillnad i utformningen. Denna löneskatt, som ideella organisationer får betala, får betalas av mottagaren av gåvorna. I kapitalskatteberedningens för-

Den allmänna arbetsgivaravgiften

slag var det meningen att givaren skulle betala skatten. Det är en teknisk skillnad, men i princip samma sak. Man har alltså som sagt anledning att fordra en viss konsekvens. För dem som förut hållit på att gåvor till ideella organisationer skall beskattas — för dem finns det anledning att tänka om och i dag stödja reservationen.

Det är också lämpligt att i dag göra det från en annan synpunkt. Redan nu är arbetsgivaravgiften betungande för samfund och ideella organisationer. Men som inkomstpost i statskassan betyder den ju platt ingenting. Men ser man framåt vet man att lönerna kommer att stiga, och troligen kommer också arbetsgivaravgiften att stiga. Det finns ingenting som säger att den icke kommer att höjas någon gång. Organisationerna kommer att pressas ändå hårdare, och om man inte lyckas öka insamlingarna i takt med avgiftsstegringen får man begränsa sin verksamhet. Staten får naturligtvis in högre belopp, och då blir det också svårare att avhända sig inkomstkällan. Ur den synpunkten är det lättare att bryta den onda cirkeln nu, innan den gått för länge i sina varv.

Men, herr talman, det är i första hand därför att arbetsgivaravgiften för kristna samfund och humanitära organisationer är principiellt felaktig och oacceptabel som jag yrkar bifall till reservation nr 2.

I detta anförande instämde herrar *Hyllander, Åberg, Löfgren, Nelander, Jonsson* i Mora och *Sellgren* (samtliga fp).

Herr **PETERSSON** i Gäddvik (m):

Herr talman! Det är herr Brandts mycket bestämda avståndstagande från användande av generellt verkande medel för att öka sysselsättningen i det s. k. stödområdet som gör att jag tar till orda.

Det måste finnas många ledamöter,

inte bara borgerliga, som anser det vara en olämplig form av beskattning att ta ut arbetsgivaravgift i ett område med stor arbetslöshet. Det bör därför vara möjligt att ta bort en sådan beskattning just i dessa bygder. Det måste vara angeläget att se till att vi i de områden där vi vill öka sysselsättningen får ett mera näringsvänligt och företagsvänligt klimat, som ger både statliga och enskilda företag större möjligheter att driva en lönsam verksamhet.

För min del är jag helt övertygad om att ett borttagande av arbetsgivaravgiften i de hårt arbetslöshetsdrabbade bygderna skulle vara en insats som skulle främja den sysselsättning som alla säger sig vilja öka.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1.

Herr **SVENSSON** i Kungälv (s):

Herr talman! Det är inte svårt att hålla med dem som säger att arbetsgivaravgiften delvis drabbar fel kategorier. Det var ju inte meningen att den skulle drabba ideella och kristna organisationer utan de kommersiella företagen. Jag har väl lekt med tanken att komma till rätta med det genom att införa undantag. Första gången bevillningsutskottet behandlade motioner i detta ärende var man dock enig om att det var besvärligt att göra undantag, men sedan har det blivit mera politiskt sprängstoff och då har det kanske blivit lättare att dela upp sig.

Herr Rimås jämförde med kapitalbeskattningen. Var och en kan förstå att det är lättare att skära av ett sådant område där det gäller ett mera begränsat fält.

Om det är svårt att dra en bestämd gräns i fråga om arbetsgivaravgift kring de organisationer som skall undantas, får man gå den andra vägen och i stället lämna ett bidrag. Det kan sägas att detta är att ge med den ena handen och ta med den andra, men ibland är det lättare att komma fram på en sådan väg.

Den allmänna arbetsgivaravgiften

De flesta organisationer i detta land får statsbidrag. När de söker statsbidrag räknar de med arbetsgivaravgiften som en utgift, och jag förmodar att hänsyn tas till den när bidragen bestäms.

Vi har några stycken socialdemokrater vid årets riksdag väckt en motion om att det skall lämnas ett provisoriskt stöd till de fria kristna samfundet i vårt land. När vi föreslår att stödet skall vara provisoriskt syftar vi på att hela detta problemkomplex är föremål för undersökning i stat- och kyrkoberedningen som väl så småningom kommer att föreslå en likvärdig behandling av de olika samfundet i vårt land. Jag är övertygad om att det måste innebära att man lämnar statsbidrag till de fria kristna samfundet. Ingen i denna kammare kan väl finna det rimligt att enbart ett samfund skall åtnjuta ekonomiskt stöd från samhället och därtill ett ganska stort sådant. Jag upprepar vad jag sade för bara någon vecka sedan, att genom den nuvarande skatteutjämningen i landet har svenska kyrkan, nästan utan att vi vetat om det, fått ett statsbidrag på 75 miljoner kronor under år 1969, och det lär väl öka till nästa år. Detta kan inte vara rimligt i längden med olika behandling av samfundet och därför måste man söka sig fram till en likvärdig behandling av samfundet och av samfundet som helhet kontra de ideella organisationerna.

Jag har alltså tillsammans med några riksdagskamrater väckt en motion i denna fråga bl. a. mot bakgrunden av arbetsgivaravgiften men också med andra motiveringar, och jag hoppas att den skall behandlas välvilligt av allmänna beredningsutskottet och riksdagen, så att vi till nästa år skall kunna rätta till de föreliggande bristerna och då också komma till rätta med problemet om arbetsgivaravgiften.

Herr RIMÅS (fp):

Herr talman! Det är självklart att en sådan arbetsgivaravgift som går till ATP

och andra sociala förmåner skall betalas av kristna och ideella organisationer, på den punkten har det aldrig varit någon tvekan. Men man måste ha klart för sig att den arbetsgivaravgift, som det nu är fråga om, infördes som kompensation för att näringslivet fick skattelättnader på byggnader och maskiner o. s. v. vid omläggningen från oms till moms, och då finns det väl ingen rimlig anledning till att ideella organisationer skall betala den kompensationen. Vad har t. ex. Svenska missionsförbundet för maskiner som kommer in i detta sammanhang?

Det sägs nu att det är bättre att gå den andra vägen; herr Brandt sade klart och tydligt att man skulle betala denna avgift och om man sedan kom i svårigheter, så skulle man begära anslag, så att staten får kontroll. Ja, det är just det att staten vill ha kontroll över den fri- och lågkyrkliga verksamheten och de ideella organisationernas verksamhet som vi vänder oss emot. Det är en socialistisk tanke, och jag förstår att den som är socialdemokrat finner tillfredsställelse i att kunna utöva kontroll på alla områden. Men att bli kontrollerade och bli understödstagare känner inte rörelsefolket någon längtan efter. Vi vill i stället fortsätta att arbeta i största möjliga frihet, och det är till fördel för nationen om vi kan bevara den situationen.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (m):

Herr talman! Jag ställde en fråga till herr Brandt om de ideella organisationerna hade fått det bättre eller sämre efter skatteomläggningen eller om det rådde status quo. Jag fick inte något svar av herr Brandt men ett indirekt svar av herr Svensson i Kungälv. Han sade att det inte varit meningen att det skulle bli på det här sättet men att det inte var något att göra åt. Han menade att man får försöka rätta till det hela genom att ge statsbidrag. Man skall

Den allmänna arbetsgivaravgiften

alltså ta på sig sin vita skjorta, avlägga ett besök i kanslihuset och ansöka om hjälp. Jag kanske kan få fråga: Vad har staten för möjlighet att bättre än enskilda människor bedöma angelägenhetsgraden av en verksamhet? Man är utlämnad till ett statsråds godtycke, ett statsråd, som kanske inte alls är intresserad av verksamhetsformen i fråga.

När herr Svensson i Kungälv skriver ut checker på att det skall lämnas bidrag, tror jag att det blir ganska svårt att få dem inlösta. Jag tror att man skall låta dessa organisationer få behålla sin frihet och inte slussa in dem i någon statlig bidragskvarn.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Jag kan hålla med herr Rimås om att det är en ideologisk skillnad mellan borgerlighet och socialdemokrati och mellan herr Rimås och mig i fråga om dessa saker. Jag skulle tro att det parti som herr Rimås tillhör har »världsrekord» i fråga om att begära avdrag och undantag i olika hänseenden. Man vill försöka stimulera genom skattelättnader. Vi för ju nu också en debatt om skattelättnader åt näringslivet i Norrland. Det innebär även ett försök att stimulera genom skatteinstrumentet. Vi socialdemokrater menar i allmänhet, att det är en sämre väg.

Jag tycker dock att man skall akta sig för att i den fråga som herr Rimås och jag talar om här, bli alltför ideologisk. Jag vill vädja till herr Rimås att inte i förväg eliminera möjligheterna att lösa detta problem genom statsbidrag. Jag står inte här — det förstår säkert herr Rimås — och skriver ut några växlar; det är inte heller han som säger något så dumt. Men jag har anvisat en väg som jag tror att man kan komma fram på, och jag tror, att den vägen måste prövas, eftersom det är svårt att komma fram på undantagslinjen.

Så talar herr Rimås om kontroll, men ibland är nog samhället lättare att ha

att göra med som kontrollmyndighet än många privata institutioner och enskilda människor. I detta fall tror jag det är möjligt att lösa frågan ungefär som när det gällde de politiska partierna. Man borde kunna visa dessa organisationer så pass stort förtroende. I stort sett gör man ju detta beträffande svenska kyrkan, och därför borde man också kunna göra det i fråga om de fria samfunden. Jag vill vädja till herr Rimås att inte från början avskryva möjligheten att gå fram bidragsvägen.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Jag inbillade mig att debatten inte skulle bli så lång, eftersom vi diskuterat precis samma sak förra året och inga nya omständigheter tillkommit.

Herr Fridolfsson i Stockholm vill emellertid få svar på sina frågor. Jag vet inte men tror att han frågade om de ideella organisationerna fått det bättre genom skatterna, men i så fall förstår jag uppriktigt sagt inte frågan och kan därför inte svara på den.

Herr Rimås sade att de ideella stiftelserna inte vill bli understödstagare. Det sade han sedan tidigare talare så salvelsefullt berättat om hur man lever på insamlade medel och att det är så fantastiskt besvärligt för de här organisationerna. Är det inte understöd, då? Men jag har sagt att det är inte detta det gäller, utan arbetsgivaravgiften är en avgift som drabbar dem — vem det än är — som driver en rörelse här i landet, som har anställda och som betalar löner. De skall, generellt, betala den här avgiften. Är det så svårt att fatta det?

Så sade herr Rimås att socialdemokraterna vill kontrollera. Vad är det egentligen för resonemang i det här sammanhanget? Tror verkligen herr Rimås, som har varit med här i riksdagen så många år, att när vi inför en arbetsgivaravgift, som drabbar även andra än storföretagarna, så gör vi det

Den allmänna arbetsgivaravgiften

för att kontrollera näringslivet? Det är ju så barnsligt, så det är genant att besvara en sådan fråga. Arbetsgivaravgiften har inte ett endaste dyft med kontroll att göra. Det har aldrig varit och kommer heller inte att vara meningen med den. Syftar man till det då kan man tillgripa helt andra åtgärder och inte en sådan sak som en arbetsgivaravgift.

Missionsförbundet har inte en enda maskin, sade herr Rimås vidare. Jag vet inte hur det är med den saken, men har Missionsförbundet ingen rörelse, så påförs det ju heller ingen arbetsgivaravgift. De som har maskiner eller driver någon rörelse — alldeles oavsett om det är Missionsförbundet eller någon annan — och utbetalar löner får erlægga den här avgiften.

Nu kommer jag till den andra av de frågor som herr Fridolfsson ställde. Han sade: Kan herr Brandt tala om vilka andra som skulle begära slopande av arbetsgivaravgiften, om de ideella stiftelserna nu finge den här befrielsen?

Ja, säkerligen skulle jag ganska lätt kunna göra det, men jag behöver inte ge dem några tips. Jag är alldeles övertygad om — och jag tror att varenda en i bevillningsutskottet, även de borgerliga ledamöterna, är på det klara med detta — att slopar vi arbetsgivaravgiften för denna kategori, får vi nästa år motioner från andra som anser sig vara ännu mera berättigade att få denna avgift slopad. Så ligger det ju till, och det var så vi resonerade. Därmed skulle skattemyndigheterna få svårigheter att kontrollera och undersöka vilken organisation och vilken verksamhet det var fråga om. De måste också komma fram till en gränsdragning mellan vilka som nu skulle få favören att bli befriade från arbetsgivaravgift och vilka som inte skulle bli befriade.

Herr Fridolfsson, som hade de mest befängda idéer om socialdemokrater över huvud taget men framför allt om regeringens ledamöter, påstod att stats-

råden inte begriper detta. De skulle bedöma föreningarnas anslag och dylikt, vilket skulle innebära en styrning och en kontroll från regeringen. Det är ju samma horribla resonemang som herr Rimås för. Om det funnes tid och jag ville ta upp en diskussion om detta, skulle jag ta exempel från den fria kristliga rörelsen, där det verkligen är fråga om en hård styrning från en oftast liten klick och har varit så från tidig historisk tid. Men jag skall inte göra det, herr talman.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (m) kort genmäle:

Herr talman! Detta är en rätt märklig debatt. Herr Svensson i Kungälv vill bevisligen inte diskutera med mig. Herr Brandt vill bevisligen diskutera med mig men har inte några svar att ge. Det intressanta, herr talman, är dock för det första att man jämför de kristna organisationerna med politiska partier, en fullkomligt felaktig jämförelse.

Det andra är att ideella och kristna rörelser skall stötta upp statsbidragsvägen; socialdemokratiska statsråd och andra i kanslihuset skall bedöma vilka som skall erhålla statsbidrag eller inte.

Det tredje är den påstådda svårigheten att göra en gränsdragning mellan dem som skall ha bidrag och dem som inte skall ha bidrag. Men gränsdragningen där är ju mycket enkel: den som bedriver sin verksamhet med frivilligt insamlade och beskattade medel skall icke straffbeskattas.

Herr RIMÅS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det verkar som om herr Brandt inte har någon som helst kontakt med Folkförbundet. Han citerade mig och sade helt förbluffande att Missionsförbundet har ju ingen maskin och då får man där ingen arbetsgivaravgift. Jag hoppas att jag hörde rätt. Nej, herr Brandt, enligt den grundprincip vi utgått från skall man inte ha någon sådan avgift i Missionsförbundet, men

Den allmänna arbetsgivaravgiften

lika fullt får man erlægga arbetsgivaravgift på lönerna till pastorer och ungdomssekreterare och i den diakonala verksamheten, alltså till verksamheter som bedrivs med pengar insamlade på frivillig väg. Det är där vi har den principiella skillnaden! Herr Brandt kan inte fatta varför vi inte förstår honom, men nu börjar jag tycka att det är lika underligt att inte han förstår oss.

Det torde inte tjäna någonting till att diskutera dessa frågor mera. Jag kunde bara inte låta bli att säga något om herr Brandts förbluffande påstående att när man inte har någon maskin, så får man ingen avgift. Då har herr Brandt inte alls fattat hur en ideell organisation verkar och arbetar.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fridolfsson i Stockholm undrar varför jag inte vill diskutera med honom. På denna fråga kan jag bara svara, att han är oemottaglig för argument. Varför skall man då diskutera?

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Kungälv tar mycket lätt på denna fråga. Han tror att den bara intresserar och engagerar herr Fridolfsson i Stockholm. Den följs dock med stort intresse av hundratusentals ideella och kristna människor, människor som arbetar och beskattas enligt de skatteregler som gäller i vårt land. Dessa fordrar att få bedriva sin verksamhet utan att staten skall straffbeskatta de gåvor man ger till ideell verksamhet. Herr Svensson i Kungälv bör tänka sig för innan han påstår att jag för ett dumt resonemang i denna fråga. Om inte jag kunnat framföra mina argument så att herr Svensson förstår allvaret i dem, finns det ändå människor utanför detta hus som jag tror uppfattar dem på ett annat sätt.

4* — *Andra kammarens protokoll 1970. Nr 13*

Var så säker, herr Svensson, att det förhåller sig så.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Om man är intresserad av detta problem — och det är jag — försöker man att lösa det, herr Fridolfsson.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Jag hade i debattens början ett skrivet anförande som jag anmält mig för att framföra, men sedan jag hade lyssnat till herrar Enarsson, Larsson i Umeå, Fridolfsson i Stockholm och Rimås strök jag mig. Anledningen till att jag nu vill säga några ord är vad herr Svensson i Kungälv anförde. Jag värderar honom mycket högt och har tyckt om att samarbeta med honom i den kristna gruppen, men jag vill ta ett exempel för att belysa vilken tilltro jag har till hans tal om bidrag.

För snart två år sedan väcktes i denna kammare en trepartimotion av herrar Wiklund i Stockholm, Larsson i Norderön och undertecknad. Vi frågade om Broderskapsrörelsen ville vara med. Det gällde hjälp åt sjömanskyrkan i Hamburg därför att sjömansmissionen fyllde hundra år. I Norge hade man fått miljoner till jubileet och på motsvarande område i Danmark ett par hundra tusen. Herr Svensson i Kungälv avböjde ett erbjudande om att vara med på motionen.

Sedan väcktes motionen och behandlades av riksdagen. Den blev avslagen. Därvid talade herr Svensson eller någon av hans kolleger — jag kan inte säkert säga vem det var — i denna fråga. Det finns antecknat i protokollet att en av medlemmarna i Broderskapsrörelsen sade: Det finns möjligheter att gå en annan väg; vi tror oss veta att regeringen är förstående.

Den allmänna arbetsgivaravgiften

Någonstans i mina papper har jag en fotostatkopior av det svar som den berörda organisationen, nämligen Evangeliska Fosterlandsstiftelsen, fick i oktober i fjol, undertecknat av nuvarande statsministern, som då var ecklesiastikminister. Svaret bestod av en rad och innebar ett blankt avslag. Det gällde ett bidrag till en rörelse som bedrivit verksamhet i svenska sjömanskyrkor långt innan svenska kyrkan eller staten hade givit något stöd. Jag har således mycket liten tilltro till bidragsvägen.

Låt mig säga några ord till herr Svensson, som för andra gången här i kamraren — såvitt jag vet — har talat om de 75 miljoner kronor som kommer kyrkan till del i form av skatteutjämningsbidrag. Detta må i så fall gälla kyrkoförsamlingarna ute i landet, som har egendom, skogar och annat. Dessa pengar går väl inte direkt till missionsverksamhet! Givetvis är det ett värdefullt bidrag, men det är alldeles onödigt att blanda in det i detta sammanhang.

När jag har ordet vill jag passa på att säga till herr Brandt att han, med förlov sagt, talar enkelt när han säger att det är svårt att hitta en norm. Det borde inte vara någon svårighet att finna en sådan norm; och skulle det, som han befarar, väckas en mängd motioner från annat håll till en annan riksdag så vet jag att herr Brandt är mannen att avfärda dem.

Däremot tror jag att de kristna organisationerna, som nu har högre kostnader än någonsin och vilkas bidragsgivare betalar med beskattade pengar, är värda att få detta stöd. Vi vet vad deras insats betyder på andra områden i samhället. Jag betvivlar att det är fråga om något betydande skattebortfall för staten. Men den verksamhet som bedrivs på detta håll innebär lättnader i kostnaderna för staten på andra områden. Det vore väl också vackert med litet generositet och litet uppmuntran.

Jag vill yrka bifall till reservationerna.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt lägga mig i denna debatt, men det var några ord av herr Brandt som gav mig anledning att gå upp i talarstolen.

Han säger att de som driver rörelse måste betala denna avgift, och lika så säger han att om Missionsförbundet inte har några maskiner, behöver det inte betala några avgifter. Jag känner rätt bra förhållandena inom Svenska missionsförbundet, eftersom jag tillhört dess styrelse i ungefär 20 år. Det är faktiskt så att vi har maskiner. Men dem betalar vi avgift för, och vi har ingen som helst önskan att få befrielse när vi driver en rörelse i form av t. ex. tryckeri för att sedan ge ut skrifter på våra förlag, ty i den mån vi bedriver rörelse som står under beskattning betalar vi också moms för de varor och tjänster vi köper, och vi har möjlighet att göra avdrag för utbetalade momsbelopp när vi betalar skatten.

Vad det gäller är ju att försöka få bort den effekt som tydligen ingen hade tänkt på när man införde denna form av arbetsgivaravgift. Jag uppskattar att herr Svensson i Kungälv har sagt så som jag tror att det i verkligheten förhåller sig — att man inte hade tänkt sig att det skulle gå på detta sätt.

Då vill jag i alla fall säga några ord om hur man har reagerat inom ett kristet, ideellt samfund som Svenska missionsförbundet. Man har blivit mycket upprörd över denna felaktiga belastning, som statsmakterna tydligen inte hade tänkt på.

Vid den senaste generalkonferensen, som är Svenska missionsförbundets största årshögtid, var det ett önskemål att man skulle göra ett uttalande till statsmakterna. Jag vill i detta sammanhang säga att jag hade hoppats att denna fråga inte skulle behöva bli en partipolitisk fråga. Svenska missionsförbundet har liksom alla andra samfund medlemmar från många olika po-

litiska partier. Utkastet till det uttalande som sedan antogs av Svenska missionsförbundets generalkonferens sammanställdes av en person som mig veterligt tillhörde socialdemokratiska partiet. Detta förslag till uttalande innebär att man skulle begära befrielse från denna arbetsgivaravgift.

Eftersom jag ser att herr Zachrisson är i kammaren kan jag påminna om att det var herr Zachrisson som innan uttalandet antogs arbetade för att man skulle försöka ta bort den partipolitiska effekten i förslaget till uttalande. På inrådan av herr Zachrisson antog generalkonferensen i stället ett uttalande innebärande att man skulle begära sådana åtgärder från myndigheternas sida att effekten av denna felaktiga belastning kunde borttagas. Herr Zachrisson kan säkert bekräfta att detta är riktigt. Uttalandet antogs i denna form för att det inte skulle vara partipolitiskt betonat. Resolutionen skickades till regeringen, men Svenska missionsförbundet fick så småningom ett besked att framställningen inte föranledde någon åtgärd. Under sådana förhållanden blir vi naturligtvis besvikna. Jag hade hoppats att herr Zachrisson skulle kunna agera för att här i riksdagen skapa förståelse för den utväg som han rekommenderade generalkonferensen att välja. Om ni hade agerat på sådant sätt att regeringen hade kommit med en annan lösning, hade jag för min del varit tillfredsställd, eftersom jag inte vill göra denna fråga till partipolitisk. Huvudsaken är att man får bort den effekt på de kristna och ideella rörelserna som tydligen ingen avsett. När man lyckats att få bort denna icke tänkta effekt, hoppas jag att det inte skall bli fråga om något slags kontroll från samhällets sida. Jag vädjar till regeringen och de socialdemokratiska ledamöterna här att ta den utsträckta hand som den resolutionsform innebär, vilken antogs på Svenska missionsförbundets generalkonferens, och rätta

Den allmänna arbetsgivaravgiften till denna sak på ett eller annat sätt. Om ni gör det, tror jag att ni kommer att vinna den ideella rörelsens aktning, och vi behöver därmed inte göra denna fråga till partipolitisk. Om man nu i besvikelsen över att ingenting sker kommer med motioner i ämnet, må detta vara förklarligt.

Herr talman! I detta läge anser jag mig tvingad att yrka bifall till reservationerna.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Löfgren sade att detta inte var någon partipolitisk fråga och det tycker också jag. Visst kan jag respektera dem som talar om att avgiften bör slopas för de ideella stiftelserna, men å andra sidan måste man förstå den ståndpunkt som bevillningsutskottet rent principiellt intar till frågan, vilket jag även försökt att förklara.

Anledningen till att jag begärt ordet var att ni resonerar precis som om jag skulle ha stått här och sagt att Missionsförbundet inte har någon maskin. Det var herr Rimås som sade detta — jag är inte säker på huruvida hans uttalande gällde Missionsförbundet eller inte. Herr Rimås sade att även om Missionsförbundet — om det nu var detta förbund han nämnde — inte har en enda maskin får det betala avgift. Det var då jag fällde min replik. Utbetalas man löner får man också betala arbetsgivaravgiften. Men jag har inte hört några andra ideella organisationer reagera så starkt som de kristna. Det måste vara något alldeles speciellt med dem eftersom de är dödsförskräckta för att staten skall ge anslag, ty då blir det kontroll och socialism. Herr Rimås tycktes inbilla sig att detta var socialdemokraternas sätt att socialisera näringslivet. Är socialdemokraterna inte farligare i det avseendet kan ni verkligen ta det lugnt.

Herr AKERLIND (m):

Herr talman! Jag hade inte tänkt del-

Den allmänna arbetsgivaravgiften

ta i denna debatt, men det har gjorts en del märkliga uttalanden från socialdemokratiskt håll som ger mig anledning att säga några ord.

Vi har ju i detta land någonting som kallas Pingströrelsen, som jag själv tillhör. Den består av en mängd olika pingstförsamlingar som inte har någon gemensam huvudorganisation. Mot den bakgrunden är det som från socialdemokratiskt håll sagts om bidrag ganska intressant. Får man tolka de socialdemokratiska uttalandena så, att man från socialistisk sida är beredd att ge t. ex. alla pingstförsamlingar här i landet, som ansöker därom, statsbidrag för att kompensera de pålagor som arbetsgivaravgiften innebär?

Dessa pålagor är, som herr Rimås mycket riktigt har påtalat, från början avsedda att kompensera helt andra saker. Är man också beredd att höja anslagen till alla ideella organisationer som nu har bidrag och drabbas av arbetsgivaravgiften? Är man även beredd att införa bidrag för de organisationer som hittills inte fått några? Det gäller inte bara kristna organisationer. Det gäller ideella organisationer över huvud taget och, vilket tidigare har sagts i debatten, de organisationer som framför allt lever av bidrag och insamlade gåvor. Det kan ges en mängd sådana exempel. Är man beredd att ge alla dessa organisationer bidrag?

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Jag kan naturligtvis endast tala som delmotionär till den motion som jag tidigare har omnämnt. Självfallet har vi uppmärksammat att man inom Pingströrelsen saknar en gemensam organisation. Jag tror, herr Åkerlind, att man med litet god vilja kan lösa även det problemet. Det är onödigt att lägga ut detta på varje församling, och jag tror att det också av dem själva skulle uppfattas som ganska onödigt.

Vad rör det sig då om på det lokala

planet? En pastorslön utgöres kanske av 20 000—25 000 kronor — det är lågavlönade människor — och det är alltså fråga om 200—300 kronor i avgift. Jag tror att man kan komma överens om någon central organisation om man vill vara med på detta, men den första förutsättningen är naturligtvis om riksdagen vill vara med på det.

Till herr Åkerlind vill jag säga vad jag sade till herr Rimås: prata inte bort denna möjlighet innan vi riktigt har provat den!

Herr Nilsson i Agnäs nämnde att Evangeliska fosterlandsstiftelsens sjömanskyrka inte hade beviljats något bidrag. Alla vet vi ju att det är många förslag om bidrag som inte bifalles i detta hus. Vi har i dag gått igenom en hel räkka på det sociala fältet, och det är många motioner som har blivit slaktade. Men det är ju inte detsamma som att inte bidrag i olika former och till ganska stora belopp utgår även till de kristna samfundet i vårt land. Jag skulle tro att bidragen har ökat under senare år, och det gäller framför allt bidrag till studieorganisationer och ungdomsverksamhet. På det lokala planet visas ganska stor generositet gentemot dessa sammanslutningar. Det märker man framför allt när det gäller flytting av kyrkor och liknande.

Vi väckte några socialdemokrater för några år sedan ett förslag om införande av ett stöd liknande det som ges till allmänna samlingslokaler. Jag vill inte anklaga någon i riksdagen för att det gick i stöpet. Frikyrkorådet skrev bort frågan under hänvisning till stat—kyrkautredningen. Vi sade omedelbart att detta betyder tio års förskjutning, och det är väl precis vad det kommer att göra. Om vårt förslag hade vunnit gehör vid det tillfället, hade kanske till dags dato statsbidrag utgått med, skall jag säga, omkring 40 miljoner kronor.

När jag talar om skatteutjämningsbidraget till svenska kyrkan gör jag det framför allt med hänsyftning till att de

Den allmänna arbetsgivaravgiften

fria samfunden i vårt land inte åtnju-
ter något sådant statsbidrag. Förr eller
senare måste vi emellertid komma dit-
hän i religionsfrihetens namn, att sam-
funden i vårt land får en likvärdig be-
handling.

Herr NILSSON i Agnäs (m) kort gen-
mäle:

Herr talman! Om jag fattade herr
Svensson i Kungälv rätt nyss så sade
han att det blir ofta avslag här i hu-
set. Ja, det är ju riktigt. Den gången
blev det också avslag på den motion
jag tog som exempel, och då fick vi ve-
ta att om vi i stället vände oss till
Kungl. Maj:t så kunde vi få hjälpen
där, ty Kungl. Maj:t hade möjlighet att
utanordna pengar.

Jag använder det som exempel där-
för att herr Svensson i Kungälv, när
han bemöter vår strävan att få hjälp
till de kristna samfunden, talar om att
vi kan gå andra vägar, Kungl. Maj:t
har möjligheter. Jag betvivlar att det
är bättre att göra på det viset. Om vi
enar oss här om detta stöd, denna
hjälp och denna lättnad för de kristna
samfunden så är det den framkomliga
och direkta vägen som är att föredra.

Herr ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Kung-
älv anser det onödigt att lämna ut kom-
pensionsbidrag till varje församling
inom pingströrelsen. Men han anser
det inte omöjligt att ta ut arbetsgivar-
avgifter av samma församlingar. Villkor
för kompensation skulle enligt herr
Svensson i Kungälv vara att tvinga
t. ex. pingstförsamlingar till annan or-
ganisationsform, och därmed är det so-
cialdemokratiska resonemanget om bi-
drag av noll och intet värde för pingst-
rörelsen i nuläget.

Herr ZACHRISSON (s):

Herr talman! Det är viktigt att re-
servanterna har klart för sig att när
vi på socialdemokratiskt håll vänder

oss så kraftigt mot förslaget om en pri-
vilegielagstiftning för de kristna sam-
funden, så gör vi det på grund av en
grundläggande ideologisk övertygelse.
Det är inte alls så att det föreligger
något slags fientlighet mot samfunden
eller organisationerna. Det är tvärtom
så att under den tid som socialdemo-
kratin suttit vid makten i detta land
har det steg för steg byggts ut ett ytterst
väsentligt stöd på en rad olika områden
för organisationerna, inklusive de krist-
na samfunden, och för den frivilliga
verksamhet som dessa bedriver och som
jag tror det finns all anledning under-
stryka är väsentlig.

Men när man hävdar att det bör
finnas speciella privilegier för de krist-
na samfunden så tycker jag att man
återvänder till det gamla samhället. I
den mån vi har anledning att ge stöd
åt organisationerna, så skall det stödet
utgå lika till alla ideella organisationer
i landet — detta gäller givetvis också
de kristna samfunden.

Men arbetsgivaravgiften regleras av
skattelagstiftningen, och den skall alla
betala i enlighet med de beslut som
fattas. Däremot kan det finnas anled-
ning för samhället att fundera på, om
man på annat sätt skall kompensera de
rörelser som blir särskilt hårt drabba-
de. Det kan ske på olika sätt; i form
av ett direkt statsbidrag eller i form
av kompenserande stöd på olika om-
råden, t. ex. genom bidrag till kyrko-
byggen, utbildning eller något annat än-
damål; det finns många kompensa-
tionsformer att välja på. Jag vill för-
säkra att vi inom utredningen kyrka-
stat behandlar dessa frågor mycket all-
varligt. Jag tror att många kommer att
märka att det finns en rad olika vägar
att gå för att bygga ut samhällets stöd
till organisationerna, både de kristna
och andra.

Man har här väckt frågan huruvida
pingströrelsen på något sätt är illa be-
handlad. Att påstå det tror jag är att
överdriva. Det finns metoder att lösa

Den allmänna arbetsgivaravgiften

pingströrelsens problem. Vi har använt en metod i samband med frågan om vigselrätt. Även om man inte kan använda i princip samma metod här, finns det vägar att gå i anslutning till den. Men begär inte privilegier för de kristna samfunden! Låt dem vara en del av det rika organisationsliv som vi skall ge ett utbyggt stöd under åren framöver!

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag vill bara säga några få ord. Jag vänder mig mot herr Zachrissons olyckliga vändning då han sade att vi begär privilegier. Jag vill vänligt men bestämt tillbakavisa påståendet att de kristna rörelserna begär privilegier. Vi begär bara att man skall finna någon form för att rätta till den felaktiga effekt som beslutet om arbetsgivaravgiften har fått när det gäller de kristna och ideella rörelserna. Det var ju som en kompensation för företagens förmåner i form av avdragsrätt för momsbeloppen som man införde arbetsgivaravgiften. Jag är helt övertygad om att regeringen inte tänkte på att arbetsgivaravgiften fick en felaktig effekt genom att de kristna och ideella rörelserna onödigtvis drabbades av den. Jag ansluter mig till de tankegångar som herr Svensson i Kungälv framfört, och jag hoppas att både han och herr Zachrisson i den ideella rörelsens intresse skall finna former enligt vilka vi kan få en återbetalning, något som inte innebär ett privilegium utan en restitution av en avgift som blivit en felaktig effekt av skattelagstiftningen.

Herr RIMÅS (fp):

Herr talman! Jag reagerade på samma sätt som herr Löfgren. Vi begär inte några privilegier, men vi begär att en felaktighet skall rättas till.

Herr FRIDOLFFSSON i Stockholm (m):

Herr talman! Jag är inne på samma

tema, men jag vill spetsa till det hela och ställa en direkt fråga: Vilka privilegier begär de kristna samfunden?

Härmed var överläggningen slutad.

Punkterna 1 och 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Enarsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkterna 1 och 2 i utskottets betänkande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 av herr Tistad m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Enarsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 110 ja och 83 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 3

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Enarsson begärde emellertid votering, i anledning varav ef-

Trafikpolitiken

ter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 3 i utskottets betänkande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2 av herr Tistad m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Enarsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 110 ja och 81 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 4**Trafikpolitiken**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 21, med anledning av motion angående trafikpolitiken.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Bevillningsutskottets betänkande gäller en del av en motion om trafikfrågorna över huvud taget.

I den del av motionen som bevillningsutskottet har behandlat har jag påtalat att underordnade verk pålägger bilismen skatter, låt vara indirekta, som är vida hårdare än den bils katt som vi

betalar på värdantenn. Jag har exempelvis reagerat mot att trafiksäkerhetsverket i samband med övergången till högertrafik utfärdade bestämmelser som medförde oerhört stora utgifter för bilismen, utgifter som skulle ha kunnat begränsas väsentligt.

Samma är förhållandet med andra redan utfärdade bestämmelser liksom planerade åtgärder, exempelvis införande av en trängselskatt för stockholmarna. Eftersom vi alltmer tvingar människorna att åka bil kommer de lägre inkomsttagarna, vilka har små möjligheter att undgå denna indirekta beskattning som olika verk ålägger bilisterna, att hamna i en situation som kan bli ohållbar.

Samma sak gäller olika avdrag, som ju påverkar beskattningen. Det är märkligt att en landstingsman, en riksdagsman, en ämbetsman eller en tjänsteman har möjlighet att göra avdrag i deklarationen för sin bil enligt en ganska hög kilometeravgift, under det att den som står i vanligt arbete icke har någon möjlighet att göra skatteavdrag.

Ja, herr talman, det är självklart att det finns anledning, vilket jag också har anfört i min motion, att påtala dessa förhållanden så att en rättelse kan åstadkommas. Men eftersom situationen är den att vi på detta område har olika utredningar i gång, finns det inte möjlighet att hos utskottet vinna gehör för ändringsförslag. Det är dock angeläget att de tillsatta utredningarna beaktar både den indirekta och den direkta skattebörda som uttas av bilismen och verkligen ser till att onödiga beskattningar från ämbetsverk inte blir så betungande att man slår ut den lägre inkomsttagarens möjligheter till kommunikationer m. m.

Såsom situationen är, herr talman, har jag ingen anledning att ställa något särskilt yrkande utan får väl ta upp frågan i ett senare sammanhang, när huvuddelen av motionen kommer upp till behandling.

Rätten till avdrag för reklam- och representationskostnader

Herr **MAGNUSSON** i Borås (m):

Herr talman! Jag skall bara be att få yrka bifall till det enhälliga bevillningsutskottets betänkande.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 22, med anledning av motioner angående tullklareringen av flygplan.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6**Rätten till avdrag för reklam- och representationskostnader**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 23, med anledning av motioner angående rätten till avdrag för reklam- och representationskostnader.

Utskottet behandlade i detta betänkande följande motioner:

1) de likalydande motionerna I: 376 av herr *Werner* och II: 417 av herr *Hermansson m. fl.*, vari hemställts

att riksdagen beslutade att till anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen (1928:370) foga en ny punkt 16 av innebörd att avdrag ej finge göras för mer än 50 procent av utgifter för reklamändamål;

2) motionen II: 565 av herr *Bergqvist m. fl.*

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte avslå

- 1) motionerna I: 376 och II: 417 samt
- 2) motionen II: 565.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BERGQVIST** (s):

Herr talman! I motion nr 565 i den här kammaren yrkas att avdragsrätten för representationskostnader skall slo-

pas. Syftet är inte i och för sig att avskaffa representationskostnader över huvud taget, men jag tror att det är önskvärt att det blir en reduktion av representationskostnaderna här i landet. Det är önskvärt från två utgångspunkter.

För det första kan det ha vissa samhällsekonomiska fördelar att affärsförhandlingar, kontaktverksamhet o. s. v. inte behöver följas av mycket omfattande restaurangbesök, teaterföreställningar, uppvaktningar och sådana saker.

För det andra finns det en viktig jämlikhetsaspekt i det här problemet. Jag kan inte frigöra mig från tanken att det på det hela taget är en viss kategori av människor som kommer i åtnjutande av representationen. I mångt och mycket har representationskostnaderna karaktären av att höginkomsttagare ger varandra skattefria förmåner. På något sätt är det betecknande, tycker jag, att det i riksskattenämndens anvisningar slås fast att när det gäller firmafester där hela personalen deltar kan det bara bli fråga om avdrag för enklare traktering. Kostnaden per person får inte överstiga två tredjedelar av de kostnader som kan bli aktuella i samband med affärsförhandlingar. Vad utskottet framför allt anför i denna fråga är att faktiska kostnader för intäkternas förvärvande bör vara avdragsgilla för företaget. Vidare hänvisar utskottet till att det har skett en begränsning av avdragsrätten på detta område i och med 1963 års riksdagsbeslut.

Jag skulle vilja säga att det naturligtvis i och för sig kan förefalla rimligt att man får göra avdrag för de faktiska kostnader man har. Men kostnaden för intäkternas förvärvande är ingen konstant storhet i och för sig, utan samhället har möjlighet att påverka den t. ex. genom generella åtgärder. Jag har ett intryck av att det med de nuvarande avdragsbestämmelserna blir en mycket utbredd representation, en generös

Rätten till avdrag för reklam- och representationskostnader

representation. I det klimatet finner alla företag det motiverat att hänga med i denna omfattande representation. Kunde man bringa ner volymen över hela linjen, skulle åtskilliga av de representationskostnader som i dag betraktas som affärsmässigt motiverade inte bli det i fortsättningen.

Den åtstramning som skedde på grund av beslutet 1963 innebar naturligtvis en påtaglig förbättring jämfört med det tidigare tillståndet. Men jag har fått den uppfattningen, efter att ha talat med några företagsrevisorer, att situationen är långtifrån tillfredsställande på detta område. De har framhållit att det inte alls är ovanligt att man går ut med vänner och bekanta på restaurangbesök och låter företaget och skattebetalarna stå för kostnaderna. De hänvisar också till att i och med att det finns en viss tveksamhet om hur mycket som kan pressas in inom ramen för vad som är avdragsgillt kommer i praktiken mycket stora kostnader att falla inom denna ram, och så länge det kan anföras något enda litet skäl för tveksamhet kan man göra på detta sätt utan att riskera någon straffåtgärd. Det enda som kan hända är att man i efterhand får korrigera sig, men eftersom de flesta företags representationskostnader inte detaljgranskas kan man utgå ifrån att mycket stora representationskostnader som egentligen inte är avdragsgilla kommer med i sammanhanget.

Jag tror alltså att det skulle vara bra om man vidtog förändringar på detta område. Felet är väl att vi i dag inte vet hur stora representationskostnaderna är i vårt land, eftersom det inte finns några uppgifter härom. Det enda man kan ta del av är vissa utslag av regeringsrätten, varvid det t. ex. kan framgå att ett enda företag för ett år yrkat avdrag med 739 000 kronor, nämligen Fagersta bruk för år 1965. Företaget fick en nedsättning med 17 000 kronor, men 722 000 kronor kvarstod i alla fall som avdragsgillt inom ramen

för nuvarande bestämmelser. Detta innebär att skattebetalarna står för drygt 350 000 kronor, vilken summa således utgör bidrag från skattebetalarna för sådan verksamhet inom ett enda företag under ett enda år och detta efter det att uppstramningen genom beslutet år 1963 genomförts. Just nu finns det väl inga möjligheter att driva frågan längre, men jag tror absolut att det finns anledning återkomma i denna sak.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! I de likalydande motionerna I: 376 och II: 417 har föreslagits att utgifter för reklamändamål skall bli föremål för viss beskattning. Det bör enligt motionerna ske provisoriskt genom att avdragsrätten enligt 29 § kommunalskattelagen begränsas till 50 procent av reklamutgifterna.

Motiveringen för detta förslag är dubbel. Dels anser vi det angeläget att genom någon form av reklamskatt erhålla inkomster till statskassan, som tillsammans med andra skatteinkomster kunde möjliggöra en sänkning av de direkta skatterna för lägre och medelstora inkomster utan en höjning av mervärdeskatten. Dels anser vi det vara en gynnsam bieffekt om den svällande reklamvolymen genom en sådan beskattning eventuellt skulle minska eller dess ökningstakt i varje fall reduceras.

Utskottet anför i år samma sak som 1968, när vår grupp också motionerade i denna fråga, nämligen att det hela utreds av reklamutredningen. Enligt vår mening kan man emellertid inte uppskjuta de avvägningsfrågor som gäller användningen av tillgångarna i samhället och fördelningen av skattetrycket i avvaktan på att alla utredningar skall bli färdiga. En avvägning måste ständigt göras och görs också i praktiken. Nu ändrar man t. ex. skattesystemet, vilket i hög grad påverkar barnfamiljernas läge, utan att alla utredningar om familjepolitiken är slutförda. Vi anser det

Rätten till avdrag för reklam- och representationskostnader

orimligt att man ytterligare skall höja skatten på barnens mat och kläder genom ökningen av mervärdesskatten men samtidigt vägra att på något sätt belasta reklamen. Det är väl vad bevillningsutskottet vill göra.

I motionsförslaget har vi tagit hänsyn till att reklamutredningen arbetar och därför också föreslagit en provisorisk beskattning som skulle gälla 50 procent av reklamutgifterna. Om den politiska viljan finns kan förslaget mycket väl genomföras. I sinom tid får riksdagen ta ställning till reklamutredningens betänkande.

Jag yrkar därför bifall till motionerna I: 376 och II: 417.

Herr Bergqvist har ju nyss kommenterat utskottets utlåtande med anledning av den motion om slopande av avdragsrätten för representationskostnader som han själv och andra har väckt. Jag vill uttala mitt stöd för det kravet och även instämma i de synpunkter som herr Bergqvist här har framfört. När de nu gällande bestämmelserna antogs 1963, motionerade ledamöter från mitt parti om att avdragsrätten för representationskostnader helt skulle tas bort. Kravet har inte blivit mindre aktuellt under de år som gått, och det är mycket bra att frågan nu har tagits upp igen.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Det är andra avdelningen av statsutskottet som har behandlat dessa ärenden, men jag skall bara helt kort be att få yrka bifall till vad utskottet har hemställt. Jag skall inte gå in på någon saktidning i denna fråga. Utskottet har ju hänvisat till att det pågår en utredning om reklamfrågorna, och därför finns det inte någon anledning att i dag ta upp debatt på den punkten.

Vad beträffar representationskostnaderna är de uttalanden som herr Bergqvist gjorde här ganska egendomliga. Det enhälliga bevillningsutskottet har

inte kännedom om att det förekommer ett sådant missbruk av representationskostnaderna som han gjorde gällande. Jag tror inte heller att han har något stöd för dessa uttalanden. De mycket snäva bestämmelser som numera gäller innebär helt enkelt att det inte går att missbruka möjligheterna på något sätt utan att man gör sig skyldig till avsteg från vad som är tillåtet inom dessa gränser.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till vad utskottet här har föreslagit.

Herr BERGQVIST (s):

Herr talman! Det uttalande som herr Magnusson i Borås tyckte var egendomligt gjorde jag sedan jag haft ett samtal med några företagsrevisorer, som sade att man inte detaljgranskar företagens representationskostnader över hela linjen. Även om man med 99-procentig sannolikhet kan säga att en kostnad inte är avdragsgill för man ändå in den som sådan, om det föreligger den minsta tveksamhet. Det händer nämligen inget negativt, om en detaljgranskning sedan företas. Då får företaget bara inte dra av den kostnad det gäller, men så länge det finns minsta anledning till tveksamhet medför åtgärden ingen straffpåföljd.

En annan sak är om det redan från början står klart att någon missbrukat avdragsrätten på ett sätt som uppenbart innebär ett lagbrott. Jag har fått uppgifter om att det inte är så ovanligt att exempelvis restaurangnotor, som borde vara försedda med namn på deltagare, inte är det.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Jag vill bara erinra herr Bergqvist om att det finns en särskild deklarationsblankett, där varje arbetsgivare är skyldig att lämna uppgift om sina representationskostnader. Av denna är det mycket enkelt att läsa ut om det förekommit missbruk av represen-

tationskostnader. Om någon gjort sig skyldig till detta, kan vederbörande inte undgå straffansvar.

Herr BERGQVIST (s):

Herr talman! På bilaga 13 kan man med ett kryss markera om alla representationskostnader faller inom ramen för riksskattenämndens anvisningar. Det är emellertid i många fall inte alls solklart att alla sådana kostnader verkligen faller inom denna ram, utan det kan ofta råda stor tveksamhet huruvida så verkligen är förhållandet. I alla sådana fall tar företaget av naturliga skäl ändå upp kostnaden som avdragsgill. Så länge man inte kontrollerar detta — och det gör man såvitt jag förstår inte i detalj i huvuddelen av dessa fall — passerar mycket som inte borde få gå igenom.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 376 och II: 417; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7

Föredrogs vart för sig

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 24, med anledning av motioner angående beskattningen av likvid för stormfälld skog, och

nr 25, med anledning av motioner om ökad information till allmänheten i skattefrågor; samt

andra lagutskottets memorial nr 29, angående överlämnande till statsutskottet av två till lagutskott hänvisade motioner.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkanden och memorial hemställt.

§ 8

Förbud mot avyttring till enskild av kommunägd mark

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av motion om förbud mot avyttring till enskild av kommunägd mark.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr SVENNING (s):

Herr talman! I motion nr 599 i denna kammare, undertecknad av herr Lindkvist m. fl., har vi motionärer hemställt »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att i tilläggsdirektiv ge bygglagutredningen i uppdrag att utreda och komma med förslag till åtgärder i syfte att förhindra att kommunägd mark avyttras till enskilda exploaterare».

Även om vi motionärer med tillfredsställelse kan notera att under senare år olika lagstiftningsåtgärder tillkommit för att stimulera kommunerna till en långsiktig bebyggelseplanering så har vi med praktisk erfarenhet kunnat konstatera att det finns besvärande hinder för en effektiv markpolitik. Allt för mycken mark i centrum — och kanske framför allt där — men också i städernas ytterområden eller i närheten av växande tätortsbebyggelse är föremål för exploatering i vinstsyfte. Vår inställning är att all mark på lång sikt skall tillhöra samhället.

Vi vill emellertid starkt understryka att mark som redan inköpts av en kommun inte bör säljas utan i första hand användas för tomträtt. Vårt förslag går huvudsakligen ut på att åtgärder skall vidtas i syfte att förhindra att kommunägd mark säljes till enskilda exploaterare.

Kommunerna har nu genom statliga bestämmelser ålagts att gå in för en femårsplanering, eller ännu längre planering. Detta åläggande nödvändiggör att kommunerna skaffar sig tillräckligt

Förbud mot avyttring till enskild av kommunägd mark

med mark för bebyggelse, helst för ett par perioder, d. v. s. 10—20 år. Ett innehav av mark för lång tid framöver innebär för kommunerna att de på ett genomtänkt sätt har möjlighet att planera områdena och i god tid ha färdiga stadsplaner. Inte minst det sista är av betydelse. Det behövs ett ingående och noggrant genomfört planarbete som leder till resultat. Det krävs dessutom att ett bostadsområde skall vara helt färdigt vid inflyttningen. För den som känner till vilken tid som behövs för ett sådant ingående arbete står det klart att det är viktigt att erforderlig tomtmark disponeras i rätt tid och i tillräcklig omfattning för en lång tidsperiod. Samma gäller för den centrumsanering som nu äger rum. Här kan det till och med vara nödvändigt med en ännu längre planeringstid med hänsyn till den anpassning som behövs för moderna kommunikationsleder och moderna yttre bostadsmiljö.

Vi har i den stad jag har äran att representera haft förmånen att utnyttja tomträtt sedan årtionden tillbaka, och detta har möjliggjort för kommunen att öva ett dominerande inflytande över de marktillgångar, som inom överskådlig tid beräknas bli tagna i anspråk för samhällsbyggande. Jag kan inte nog understryka värdet av detta markinnehav för oss i en långtidsplanering.

Beklagligt nog har vi i saneringsområdena inte lyckats genomföra så genomgripande markinköp som varit önskvärda, även om det på sista tiden blivit en betydande förbättring på denna punkt.

Herr talman! Vi motionärer hade som jag tidigare framhållit önskat ett tilläggsdirektiv i bygglagutredningen i den riktning som jag här pläderat för. Även om utskottet i sin skrivning varit välvilligt och bl. a. hänvisat till att 1967 års riksdag uppmärksammat frågan, har man inte kunnat tillstyrka motionen utan framhåller att det torde ligga inom ramen för det uppdrag som

lämnats åt bygglagutredningen att ta upp de förslag som motionärerna framkommit med. Man anser att utredningen har möjlighet att pröva frågan, och därför slutar utskottet med att någon framställning från riksdagen i ärendet inte kan anses erforderlig. Även om vi med tillfredsställelse noterar tredje lagutskottets inställning hade vi hoppats att utskottet kunnat sträcka sig så pass långt att man hade överlämnat motionen direkt till bygglagutredningen, om man inte i första hand kunnat acceptera motionens yrkande om tilläggsdirektiv.

I detta anförande instämde herr *Lindkvist* (s).

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Jag tror inte att man skall läsa in mer i tredje lagutskottets utlåtande än vad det verkligen innehåller.

Vi är eniga om att dessa frågor är av sådan vikt att bygglagutredningen inte kan förbigå dem. Av direktiven för bygglagutredningen — de är som bekant mycket omfattande — framgår det ganska klart att markfrågorna kommer att penetreras ingående i det sammanhanget. Motionärerna hade väl tänkt sig att få till stånd en skyndsamt utredning i dessa frågor, och det finns inget hinder härför enligt direktiven för bygglagutredningen. I utredningens direktiv sägs: »Utredningen bör därför i ett tidigt skede också överväga i vad mån speciellt angelägna reformer kan byggas in i gällande lagstiftning samt snarast framlägga de förslag som prövningen ger anledning till.» Under dessa förutsättningar har utskottet helt enkelt utgått från att de frågor som berörs av motionärerna även kommer att behandlas av bygglagutredningen.

Vi är helt ense med motionärerna om att problemet är svårlöst. Svårlösta problem brukar göras till föremål för

Begränsning av statsplaneläggning till samhällsägda mark

utredning innan förslag till lösningar framläggs.

Jag vill ställa en fråga till herr Svenning. Av motionen framgår inte klart vad som avses med att all mark på lång sikt skall tillhöra samhället. Gäller det all mark eller gäller det den mark som skall bli föremål för tätbebyggelse, d. v. s. stadsplanelagd mark? Gäller det även den mark som ägs av jordbrukare, av villaägare, av dem som innehar fritidsställen o. d.? Syftar man med andra ord fram till en totalsocialisering av marken? Detta framgår inte klart av motionen, och det kunde kanske tarva ett förtydligande. Jag tror att det kunde vara av värde för den kommande valdebatten i höst att man får ett klart besked på den punkten.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till tredje lagutskottets hemställan.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Jag skall helt kort svara på den fråga som tredje lagutskottets ordförande ställde. Det gäller all den mark som samhället behöver för planering över huvud taget.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9

Begränsning av stadsplaneläggning till samhällsägda mark

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av motioner om begränsning av stadsplaneläggning till samhällsägda mark.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 118 i första kammaren av herr *Werner* och nr 129 i andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.*

I motionerna, som var likalydande, hemställdes

»att riksdagen i skrivelse till Kungl.

Maj:t måtte hemställa om utredning och förslag om att endast samhällsägda mark kan stadsplaneläggas».

Utskottet hemställde,

att motionerna I: 118 och II: 129 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Den motion som behandlas i tredje lagutskottets utlåtande nr 22 har också väckts i första kammaren. Motionen har i dag utförligt motiverats där av motionären *Lars Werner*. Med hänsyn därtill och till de motiveringar som givits i motionen ber jag att få nöja mig med att yrka bifall till motionerna I: 118 och II: 129.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 118 och II: 129; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av motioner angående dels reglerna om personlig lämplighet för körkortsinnehav, dels införande av personlig prövning och test av körkortssökande.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtanden: nr 21, i anledning av motioner om riksdagens medverkan vid planeringen av den framtida industrilokaliseringen, och

nr 22, i anledning av motioner om rätt för kommun att utan vederlag överlåta viss sjukvårdsutrustning till u-land;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 26, med anledning av motion om beskattning av spelautomater,

nr 27, med anledning av motioner om tullåttnader för färdigprodukter från u-länderna, och

nr 31, med anledning av motioner beträffande vissa uppboädsfrågor;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av motioner om automatisk överföring av medel från postlönekonto till annan bank,

nr 18, om verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning,

nr 19, i anledning av motioner angående den ekonomiska politiken,

nr 20, i anledning av motioner om åtgärder för undvikande av företagsnedläggningar, och

nr 21, i anledning av motioner om ökad insyn i enskilda och statliga företag;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av motioner om överförande från läkare till sjuksköterska av blodprovstagning vid rattfylleri, och

nr 20, i anledning av motion om ändrade regler för arbetsgivares redovisningsskyldighet enligt införsellagen;

andra lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av motioner om undantag för ambulerande skrivbyrå från förbudet mot arbetsförmedling i förvärvssyfte;

jordbruksutskottets utlåtande nr 11, i anledning av motioner angående skördeskadeskyddet m. m.; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av motioner om prövning av handikappads önskan att erhålla fosterbarn,

nr 15, i anledning av motioner om ut-

bildning i medicinsk teknik,

nr 16, i anledning av motion om samordning av den civila och militära sjukvårdsutbildningen,

nr 17, i anledning av motioner om en regionplan för användningen av landets grustillgångar, och

nr 18, i anledning av motion om offentliga utfrågningar i statliga utredningar.

§ 12

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 102, i anledning av motioner om ökat stöd åt jordbruket i norra Sverige; och

nr 121, i anledning av motioner om statsbidrag till underhåll av skogsvägar.

§ 13

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 46, angående dialekt- och ortnamnsarkiven m. m.,

nr 53, angående riksinternatskolor,

nr 55, angående riksskatteverkets organisation m. m.,

nr 58, angående anslag till marknadsrådet och konsumentombudsmannen,

nr 59, med förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen (1960:74),

nr 63, angående organisationen av den statliga förhandlingsverksamheten i löne- och anställningsfrågor, m. m.,

nr 68, angående fortsatt valutareglering,

nr 69, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m.,

nr 75, med förslag om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten, m. m.,

nr 76, angående anslag för budgetåret 1970/71 till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m.,

nr 77, angående förbättrat studie-
stöd m. m.,

nr 78, angående kapitaltillskott till
Norrbottnens Järnverk AB,

nr 79, angående stöd till idrotten,

nr 80, angående allmän beredskaps-
stat för budgetåret 1970/71,

nr 81, angående anslag till lån till
nordiska industrialiseringsfonden till
förmån för Island,

nr 82, med förslag om vissa stödåtgärder
för svensk varvsindustri,

nr 83, angående anslag till delegatio-
nen för atomenergifrågor för budget-
året 1970/71,

nr 84, angående transportstöd som re-
gionalpolitiskt medel,

nr 85, angående Norrlandsfondens
fortsatta verksamhet m. m.,

nr 86, angående statliga garantier för
skadeersättning vid vissa atomolyckor,
m. m.,

nr 89, med förslag till kungörelse om
ändring i sjötrafikförordningen (1962:
150),

nr 90, med förslag till kungörelse om
ändring i livsmedelsstadgan (1951: 824),

nr 91, angående viss utvidgning av
långivningen ur statens lånefond för
den mindre skeppsfarten, samt

nr 105, angående utgifter på tilläggs-
stat III till riksstaten för budgetåret
1969/70.

Dessa propositioner bordlades.

§ 14

Till bordläggning anmäldes styrelsens
för riksdagens förvaltningskontor be-
rättelse för dess verksamhet under år
1969.

§ 15

Anmäldes följande motioner:

i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition nr 18, angående ökat statligt stöd
till de frivilliga försvarsorganisationer-
na och hemvärnet, motionerna:

nr 1193, av herr *Löfgren*,

nr 1194, av herr *Oskarson m. fl.*, och
nr 1195, av herr *Oskarson m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition nr 37, angående samordning av
veterinärhögskolans verksamhet med
annan forskning och utbildning m. m.,
motionen nr 1196, av fröken *Åsbrink
m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition nr 40, med förslag till ändring i
regeringsformen, m. m., motionerna:

nr 1197, av herrar *Ahlmark och Ull-
sten*,

nr 1198, av herrar *Larsson* i Luttra
och *Dockered*, och

nr 1199, av fröken *Sandell*;

i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition nr 44, angående anslag för budget-
året 1970/71 till utrikesförvaltningen,
m. m., motionen nr 1200, av herr *Ullsten
m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition nr 65, med förslag till lag om
ändring i lagen (1947: 529) om allmän-
na barnbidrag, m. m., motionerna:

nr 1201, av herrar *Hedlund* och *Gus-
tafson* i Göteborg,

nr 1202, av fru *Holmqvist*,

nr 1203, av herr *Hugosson m. fl.*,

nr 1204, av fru *Håvik m. fl.*,

nr 1205, av herr *Lindkvist* och fru
Eriksson i Stockholm,

nr 1206, av herrar *Mundebo* och *Nils-
son* i Tvärålund,

nr 1207, av herr *Rosqvist m. fl.*,

nr 1208, av fru *Ryding m. fl.*, och

nr 1209, av fröken *Wetterström m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition nr 70, med förslag till lag om änd-
ring i kommunalskattelagen (1928: 370),
m. m., motionerna:

nr 1210, av herrar *Andersson* i Knä-
red och *Josefson* i Arrie,

nr 1211, av herr *Andersson* i Örebro
m. fl.,

nr 1212, av fru *Eriksson* i Stockholm
och herr *Lindkvist*,

nr 1213, av herr *Fälldin m. fl.*,

nr 1214, av herrar *Hedlund* och *Gus-
tafson* i Göteborg,

nr 1215, av herr *Hellström m. fl.*,
 nr 1216, av herr *Hermansson m. fl.*,
 nr 1217, av herr *Holmberg m. fl.*,
 nr 1218, av herr *Holmberg m. fl.*,
 nr 1219, av herr *Holmberg m. fl.*,
 nr 1220, av herr *Hyltander*,
 nr 1221, av fru *Hörnlund m. fl.*,
 nr 1222, av fru *Kristensson m. fl.*,
 nr 1223, av fru *Kristensson m. fl.*,
 nr 1224, av herr *Krönmark m. fl.*,
 nr 1225, av herr *Leander m. fl.*,
 nr 1226, av herrar *Petersson* i Gädd-
 vik och *Nilsson* i Agnäs,
 nr 1227, av herr *Sjöholm*, och
 nr 1228, av herr *Wiklund* i Stock-
 holm; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
 sition nr 71, med förslag till förord-
 ning om ändring i förordningen
 (1947:577) om statlig förmögenhets-
 skatt, m. m., motionerna:

nr 1229, av herr *Andersson* i Örebro
m. fl.,

nr 1230, av herr *Andersson* i Örebro
m. fl.,

nr 1231, av herr *Andersson* i Örebro
m. fl.,

nr 1232, av herr *Bergqvist*,

nr 1233, av herr *Börjesson* i Fal-
 köping *m. fl.*,

nr 1234, av herr *Enarsson*,

nr 1235, av herr *Ericsson* i Åtvida-
 berg *m. fl.*,

nr 1236, av herrar *Eriksson* i Arvika
 och *Andersson* i Örebro,

nr 1237, av herrar *Eriksson* i Arvika
 och *Andersson* i Örebro,

nr 1238, av herr *Eriksson* i Arvika
m. fl.,

nr 1239, av fru *Eriksson* i Stockholm
 och herr *Wiklund* i Stockholm,

nr 1240, av herr *Hagnell m. fl.*,

nr 1241, av herrar *Hedin* och *Wacht-
 meister*,

nr 1242, av herr *Hermansson m. fl.*,

nr 1243, av herr *Holmberg m. fl.*,

nr 1244, av herr *Jonsson* i Mora *m. fl.*,

nr 1245, av herrar *Josefson* i Arrie
 och *Hansson* i Skegrie, samt

nr 1246, av herr *Nelander m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 16

Upplästes följande till kammaren in-
 komna ansökningar:

Till Riksdagens andra kammare

Med anledning av utrikes resa an-
 hålles om ledighet från riksdagsarbe-
 tet den 2 och 3 april.

Stockholm den 19 mars 1970

Ingvar Carlsson

Till Riksdagens andra kammare

I och för deltagande i sammanträden
 med Europarådets kommittéer samt en
 konferens om Nordek och EEC anhå-
 ler jag om befrielse från riksdagsgöro-
 målen fr. o. m. onsdagen den 1 april
 t. o. m. fredagen den 10 april.

Stockholm den 25 mars 1970

Bertil Ohlin

Kammaren biföll dessa ansökningar.

§ 17

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen till-
 ställts nio enkla frågor, nämligen av:

herr *Jönsson* i Ingemarsgården (fp),
 till herr statsrådet och chefen för fi-
 nansdepartementet angående utarbetan-
 det av deklaraionsblanketter med an-
 ledning av den föreslagna skattereform-
 en,

herr *Antonsson* (cp), till herr stats-
 rådet och chefen för justitiedeparte-
 mentet angående tidpunkten för fram-
 läggande av proposition med anledning
 av informationsutredningens betänkan-
 de,

herr *Nygren* (s), till herr statsrådet
 och chefen för kommunikationsdepar-
 tementet angående omorganisation in-
 om statens järnvägar,

herr *Lindahl* (s), till herr statsrå-

det och chefen för kommunikationsdepartementet angående beredskapen mot oljeskador,

herr *Wennerfors* (m), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående åtgärder för att förhindra fartygskollisioner,

herr *Eriksson* i Bäckmora (cp), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående rätt till inplacering i sjukpenningklass vid uppbärande av hemsjukvårdsbidrag,

herr *Eliasson* i Sundborn (cp), till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående beskattningen av samaritersättning för vård av anhörig,

herr *Persson* i Skänninge (s), till herr statsrådet och chefen för industridepartementet angående beredande av sysselsättning för viss friställd arbetskraft, och

herr *Hansson* i Skegrie (cp), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående fortsättning av rörelse efter konkurs.

§ 18

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 22.18.

In fidem
Sune K. Johansson
